

Martin Švec (ed.)

COFOLA 2023
část 4 – Energetická krize
na pozadí klimatické nouze

Sborník z konference

MASARYKOVA
UNIVERZITA

ACTA UNIVERSITATIS BRUNENSIS IURIDICA
EDITIO SCIENTIA

MUNI
PRESS

MUNI
LAW

COFOLA 2023

Sborník příspěvků mladých právníků, doktorandů
a právních vědců

Část 4 – Energetická krize na pozadí klimatické nouze

Martin Švec (ed.)

Masarykova univerzita
Brno 2023

Tato publikace vznikla na Masarykově univerzitě v rámci projektu „COFOLA 2023“ MUNI/B/1402/2022 podpořeného z prostředků účelové podpory na specifický vysokoškolský výzkum, kterou poskytlo MŠMT v roce 2023.

Gratis Open Access – <https://www.press.muni.cz/open-access>

© 2023 Masarykova univerzita

ISBN 978-80-280-0473-6 (online ; pdf)

Recenzenti

- Mgr. Martin Švec, Ph.D.
- JUDr. Roman Vaněk, Ph.D.

Odborní garanti

- Mgr. Martin Švec, Ph.D.
- JUDr. Roman Vaněk, Ph.D.

Organizační výbor konference

- doc. JUDr. Michal Janovec, Ph.D.
- Mgr. Vendula Vymazalová, LL.M.
- Mgr. Bc. David Texl, LL.M.
- Mgr. Bc. et Bc. Michaela Trtková
- Mgr. Jakub Slavík
- Mgr. Radka Špačková
- Mgr. Ondřej Julíček

OBSAH

Energetická krize na pozadí klimatické nouze

- Zábavní pyrotechnika jako další zbytečný zdroj znečištění nejen v době energetické a klimatické krize** 10
Kamila Balounová, Adam Novák
- Boj proti změně klimatu: Role řešení sporů mezi investorem a státem v rámci Smlouvy o energetické chartě** 42
Denisa Hlušíčková
- Zelenější energetická síť: Synergie v právu klimatu a energetiky** 62
Michaela Holíková
- Klimatické aspekty energetických krizových opatření Evropské unie** 82
Malvína Urbánková
- Unijní nouzová energetická opatření přijatá během CZ PRES** 103
Ludvík Zelinka

ENERGETICKÁ KRIZE NA POZADÍ KLIMATICKÉ NOUZE

ZÁBAVNÍ PYROTECHNIKA JAKO DALŠÍ ZBYTEČNÝ ZDROJ ZNEČIŠTĚNÍ NEJEN V DOBĚ ENERGETICKÉ A KLIMATICKÉ KRIZE¹

Kamila Balounová, Adam Novák

Centrum pro klimatické právo a udržitelnost, Ústav státu a práva AV ČR

Abstract in original language

Energetická krize vyvolaná válkou na Ukrajině přinutila většinu evropských zemí hledat jiné zdroje energie než ropu a plyn z Ruska, v důsledku čehož byly často znovu uvedeny v provoz zdroje energie, které znečišťují životní prostředí škodlivými látkami. Energetická nezávislost na Rusku si vyžádala nejen zprovoznění těchto zdrojů energie, ale rovněž prohloubila ekonomickou krizi, se kterou se mnohé státy po pandemii COVID-19 potýkaly. Přesto se evropské státy a jejich obyvatelé dosud nevzdali drahých ohňostrojových show, které do ovzduší vypouští množství skleníkových plynů a dalších škodlivých látek. Příspěvek si klade za cíl zhodnotit současnou problematiku používání zábavní pyrotechniky z pohledu environmentálního a ekonomického, dále zhodnotit stávající právní úpravu a nastínit možnosti omezení používání zábavní pyrotechniky v ČR prostřednictvím právních opatření, za současného použití komparace stávající právní úpravy v Německu, Francii, Lucembursku a USA.

Keywords in original language

Zábavní pyrotechnika; ochrana ovzduší; ochrana klimatu.

Abstract

The energy crisis caused by the war in Ukraine has forced most European countries to look for energy sources other than oil and gas from Russia. As a result of that situation, energy sources that pollute the environment

¹ Příspěvek byl vytvořen jako součást řešení projektu Ústavu státu a práva AV ČR Právo ochrany klimatu podpořeného v rámci prémie Lumina quaeruntur udělené Akademií věd ČR.

with harmful substances have often been restarted. Energy independence on Russia required not only the commissioning of these energy sources, but also deepened the economic crisis that many countries faced after the COVID-19 pandemic. Nevertheless, European countries and their residents have not yet given up on expensive fireworks shows, which release a lot of greenhouse gases and other harmful substances into the atmosphere. The contribution aims to evaluate the current issue of the use of fireworks from an environmental and economic point of view, to further evaluate the existing legislation and to outline the possibilities of limiting the use of fireworks in the Czech Republic through legal measures, with the simultaneous use of a comparison of the existing legislation in Germany, France, Luxembourg and the USA.

Keywords

Fireworks; Protection of Air; Climate Protection.

1 Úvod

Vzhledem k energetické krizi vyvolané zejména válkou na Ukrajině hledala řada evropských států zdroje energie, které by jim umožnily snížit závislost na ruské ropě a plynu. Řada z nich přistoupila (byť k dočasnému) obnovení provozu některých zdrojů energie, které kromě produkce CO₂ zatěžují životní prostředí (a zejména ovzduší) i dalšími škodlivými látkami – jedná se zejména o uhelné a mazutové elektrárny. Zároveň jsou každoroční oslavy příchodu Nového roku (ale i dalších významných dnů) i nadále doprovázeny ohňostroji (ať už pořádanými městy nebo soukromými osoby) a odpalováním další zábavní pyrotechniky, která ovzduší zatěžuje dalším zbytným znečištěním. Během energetické krize nelze odhlédnout ani od ekonomického aspektu pořádání ohňostrojů. Čím větší jsou světelná show, která města pro své obyvatele organizují, tím dražší je jejich pořádání. Nejde přitom pouze o samotné odpalování raket, ale rovněž o náklady na techniky a obsluhu ohňostroje, doprovodný program, elektřinu (spotřebovanou pro světelný doprovod) a zabezpečení místa konání. V roce 2021 vydalo město Paříž na oslavu výročí dobytí Bastilly (14. července) a na „tradiční“ velkolepý ohňostroj odpalovaný v blízkosti Eiffelovi věže, který trval

35 minut, 750 tisíc € (v přepočtu necelých 18 milionů Kč).^{2,3} Tato skutečnost proto v době energetické a klimatické krize vyvolává silící hlasy volající po omezení této výbušné zábavy.

Přestože je možné namítnout, že použití ohňostrojů a zábavní pyrotechniky se soustředí do krátkého časového úseku v podobě silvestrovské noci (případně dalších svátečních okamžiků), a nemůže mít tedy významný dopad na ovzduší či lokální klima, nelze již nadále přehlížet vědecké poznatky, které potvrzují opak. Budeme-li vycházet z umírněného odhadu, že při silvestrovské noci je každá desátá osoba střelcem⁴ (jež navíc vystřelí přibližně 5–10 raket^{5,6} o váze rakety cca 100 g), dostáváme se do situace, kdy například pouze na území hlavního města Prahy shoří zhruba během jedné hodiny až cca 100 tun hořlavého materiálu. Nejedná se přitom o žádné „kvalitní“ palivo, nýbrž o směs nejrůznějších chemických látek, při jejichž hoření se do ovzduší neuvolňuje pouze CO₂, ale i další pro zdraví a životní prostředí škodlivé plyny jako oxidy síry a dusíku a také množství těžkých kovů a prachových částic. V případě nelegálně dovezených pyrotechnických výrobků se objevují také látky zakázané evropskou legislativou jako thallium či antimon. Odpalování ohňostrojů a zábavní pyrotechniky především v době novoročních oslav je zvykem hlavně v Evropě. Naopak v dalších státech světa jsou ohňostroje používány i při mnoha dalších příležitostech – např. v USA během oslav Dne nezávislosti.

Zábavní pyrotechnika je přitom naprosto zbytným zdrojem znečištění a skleníkových plynů, který nepřináší vyjma světelných efektů žádné další benefity, ba spíše naopak. S ohledem na tyto skutečnosti si náš příspěvek klade za cíl zhodnotit současnou problematiku používání zábavní pyrotechniky

² Přepočítáváme-li kurzem 1 € = 23,9 Kč podle kurzu České národní banky k 18. 3. 2023.

³ ROCHE, M. Combien coûte le feu d'artifice du 14 juillet à la ville de Paris? *Libération* [online]. 2023 [cit. 16. 3. 2023]. Dostupné z: https://www.liberation.fr/checknews/combien-coute-le-feu-dartifice-du-14-juillet-a-la-ville-de-paris-20210715_AOILVSP2LZB33FGGKW6WFA7OVU/

⁴ TOMÁŠKOVÁ, I. Víme všechno o zábavní pyrotechnice? *ekolist.cz* [online]. Praha, 8. 4. 2021 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/publicistika/nazory-a-komentare/iva-tomaskova-vime-vsechno-o-zabavni-pyrotechnice>

⁵ Dle statistik Eurostatu odpovídal dovoz zábavní pyrotechniky do ČR v roce 2019 cca 0,6 kg na obyvatele a vývoz pouze 4 g na obyvatele. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/DS-045409__custom_3943528/bookmark/bar?lang=en&bookmarkId=37795d46-cef2-4160-b5f6-71a7951bd172

⁶ Je navíc nutné počítat i s nelegálně dovezenými pyrotechnickými výrobky.

z pohledu ekonomického a environmentálního, dále zhodnotit stávající právní úpravu a nastínit možnosti omezení použití zábavní pyrotechniky v ČR prostřednictvím právních opatření, za současného použití komparace stávající právní úpravy v Německu, Francii, Lucembursku a USA.

2 Emise skleníkových plynů a dalšího znečištění způsobeného ohňostroji

Již několik let ukazují vědecké studie, že ohňostroje kromě světelných efektů mají především negativní vlivy na své okolí – ať již je to hluk ohrožující lidský sluch⁷ a děsíci zvířata, skleníkové plyny⁸ nebo škodlivé chemické látky a prachové částice.⁹ Jak již bylo naznačeno výše, hoření ohňostrojí a zábavní pyrotechniky nelze srovnávat s hořením kvalitních a „ušlechtilých“ paliv jako jsou dřevo, zemní plyn, černé uhlí či frakce ropy. Ohňostroje a zábavní pyrotechnika jsou naopak složeny z velice pestré palety chemických látek, které jsou do nich přidávány pro tvorbu větších jisker či různých světelných efektů (např. červená barva vzniká přidáním stroncia a lithia, modrá pak přidáním mědi).

Základem ohňostrojí a zábavní pyrotechniky jsou ovšem vždy paliva založená na bázi střelného prachu, ke kterým jsou přidávána další aditiva a pojiva pro zajištění výše zmíněných efektů. Střelný prach se obecně skládá zhruba ze 70–75 % z dusičnanu draselného (KNO_3), z 10 % ze síry a zbytek představuje dřevěné uhlí.¹⁰ Při řádném hoření střelného prachu dochází k jeho rozkladu na pevnou složku (především uhličitan sírový, síran draselný a další) představující cca 56 % zbytku, plynnou složku (především oxid uhličitý,

⁷ SILVA PASSOS, R., ROCHA, C. A. da, CARVALHO, A. P. O. de, SILVA, L. B. da, SILVA, R. L. A. da. Environmental noise exposure assessment from fireworks at festivals and pilgrimages in Northern Portugal. *Applied Acoustics* [online]. 2021, roč. 181, 2. 3. 2023, 108143 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0003682X21002371>

⁸ PENUMAKA, N., ANKUSH, K., SEHBA, A. M. A., ANIL, D. B., REDDITHOTA, J. K., RAKESH, K., SADHANA, R. Reduced emission Firecrackers: Barium-free pyrotechnic formulation. *Fuel* [online]. 2022, roč. 317, 1. 6. 2022, 123500 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0016236122003659#b0090>

⁹ SCHMID, P., BOGDAL, C., WANG, Z., AZARA, V., HAAG, R., ARX, U. von. Releases of chlorobenzenes, chlorophenols and dioxins during fireworks. *Chemosphere* [online]. 2014, roč. 114, listopad 2014, s. 158–164 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S00455653514004469>

¹⁰ Poměry mezi těmito látkami se mohou měnit na základě plánovaného použití.

dusík, oxid uhelnatý, sirovodík a metan) představující cca 43 % zbytku a vodu.¹¹ Zejména plynná složka se ovšem následně přeměňuje na oxid siřičitý (SO₂), oxid dusný (NO), oxid dusičitý (NO₂) a ozon (O₃). Tyto plyny vyjma oxidu siřičitého jsou přitom považovány za skleníkové plyny, přičemž metan, oxid dusný a ozon mají výrazně větší skleníkový efekt než oxid uhličitý – např. metan je zhruba 20× účinnější skleníkový plyn než oxid uhličitý a oxid dusný dokonce 300×). Pevná složka je v případě odpálení ohňostrojů a zábavní pyrotechniky tvořena především prachovými částicemi.

Dle britské studie vznikne při hoření 100 kg zábavní pyrotechniky zhruba 16 kg oxidu uhličitého.¹² V případě, že bychom vycházeli z odhadu uvedeného v úvodu tohoto článku, dojde během novoročních oslav jen na území Prahy k uvolnění cca 16 tun oxidu uhličitého (a samozřejmě množství dalších skleníkových plynů výrazně účinnějších než oxid uhličitý, dalších chemických látek a prachu). Pokud bychom výše uvedené porovnali s průměrnou maximální hodnotou emise oxidu uhličitého na km (od roku 2021 je to 95 g CO₂/km), tak toto představuje jízdu zhruba 1 680 automobilů na vzdálenost 100 km. Jedná se však o množství CO₂ vypuštěného pouze na území Prahy zhruba za jednu hodinu. V případě celé ČR je množství oxidu uhličitého mnohonásobně vyšší, odhadem více než tisíc tun oxidu uhličitého.

Ohňostroje a zábavní pyrotechnika ovšem neuvolňují do ovzduší pouze skleníkové plyny, ale také množství dalších chemických látek a prachových částic, které značným způsobem zhoršují kvalitu ovzduší. Z pohledu lidského zdraví jsou problematické především prachové částice, které zůstávají v ovzduší po odpálení ohňostroje v závislosti na své velikosti a rozptylových podmínkách i několik dnů až měsíců.¹³ Přestože se prachové

11 FILIPEK, W., BRODA, K. Experimental verification of the concept of the use of controlled pyrotechnic reaction as a source of energy as a part of the transport system from the seabed. *Scientific Journals of Maritime University of Szczecin* [online]. 2017, roč. 49, č. 121, s. 77–83 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: <http://repository.scientific-journals.eu/handle/123456789/2383>

12 Odpověď na žádost o informace ohledně uhlíkové stopy spojené s Londýnským novoročním ohňostrojem v letech 2015–2017. Dostupné z: <https://www.london.gov.uk/who-we-are/governance-and-spending/sharing-our-information/freedom-information/foi-disclosure-log/eir-new-years-eve-fireworks-carbon-footprint>

13 BRZEZINA, J. Ohňostroje a kvalita ovzduší na přelomu let 2022/23. *Český hydrometeorologický ústav pobočky Brno* [online]. 2023 [cit. 20. 3. 2023]. Dostupné z: <https://chmibrno.org/blog/2023/01/02/ohnostroje-a-kvalita-ovzdusi-na-prelomu-let-2022-23/>

částice do ovzduší dostávají i přirozenou cestou, v současné době je jejich velká část důsledkem lidské činnosti – těžba, zbytky po spalování, důsledkem opracování materiálů atd. V případě hrubších prachových částic (PM_{10}) byla nejvyšší koncentrace těchto prachových částic naměřena na přelomu roku 2022/2023 v meteorologické stanici v Táboře, kde nejvyšší hodinová koncentrace částic PM_{10} byla $16\times$ vyšší než 24hodinový imisní limit. Tento imisní limit byl ovšem významně překročen i na stanicích ve Znojmě, Mladé Boleslavi a Praze-Vysočanech (až $8\times$).¹⁴ Je nutné zdůraznit, že stanice Tábor je umístěna přímo v centru města, kde probíhá odpalování ohňostrojů a zábavní pyrotechniky v nejvyšší míře. Lze tedy předpokládat, že pokud by i další meteorologické stanice byly umístěny v centrech velkých měst, byly by naměřené koncentrace PM_{10} ještě vyšší.¹⁵

Pro lidské zdraví jsou rizikem především jemné prachové částice $PM_{2,5}$, které představují zhruba 80 % pevných částic produkovaných ohňostrojů a zábavní pyrotechnikou.¹⁶ Pro tyto prachové částice je ovšem v ČR stanoven pouze roční limit¹⁷ a jejich hodnoty je tak možné posuzovat toliko oproti běžným či požadovým hodnotám nebo hodnotám doporučeným *World Health Organisation* (dále „WHO“). Limit doporučený WHO je $15 \mu\text{g}\cdot\text{m}^{-3}$ při průměrné 24hodinové koncentraci.¹⁸ Během měření na stanici ve Znojmě byla na přelomu roku 2022/23 zaznamenána maximální průměrná hodinová hodnota koncentrace částic $PM_{2,5}$ ve výši $320 \mu\text{g}\cdot\text{m}^{-3}$ a jedná se o dosud nejvyšší naměřenou hodnotu.¹⁹ Před půlnocí se přitom tato koncentrace pohybovala okolo $100 \mu\text{g}\cdot\text{m}^{-3}$ a ve 14:00 hod dokonce pouze okolo

¹⁴ BRZEZINA, J. Ohňostroje a kvalita ovzduší na přelomu let 2022/23. *Český hydrometeorologický ústav pobočky Brno* [online]. 2023 [cit. 20. 3. 2023]. Dostupné z: <https://chmibrno.org/blog/2023/01/02/ohnostroje-a-kvalita-ovzdusi-na-prelomu-let-2022-23/>

¹⁵ Ibid.

¹⁶ KELLER, F., SCHRAGEN, C. Determination of Particulate Matter Emission Factors of Common Pyrotechnic Articles. *Propellants, Explosives, Pyrotechnics* [online]. 2021, roč. 46, č. 5, s. 685–847 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/pe.15214087/2021/46/5>

¹⁷ Vyhláška č. 330/2012 Sb., o způsobu posuzování a vyhodnocení úrovně znečištění, rozsahu informování veřejnosti o úrovni znečištění a při smogových situacích.

¹⁸ WHO global air quality guidelines. Particulate matter ($PM_{2.5}$ and PM_{10}), ozone, nitrogen dioxide, sulfur dioxide and carbon monoxide. *WHO* [online]. 2021, tab. 0.1, s. xvii [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240034228>

¹⁹ BRZEZINA, J. Ohňostroje a kvalita ovzduší na přelomu let 2022/23. *Český hydrometeorologický ústav pobočky Brno* [online]. 2023 [cit. 20. 3. 2023]. Dostupné z: <https://chmibrno.org/blog/2023/01/02/ohnostroje-a-kvalita-ovzdusi-na-prelomu-let-2022-23/>

25 $\mu\text{g}\cdot\text{m}^{-3}$.²⁰ Mnohonásobné překročení běžných hodnot částic $\text{PM}_{2,5}$ při ohňostrojích potvrzují i další měření v Evropě. Příkladem může být dlouhodobé měření ve městě Augsburg, kde v roce 2012/13 byla naměřena hodnota koncentrace $\text{PM}_{2,5}$, která 24× přesáhla požadové hodnoty.²¹

Samotné prachové částice (zejména ty menší) jsou na sebe schopné vázat další škodlivé chemické látky, zvláště kovy. Při absorpci těchto chemických látek jsou pak překračovány i jejich limity v ovzduší. V případě ohňostrojů a zábavní pyrotechniky se jedná např. o hliník (Al), baryum (Ba), měď (Cu), stroncium (Sr), antimon (Sb), olovo (Pb), hořčík (Mg) či draslík (K).²² Tyto kovy jsou přitom často považovány za toxické pro lidský organismus.

Vzhledem k tomu, že ohňostroje a zábavní pyrotechnika nejsou složeny pouze ze střelného prachu a příměsí pro barevné a světelné efekty, ale obsahují také množství organických hmot (zejména plastů), mohou při jejich hoření vznikat také organické polutanty – např. polycyklické aromatické uhlovodíky či chlorované organické sloučeniny. Tyto látky nejsou často cíleně vyráběny, ale vznikají v důsledku nedokonalého spalování organických hmot.²³ Obvykle se jedná o látky s vysokým bioakumulačním potenciálem, mutagenními a karcinogenními vlastnostmi. Chlorované organické sloučeniny jsou mnohdy zároveň i persistentními organickými polutanty s vysokou odolností vůči chemickému a biologickému rozkladu.²⁴

20 BRZEZINA, J. Ohňostroje a kvalita ovzduší na přelomu let 2022/23. *Český hydrometeorologický ústav pobočky Brno* [online]. 2023 [cit. 20. 3. 2023]. Dostupné z: <https://chmibrno.org/blog/2023/01/02/ohnostroje-a-kvalita-ovzduzi-na-prelomu-let-2022-23/>

21 KHEDR, M., LIU, X., HADIATULLAH, H., ORASCHE, J., ZHANG, X., CYRYS, J., MICHALKE, B., ZIMMERMANN, R., SCHNELLE-KREIS, J. Influence of New Year's fireworks on air quality – A case study from 2010 to 2021 in Augsburg, Germany. *Atmospheric Pollution Research* [online]. 2022, roč. 13, č. 3, 101341 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1309104222000289>

22 CAMILLERI, R., VELLA, A. Effect of fireworks on ambient air quality in Malta. *Atmospheric Environment* [online]. 2010, roč. 44, č. 35, s. 4521–4527 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/222324142_Effect_of_fireworks_on_ambient_air_quality_in_Malta

23 ABAS, M. R. B., MOHAMAD, S. Hazardous (Organic) Air Pollutants. NRIAGU, E. H. (ed.). *Encyclopedia of Environmental Health* [online]. 2011, s. 23–33 [cit. 12. 3. 2023]. DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-0-444-52272-6.00070-2>

24 ROSS, J., NESNOW, S. Polycyclic aromatic hydrocarbons: correlations between DNA adducts and ras oncogene mutations. *Mutation research/Fundamental and Molecular Mechanisms of Mutagenesis* [online]. 1999, roč. 424, č. 1–2, s. 155–166 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0027510799000160>

Velká část těchto chemických látek navíc neznečišťuje pouze ovzduší, ale dochází k jejich prostupu i do dalších složek životního prostředí, a to zejména splachem prostřednictvím dešťových srážek. Tímto způsobem mohou ovlivňovat nejen kvalitu vod povrchových, ale i podzemních.²⁵ Voda pak neobsahuje pouze chemické pozůstatky po ohňostrojích a zábavní pyrotechnice, ale krátce po novoročních ohňostrojích obsahují povrchové vody i mnohem vyšší množství mikroplastů oproti stavu během roku. Tyto mikroplasty pocházejí především ze zábavní pyrotechniky.²⁶

Lze tedy shrnout, že používání ohňostrojů a zábavní pyrotechniky s sebou nese množství emisí nejen skleníkových plynů (navíc často účinnějších než oxid uhličitý), ale také dalších chemických látek, které významným způsobem zatěžují životní prostředí a ohrožují lidské zdraví. Tyto emise jsou přitom poměrně jednoduše omezitelné (prostřednictvím např. právních nástrojů a opatření), a to zvláště za situace, kdy samotná pyrotechnika žádné pozitivní efekty kromě zábavy nepřináší. Naopak v sobě nese riziko závažných zranění, poškození sluchu a stres pro zvířata (ať už divoce žijící či domácí). Je tedy otázkou, zda by nemělo být přistoupeno k jejich významnější právní regulaci, a to zvláště za situace, kdy je zde snaha o co největší omezení zbytečných zdrojů skleníkových plynů, ale zároveň je prodlužována funkčnost uhlíkově náročných zdrojů energie²⁷ v důsledku energetické krize vyvolané válkou na Ukrajině (někdy jsou tyto zdroje dokonce znovu uvedeny v provoz²⁸).

²⁵ CAO, X., ZHANG, X., TONG, D., CHEN, W., ZHANG, S., ZHAO, H., XIU, A. Review on physicochemical properties of pollutants released from fireworks: environmental and health effects and prevention. *Environmental Reviews* [online]. 2017, roč. 26, č. 2, s. 133–155 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: <https://cdsciencepub.com/doi/10.1139/er-2017-0063>

²⁶ DEVEREUX, R., WESTHEAD, E., JAYARATNE, R., NEWPORT, D. Microplastic abundance in the Thames River during the New Year period, *Marine Pollution Bulletin* [online]. 2022, roč. 177, 113534 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0025326X22002168>

²⁷ Např. prodloužení těžby černého uhlí v Dole ČSM do konce roku 2026 oproti původnímu záměru jeho uzavření v roce 2022 – ŠTALMACH, D. OKD má v dole ČSM dostupné uhlí zhruba na šest let těžby. *iDnes.cz* [online]. 2022 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ostrava/zpravy/tezba-okd-dul-csm-cerne-uhli-chatova.A221201_694629_ostrava-zpravy_palj

²⁸ Např. v Německu došlo k opětovnému připojení některých uhelných elektráren zpět do sítě – SURA, E. *Hürden auf dem Weg zurück ans Netz* [online]. 2022 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.tagesschau.de/wirtschaft/technologie/kohlekraftwerk-stromversorgung-gaskrise-101.html>

3 Právní úprava v České republice a její evropské základy

Provozování ohňostrojů a používání zábavní pyrotechniky se v České Republice řídí zákonem č. 206/2015 Sb., o pyrotechnických výrobcích a zacházení s nimi a o změně některých zákonů (dále „zákon o pyrotechnice“), který nabyl účinnosti dne 4. září 2015. K zákonu o pyrotechnice bylo vydáno nařízení vlády č. 208/2015 Sb., o technických požadavcích na výrobky při jejich uvádění na trh a vyhláška č. 284/2016 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o pyrotechnice.

Zákon o pyrotechnice implementuje směrnici Evropského parlamentu a Rady 2013/29/EU ze dne 12. června 2013, o harmonizaci právních předpisů členských států týkajících se dodávání pyrotechnických výrobků na trh (dále „směrnice 2013/29/EU“) a prováděcí směrnici Komise 2014/58/EU ze dne 16. dubna 2014 (dále „směrnice 2014/58/EU“). Evropská unie směrnice vydala s cílem harmonizovat odlišné platné právní předpisy v členských státech týkající se dodávání pyrotechnických výrobků na trh, aby byl zaručen volný pohyb pyrotechnických výrobků na vnitřním trhu EU a zároveň aby byla zajištěna vysoká úroveň ochrany lidského zdraví, bezpečnosti a ochrany spotřebitelů. Směrnice se přitom věnují především bezpečnosti pyrotechnických výrobků a zabezpečení volného pohybu pyrotechniky po vnitřním trhu EU. Směrnice 2013/29/EU obsahuje kategorie pyrotechnických výrobků, kritéria pro jejich rozdělení a věkové hranice pro jejich zprostředkování, dále stanovuje povinnosti výrobcům, dovozcům a distributorům při uvádění pyrotechnických výrobků na trh, možnost stanovení sankcí za porušení vnitrostátních právních předpisů a zavádí tzv. EU přezkoušení typu, tj. postup posuzování shody a přezkoumávání technického návrhu pyrotechnického výrobku s požadavky směrnice. Směrnice 2014/58/EU poté zřizuje systém pro sledovatelnost pyrotechnických výrobků založený na tom, že každý pyrotechnický výrobek musí být označen registračním číslem.

Zákon o pyrotechnice se ovšem nevztahuje bezvýjimečně na veškeré pyrotechnické výrobky. Jeho působnost je omezena § 2 odst. 2, jenž taxativním způsobem určuje, na které výrobky se zákon nevztahuje (např. na pyrotechnické výrobky určené pro použití v leteckém a kosmickém průmyslu nebo na střelivo a munici). Zákon o pyrotechnice se dále nevztahuje na úpravu

povinností při výrobě pyrotechnických výrobků, které nadále zůstávají upraveny zákonem č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon rozlišuje tři druhy pyrotechnických výrobků: prvním druhem je zábavní pyrotechnika určená k zábavním účelům, druhým divadelní pyrotechnické výrobky určené pro použití na venkovních scénách nebo uvnitř budov, včetně filmových a televizních produkcí, a třetím jiné pyrotechnické výrobky pro technické účely (např. vyvíječe plynu pro airbagy nebo napínače bezpečnostních pásů). Pyrotechnické výrobky jsou dále klasifikovány do kategorií podle jejich nebezpečnosti a hlučnosti vzhledem k druhu, použití a účelu (kategorie F1, F2, F3 a F4 pro zábavní pyrotechniku, kategorie P1 a P2 pro divadelní pyrotechnické výrobky a kategorie T1 a T2 pro jiné pyrotechnické výrobky).

Česká republika stanovila vyšší hranice pro prodej jednotlivých druhů pyrotechnických výrobků než ty uvedené v čl. 7 odst. 1 směrnice 2013/29/EU, které mají pouze doporučující charakter. U kategorie F1 zvýšila věkovou hranici z 12 na 15 let, u kategorie F2 z 16 na 18 let a u kategorie F3 z 18 na 21 let.

Tab č. 1: Kategorie zábavní pyrotechniky rozdělené podle jednotlivých kritérií

Kategorie / kritérium	F1	F2	F3	F4
Mínimální věk	15 let	18 let	21 let / odborná způsobilost ²⁹	nutná odborná způsobilost
Nebezpečí	velmi malé	malé	středně velké	velké
Úroveň hluku ³⁰	zanedbatelná	malá	nepoškozuje lidské zdraví	nepoškozuje lidské zdraví

²⁹ Osvědčení o odborné způsobilosti pro zacházení s pyrotechnickými výrobky získá od Českého báňského úřadu osoba, jež splňuje podmínky uvedené v § 37 a násl. zákona o pyrotechnice. Mezi nezbytné podmínky patří dovršení alespoň 18 let, plná svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní způsobilost (která se dokládá lékařským posudkem), alespoň středoškolské vzdělání s maturitou, dále účast na odborném školení a následně složení zkoušky ověřující získání odborných znalostí. Za odborně způsobilou se považuje i osoba, která je držitelem průkazu odpalovače ohňostroje (§ 66 odst. 8 zákona o pyrotechnice).

³⁰ V příloze č. 3 zákona o pyrotechnice jsou uvedeny maximální úrovně hluku v bezpečné vzdálenosti, u kategorie F1 nesmí maximální úroveň hluku v bezpečné vzdálenosti (která činí minimálně 1 m) překročit 120 dB, u kategorie F2 nesmí maximální úroveň hluku v bezpečné vzdálenosti (která činí minimálně 8 m) překročit 120 dB, u kategorie F3 nesmí maximální úroveň hluku v bezpečné vzdálenosti (která činí minimálně 15 m) překročit 120 dB, u kategorie F4 není maximální úroveň hluku stanovena.

Kategorie / kritérium	F1	F2	F3	F4
Místo použití	uvnitř / venku na omezených prostranstvích	venku na omezených prostranstvích	venku na otevřených prostranstvích	venku na otevřených prostranstvích
Příklad	prskavky, třaskavé bonbony, blikavky, bouchací kuličky, vystřelovací konfety	římské svíce, fontány, gejzíry, petardy, barevné dýmy, minivýbušky, bengálské ohně	italské pumy, dělové rány, ohňopády, velké japonské slunce	kulové pumy jmenovitého průměru efektové části do 125 mm ³¹

Zdroj: autoři, tabulka vytvořená pro účely článku na základě zákona o pyrotechnice.

„Ohňostroje jsou definovány jako současné nebo v krátkém časovém sledu následující odpalování pyrotechnických výrobků kategorie F2, F3 nebo T1. Za ohňostroj se nepovažuje odpalování pyrotechnických výrobků do hmotnosti 10 kg čistého obsahu výbušných látek celkem.“³² Odpalování pyrotechnických výrobků do hmotnosti 10 kg čistého obsahu výbušných látek celkem nepodléhá žádnému povolení ani ohlášení, avšak obce jej mohou na svém území vydáním obecně závazné vyhlášky, ke které je zmocňuje § 10 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (resp. § 44 zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze), zakázat.

Zákon o pyrotechnice se v dalších částech věnuje posuzování shody a označení pyrotechnických výrobků, povinností jednotlivých subjektů, zacházení s pyrotechnickými výrobky (prodej, zneškodnění a skladování, podmínky získání osvědčení o odborné způsobilosti), výkonu státní správy a posuzování shody pyrotechnických výrobků.

Používání pyrotechnických výrobků a odpalování ohňostrojů se věnuje i zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (dále „ZOPK“). Dle tohoto zákona je zakázáno provádět ohňostroje nebo používat zábavní pyrotechniku na celém území národních parků (§ 16 odst. 1 písm. k)

³¹ Pyrotechnické výrobky kategorie F4 jsou uvedeny v příloze č. 3 zákona o pyrotechnice.

³² Ust. § 32 odst. 1 zákona o pyrotechnice.

ZOPK). Nově (od roku 2021) mají orgány ochrany přírody pravomoc omezit nebo zcela zakázat provádění ohňostrojů či používání zábavní pyrotechniky v chráněných územích (§ 66 odst. 3 ZOPK). Avšak již před novelou v sobě § 66 odst. 1 ZOPK obsahoval teoretickou možnost určitého omezení či zakázání ohňostrojů, a to zejména v souvislosti s omezením činnosti, která by mohla způsobit nedovolenou změnu na zvláště chráněné části přírody (např. ochrana hnízdiště zvláště chráněného živočicha).³³

Dalším předpisem, který se, byť nepřímou, věnuje použití zábavní pyrotechniky, je zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, jehož příloha I obsahuje emisní a imisní limity pro některé znečišťující látky (např. SO₂, NO₂ a další). Lze tedy shrnout, že současná zákonná úprava provádí právo Evropské unie, které se omezuje na stanovení pravidel zajišťujících ochranu vnitřního trhu, pravidel výroby a distribuce pyrotechnických výrobků a ochranu spotřebitele. Česká zákonná úprava se v menší míře soustředí i na ochranu chráněných území, opomíjí však komplexnější ochranu vně těchto území (např. v obytných částech obcí), která je ponechána samosprávným celkům (tzv. samostatná působnost samosprávných celků). Zastupitelstvo obce může k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku vydat obecně závaznou vyhlášku,³⁴ která omezí používání zábavní pyrotechniky na území obcí tím, že stanoví, na kterých místech a ve kterých časech je možné činnost vykonávat, nebo tím, že určí, na kterých veřejných prostranstvích v obci je činnost zakázána.

Z tohoto vyplývá, že konkrétní regulace použití zábavní pyrotechniky je na území České republiky poměrně různorodá vzhledem k tomu, že si obce mohou stanovit vlastní pravidla. Podíváme-li se na větší města, většina z nich používání zábavní pyrotechniky obecně závaznou vyhláškou reguluje.

Města obvykle umožňují odpalování ohňostrojů a jiných pyrotechnických výrobků bez omezení během Silvestrovské noci (z 31. prosince na 1. ledna),

³³ Srov. JELÍNKOVÁ, J. Regulace ohňostrojů a používání zábavní pyrotechniky – nový odstavec 3 § 66 ZOPK. *Ochrana přírody* [online]. Agentura ochrany přírody a krajiny, 2022, č. 2, s. 26–28 [cit. 18. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.casopis.ochranaprirody.cz/pravo-v-ochrane-prirody/regulace-ohnostroju-a-pouzivani-zabavni-pyrotechniky-novy-odstavec-3-66-zopk/>

³⁴ Ust. § 10 písm. a) ve spojení s § 84 odst. 2 písm. h) zákona č. 128/2000 Sb., o obcích.

případně při jiných oslavách (např. 1. a 8. května, 28. října nebo 17. listopadu). Zatímco některá města stanovila v obecně závazné vyhlášce výjimku obecně (pouze vymezením dne), jiná města zvolila detailnější úpravu, která obsahuje přesný časový úsek, ve kterém je možným zábavní pyrotechniku odpalovat (např. v Prostějově platí výjimka od 14:00 hod. 31. prosince do 3:00 hod. 1. ledna,³⁵ ve Žďáru nad Sázavou výjimka platí 31. prosince od 6:00 do 24:00 hod. a 1. ledna od 0:00 do 4:00 hod. a od 6:00 do 22:00 hod.³⁶).

Úprava použití zábavní pyrotechniky mimo oslavy Nového roku je jednotlivými městy řešena různě. Některá města (např. Brno³⁷, Liberec³⁸ nebo Žďár nad Sázavou³⁹) zakazují používání zábavní pyrotechniky až na shora uvedené výjimky po celý rok na celém svém území města. Jiná města (např. Ostrava⁴⁰) umožňují používání zábavní pyrotechniky v určitých časových úsecích, obvykle během dne. Další města omezují používání zábavní pyrotechniky pouze na části svého území (např. Prostějov,⁴¹ Olomouc⁴² nebo Pardubice⁴³). Hlavní město Praha rozlišuje mezi používáním pyrotechnických výrobků a odpalováním ohňostrojí, kdy první zmíněné je možné odpalovat v době od 10:00 do 22:00 hod., avšak pouze na místech k tomu určených, druhé zmíněné je na celém území hlavního města zakázané.⁴⁴ K podobné úpravě přistoupilo i statutární město Zlín, které negativním výčtem určilo veřejná

³⁵ Čl. 3 odst. 3 obecně závazné vyhlášky statutárního města Prostějova č. 7/2022, kterou se reguluje používání zábavní pyrotechniky a lampiónů štěstí.

³⁶ Čl. 3 obecně závazné vyhlášky města Žďár nad Sázavou č. 4/2022, o regulaci hlučné zábavní pyrotechniky.

³⁷ Obecně závazná vyhláška statutárního města Brna č. 29/2020, o regulaci používání zábavní pyrotechniky.

³⁸ Obecně závazná vyhláška statutárního města Liberec č. 1/2019, o regulaci používání pyrotechnických výrobků a lampiónů štěstí.

³⁹ Obecně závazná vyhláška města Žďár nad Sázavou č. 4/2022, o regulaci hlučné zábavní pyrotechniky.

⁴⁰ V Ostravě je použití zábavní pyrotechniky zakázáno o nedělích, svátcích a rovněž od pondělí do soboty v čase od 20:00 hod. do 22:00 hod. a v době nočního klidu (čl. 4 odst. 1 obecně závazné vyhlášky statutárního města Ostravy č. 4/2012, o zabezpečení veřejného pořádku omezením hluku).

⁴¹ Obecně závazná vyhláška statutárního města Prostějova č. 7/2022, kterou se reguluje používání zábavní pyrotechniky a lampiónů štěstí.

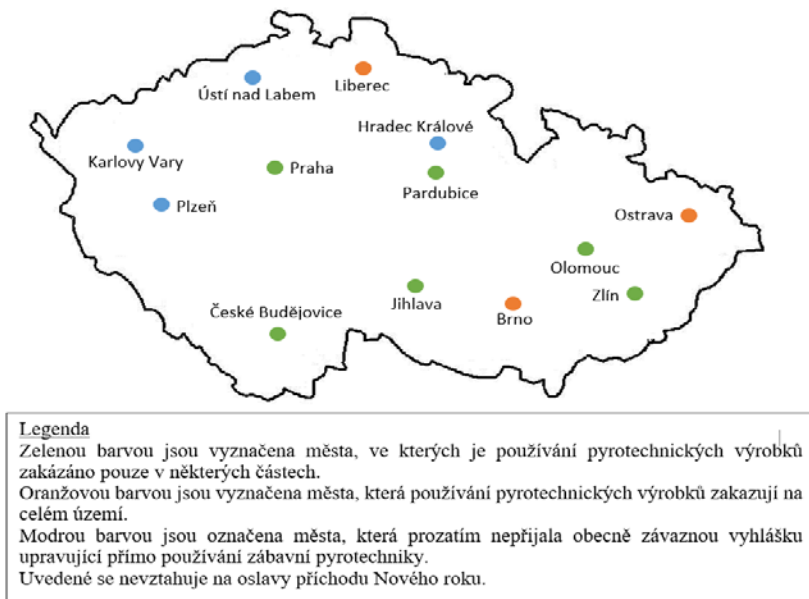
⁴² Obecně závazná vyhláška statutárního města Olomouc č. 7/2020, o zákazu používání zábavní pyrotechniky na území části města Svatý Kopeček.

⁴³ Obecně závazná vyhláška statutárního města Pardubice č. 13/2006, o veřejném pořádku.

⁴⁴ Ust. § 3 odst. 2 a § 4 odst. 1 obecně závazné vyhlášky hlavního města Prahy č. 4/2017 Sb., o používání pyrotechnických výrobků v hlavním městě Praze.

prostranství, na kterých je zakázáno používání pyrotechnických výrobků, a pozitivním výčtem určilo místa, kde je povoleno odpalovat ohňostroje⁴⁵.

Obr. č. 1: Používání zábavní pyrotechniky v České republice

Zdroj: vlastní mapa vytvořená pro účely článku, a to na základě obecně závazných vyhlášek jednotlivých statutárních měst

Obecně závazné vyhlášky neobsahují vlastní úprava sankcí za porušení povinností v nich stanovených, proto se jejich porušení posuzuje podle zvláštních právních předpisů, kterým je zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích (dále „ZPř“). „Fyzická, právnická nebo podnikající fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že poruší povinnost stanovenou v obecně závazné vyhlášce obce nebo kraje“⁴⁶, za což jí může být uložena pokuta až do výše 100 000 Kč (§ 4 odst. 3 ZPř).

⁴⁵ Čl. 2 odst. 2 a 3 obecně závazné vyhlášky statutárního města Zlína č. 6/2019, o používání pyrotechnických výrobků.

⁴⁶ Ust. § 4 odst. 2 ZPř.

Ve městech a obcích, které prozatím vlastní obecně závaznou vyhlášku nepřijaly, může být použití zábavní pyrotechniky řešeno rovněž podle ZPř, a to buď jako rušení nočního klidu⁴⁷ (§ 5 odst. 1 písm. d) a odst. 2 písm. a) ZPř), za které je možné uložit pokutu do výše 10 000 Kč (§ 5 odst. 3 písm. b) ZPř) nebo jako znečištění veřejného prostranství (§ 5 odst. 1 písm. f) a odst. 2 písm. b) ZPř), za které může uložená pokuta dosáhnout až 20 000 Kč (§ 5 odst. 3 písm. c) ZPř).

4 Porovnání právních úprav

V následující části článku se budeme věnovat právním úpravám některých vybraných států – konkrétně Německa, Francie, Lucemburska a USA. Porovnání těchto právních úprav nám totiž může poskytnout odrazový můstek pro navržení případných úprav české legislativy. Německo je přitom zemí, kam se velice často obrací český zákonodárce pro inspiraci pro novou právní úpravu. Francii je naopak možné považovat za progresivistu v oblasti environmentální právní úpravy (jednalo se o jednu z prvních zemí EU regulující nakládání s mikroplasty či uvažující o vyšším zdanění SUV). Lucembursko je zase velmi málo zkoumaná země, i když je členskou zemí EU. USA nám poskytuje velice široký náhled do různých právních úprav odvíjející se od poměrně široké legislativní pravomoci jednotlivých států.

4.1 Právní regulace v Německu

Stejně jako v případě České republiky je pro právní úpravu nakládání s ohňostroji a zábavní pyrotechnikou základem evropská právní úprava, tedy směrnice č. 2013/29/EU a směrnice 2014/58/EU. Kategorizace pyrotechnických výrobků je tedy stejná jako v ČR. Základními právními předpisy na úrovni Spolku jsou v tomto směru zákon *Sprengstoffgesetz*⁴⁸ (dále „SprengG“) a k němu prováděcí nařízení *Erste Verordnung zum Sprengstoffgesetz*⁴⁹ (dále „1. SprengV“).

⁴⁷ Doba nočního klidu je v zákoně vymezena od dvacáté druhé do šesté hodiny (§ 5 odst. 7 zákona o některých přestupcích).

⁴⁸ *Gesetz über explosionsgefährliche Stoffe* (zákon o nebezpečných výbušných látkách) ze dne 13. 9. 1976.

⁴⁹ *Erste Verordnung zum Sprengstoffgesetz* (první nařízení k zákonu o výbušninách) ze dne 23. 11. 1977.

I když je kategorizace pyrotechnických výrobků stejná, mohou být v Německu pyrotechnické výrobky kategorie F1 prodány již osobám starším dvanácti let a pyrotechnické výrobky kategorie F3 již osobám starším osmnácti let.⁵⁰ V tomto směru je tak německá právní úprava benevolentnější než česká. Na druhou stranu je prodej pyrotechnických výrobků kategorie F2 spotřebitelům a jejich odpalování povoleno jen několik dnů v roce, přesněji je prodej umožněn od 28. do 31. prosince⁵¹ a odpalování 31. prosince a 1. ledna.⁵² Po zbytek roku mohou běžní spotřebitelé kupovat a odpalovat pyrotechnické výrobky pouze na základě povolení vydaného příslušným úřadem.⁵³ Je nezbytné zajistit si toto povolení alespoň dva týdny před plánovaným ohňostrojem či odpalováním zábavní pyrotechniky. V případech, kdy má ovšem osoba povolení k provádění ohňostrojů pro podnikatelské účely, nemusí již příslušný správní úřad o povolení výjimky žádat a postačí pouze příslušné úřady o provádění ohňostroje vyrozumět. Dále navíc platí, že ohňostroje a zábavní pyrotechnika nemohou být odpalovány v blízkosti kostelů, nemocnic, dětských domovů a domovů seniorů, hrázděných a doškových domů a oblastech s vysokou koncentrací osob (v případě Berlína se např. jedná o oblast okolo Braniborské brány).⁵⁴

Rovněž je nutné počítat i s možnými omezeními především ze strany obcí, které jsou oprávněny používat ohňostrojů a zábavní pyrotechniky omezit. Často používaným omezením je odpalování ohňostrojů a zábavní pyrotechniky pouze v určitou denní dobu.

Příkladem také právní úpravy je město Drážďany, kde je odpalování ohňostrojů povoleno v období od listopadu do března do 22:00 hod., od dubna do října je tato doba v pátek a v sobotu prodloužena do 22:30 hod. a od května do července dokonce do 23:00 hod.⁵⁵ K faktickému omezení odpalu zábavní pyrotechniky mohou vést i stanovené poplatky za podání žádosti o výjimku z obecného zákazu používání zábavní pyrotechniky mimo období Nového

⁵⁰ Ust. § 20 odst. 1) 1. SprengV.

⁵¹ Ust. § 22 odst. 1) 1. SprengV.

⁵² Ust. § 23 odst. 2) 1. SprengV.

⁵³ Ust. § 24 odst. 1) 1. SprengV.

⁵⁴ Ust. § 23 odst. 1) 1. SprengV.

⁵⁵ Häufige Fragen im Zusammenhang mit Feuerwerken in Dresden. *Landeshauptstadt Dresden* [online]. Dresden, 2023 [cit. 14. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.dresden.de/de/rathaus/dienstleistungen/feuerwerke-und-buehnenpyrotechnik.php>

roku – např. podle ceníku správních poplatků vydaného spolkovým státem Sasko je poplatek 30–350 €.⁵⁶

Omezení však může přinášet i zemská legislativa. Jako příklad uveďme *Landesimmissionschutzgesetz*⁵⁷ (zemský zákon o ochraně před imisemi) státu Braniborsko, který nejenže omezuje dobu k odpalování ohňostroje (do 22:00 hod., v červnu a červenci do 22:30 hod.), ale také délku jeho trvání, která nesmí přesáhnout 30 minut.⁵⁸ Ne ve všech spolkových zemích je ovšem použití zábavní pyrotechniky a ohňostrojů nějak regulováno. Příkladem je *Landes-Immissionschutzgesetz* (zemský zákon o ochraně před emisemi) z Berlína, který pouze obecně uvádí, že je zakázáno způsobovat hluk v době nočního klidu, tedy od 22:00 do 6:00 hod.⁵⁹

Z výše uvedeného vyplývá, že regulace použití ohňostrojů a zábavní pyrotechniky v Německu je ještě fragmentovanější než v České republice a velmi záleží na tom, jestli k omezením obsaženým v SprengG a SprengV přidají svá omezení i jednotlivé spolkové země a také jednotlivé obce, které mohou rovněž upravit použití zábavní pyrotechniky a ohňostrojů na svém území. Německá právní úprava je také obecně přísnější než česká, neboť i v případě uplatnění pouze spolkové právní úpravy je v podstatě možné mimo Silvestr a Nový rok odpalovat zábavní pyrotechniku toliko na základě povolené výjimky. Omezení se přitom nevztahují pouze na používání zábavní pyrotechniky, ale také na její nákup.

4.2 Právní úprava ve Francii

Používání pyrotechnických výrobků je ve Francouzské republice upraveno na třech úrovních: na úrovni států, departementů a obcí. Na státní úrovni jsou hlavními právními předpisy vyhlášky: *Décret n° 2010-455 du 4 mai 2010 relatif à la mise sur le marché et au contrôle des produits explosifs* [vyhláška č. 2010-455 ze dne 4. 5. 2010 o uvádění výbušných výrobků na trh a jejich kontrole] a *Décret n° 2010-580 du 31 mai 2010 relatif à l'acquisition, la détention et l'utilisation des artifices de divertissement et des articles pyrotechniques destinés au théâtre* [vyhláška

⁵⁶ *Zehntes Sächsisches Kostenverzeichnis* (desátý saský přehled výdajů) ze dne 16. 8. 2021.

⁵⁷ *Landesimmissionschutzgesetz* (zemský zákon o ochraně před imisemi) ze dne 22. 7. 1999.

⁵⁸ Ust. § 12 *Landesimmissionschutzgesetz*.

⁵⁹ Ust. § 3 *Landesimmissionschutzgesetz* – Berlin (berlínský zákon o ochraně před imisemi) ze dne 5. 12. 2005.

č. 2010-580 ze dne 31. 5. 2010 o nabývání, držení a používání zábavní pyrotechniky a pyrotechnických výrobků určených pro divadlo], které implementují směrnice Evropské unie (směrnice 2013/29/EU a 2014/58/EU).

Ve Francii odpalování pyrotechnických výrobků kategorie F1, F2 a F3 na soukromém pozemku nepodléhá povolení, naopak zakázané je odpalování na veřejných prostranstvích bez předchozího povolení obecního úřadu.⁶⁰

Na úrovni departementů, kterých je ve Francii 101, je perfekt zmocněn vydat zvláštní vyhlášku „*arrêté préfectorale*“, která podrobněji upravuje používání, nabývání a/nebo prodej zábavní pyrotechniky.⁶¹ Vyhlášky se mohou týkat všech obcí spadajících do departementů nebo jenom některých z nich, musí být odůvodněné a pouze dočasné, tj. ve vyhlášce musí konkrétní časový úsek její platnosti. Často se týkají veřejného prostoru a mohou souviset s rizikem požáru, veřejným pořádkem nebo znečištěním jemnými částicemi. Departementy přijímají nařízení regulující prodej a používání zábavní pyrotechniky nejčastěji v době konání významných celostátních akcí (jako jsou státní svátky nebo oslavy Nového roku⁶²) a omezují či zcela zakazují přepravu, prodej nebo použití zábavních pyrotechnických výrobků na území

⁶⁰ LORRY, M. Pétards et feux d'artifice: quelles sont les règles d'usage? *Merci pour l'info* [online]. Strasbourg, 2021 [cit. 16. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.mercipourlinfo.fr/droits-et-demarches/petards-et-feux-dartifices-quelle-reglementation-894691>

⁶¹ Art. L 2215-1 du Code général des collectivités territoriales (všeobecný zákoník územně samosprávných celků).

⁶² Např. *arrêté préfectoral réglementant temporairement la vente, le port, le transport et l'utilisation des artifices dits de divertissements et articles pyrotechniques dans l'ensemble des communes du département du Var* [vyhláška perfekta dočasně upravující prodej, nošení, přepravu a používání tzv. zábavní pyrotechniky a pyrotechnických výrobků ve všech obcích departementu Var]. Ve Francii je velmi důležitým dnem 14. červenec, kdy se slaví dobytí Bastilly. I proto tento významný státní svátek vydávají departementy vyhlášky omezující prodej a používání zábavní pyrotechniky, např. *arrêté préfectoral n° 2022-06-20 BPAS-01 réglementant temporairement l'utilisation des artifices dits de divertissements et articles pyrotechniques du département du Var* [vyhláška perfekta č. 2022-06-20 BPAS-01 dočasně regulující používání tzv. zábavní pyrotechniky a pyrotechnických výrobků departementu Var] nebo *arrêté préfectoral portant interdiction temporaire de la vente et de l'utilisation d'artifices de divertissement sur la voie publique du département de l'Orne* [vyhláška perfekta dočasně zakazující prodej a používání zábavní pyrotechniky na veřejných prostranstvích v departementu Orne].

departementů.⁶³ Na obecní úrovni jsou starostové obcí zmocnění vydat místní obecní vyhlášku „*arrêté municipal*“⁶⁴, kterou mohou na území obce dočasně omezit nebo zakázat používání zábavní pyrotechniky a mohou tím vyloučit odpalování pyrotechnických výrobků i na soukromém pozemku.⁶⁵

4.3 Právní regulace v Lucembursku

Používání pyrotechnických výrobků je v Lucemburském vévodství upraveno na státní úrovni dvěma zákony: *Loi du 27 mai 2016 concernant la mise à disposition sur le marché d'articles pyrotechniques* [zákon ze dne 27. května 2016 o uvádění pyrotechnických výrobků na trh] a *Loi du 27 mai 2016 portant création d'un système de traçabilité des articles pyrotechniques* [zákon ze dne 27. května 2016 o vytvoření systému sledovatelnosti pyrotechnických výrobků], přičemž se jedná o implementaci směrnic Evropské unie (směrnice 2013/29/EU a 2014/58/EU) a zákony jsou strukturou a obsahem velmi podobné českému zákonu o pyrotechnice. Rovněž detailnější úprava povolení či nepovolení pyrotechnických výrobků je ponechána samosprávným celkům (tzv. „*commune*“), které jejich používání regulují v *règlements de police communale*

⁶³ Některé departementy upravují používání zábavní pyrotechniky i při jiných událostech, např. na Halloween (*arrêté préfectoral du 27 octobre 2022 portant interdiction de la vente et de l'utilisation des artifices dits de divertissement à l'occasion des festivités d'Halloween du département d'Ille-et-Vilaine* [vyhláška prefekta ze dne 27. 10. 2022 zakazující prodej a používání takzvané zábavní ohňostroje během halloweenských slavností departementu Ille-et-Vilaine]), při konání mistrovství světa ve fotbale (*arrêté n° 65-2022-12-13-00004 réglementant temporairement la vente et l'utilisation des artifices dits de divertissements et articles pyrotechniques pendant les phases finales de la coupe du monde de football du département des Hautes-Pyrénées* [vyhláška č. 65-2022-12-13-00004 dočasně upravující prodej a používání tzv. zábavní pyrotechniky a pyrotechnických výrobků během závěrečných fází mistrovství světa ve fotbale v departementu Hautes-Pyrénées]) nebo při zvýšeném riziku požáru (*arrêté préfectoral CAB/SPAS/2022/n° 714 portant interdiction de la vente et de l'utilisation des artifices de divertissement du département de la Loire-Atlantique* [vyhláška prefekta CAB/SPAS/2022/n° 714 zakazující prodej a používání zábavní pyrotechniky z departementu Loire-Atlantique]).

⁶⁴ Art. L. 2215-1, L. 2122-24, L. 2212-1, L. 2212-2 du Code général des collectivités territoriales (všeobecný zákoník územně samosprávných celků).

⁶⁵ Např. *arrêté n° 2021-11 du 08/07/2021 portant interdiction de tirs de feux d'artifices de divertissement en tous lieux publics et privés de la commune Unias* [vyhláška č. 2021-11 ze dne 8. 7. 2021 o zákazu odpalování zábavní pyrotechniky na všech veřejných a soukromých místech obce Unias nebo vyhláška] nebo *arrêté n° 2022AR160 portant interdiction de la détention et l'utilisation des petards et feux d'artifices par des particuliers de la commune Reyrieux* [vyhláška č. 2022AR160 o zákazu držení a používání zábavní pyrotechniky jednotlivci v obci Reyrieux].

(nařízení obecní policie). Všeobecně je možné shrnout, že úprava na obecní úrovni v Lucembursku je mnohem restriktivnější než v České republice a odpalování ohňostrojů a petard je na většině území Lucemburska po celý rok (včetně Silvestra) zakázáno. Celkem 79 ze 102 obcí zakazuje na Silvestra používání petard⁶⁶ (mezi nimi např. Lucemburk⁶⁷, Esch-sur-Alzette⁶⁸ nebo Differdange⁶⁹). Důvody pro přísnější právní úpravu jsou bezpečnost a snížení utrpení zvířat, dále ekologické důvody, znečištění veřejného prostranství a ochrana veřejného zdraví. Obecně platí, že k odpalování zábavní pyrotechniky je třeba si vyžádat předchozí povolení starosty.⁷⁰ Pouze malá část obcí na Silvestra odpalování ohňostrojů a dalších pyrotechnický výrobků umožňuje, a to pouze v předem vymezených časových úsecích (např. v obci Goesdorf je možné zábavní pyrotechniku odpalovat 31. prosince od 23:30 do 1. ledna 0:30 hod.⁷¹ nebo v obci Rosport-Mompach 31. prosince od 23:45 do 1. ledna 0:30 hod.⁷²).

4.4 Právní regulace v USA

Stejně jako Německo je USA federálním státem, proto je nezbytné vzít (při komparaci) v potaz nejen federální regulaci používání ohňostrojů a zábavní pyrotechniky, ale také jejich regulaci na úrovni jednotlivých států. Základem pro právní úpravu ohňostrojů a zábavní pyrotechniky na federální úrovni je nařízení 27 CFR Part 555⁷³ (dále „nařízení 555“), které je v kompetenci Úřadu pro alkohol, tabák, střelné zbraně a výbušniny. Nařízení 555 vymezuje, co se považuje za tzv. *display fireworks* (větší kusy pyrotechniky

⁶⁶ CHESNÉ, E. Votre commune autorise-t-elle les feux d'artifice? *Virgule.lu* [online]. Luxembourg, 2023 [cit. 16. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.wort.lu/fr/luxembourg/votre-commune-autorise-t-elle-les-feux-d-artifice-63ab24fdde135b923655145a>

⁶⁷ Art. 33 Règlement général de police du 26 mars 2001 tel que modifié le 23 novembre 2015 (obecné nařízení policie ze dne 26. března 2001 ve znění ze dne 23. listopadu 2015).

⁶⁸ Art. 29 Règlement général de police de la ville d'Esch-sur-Alzette (obecné nařízení policie města Esch-sur-Alzette).

⁶⁹ Art. 45 Règlement général de police de la ville Differdange (obecné nařízení policie města Differdange).

⁷⁰ Viz Règlements général de police jednotlivých měst.

⁷¹ Art. 10 Règlement général de police de la commune Goesdorf (obecní nařízení policie obce Goesdorf).

⁷² Art. 32 Règlement général de police de la commune Rosport-Mompach (obecní nařízení policie obce Rosport-Mompach).

⁷³ ATF regulation 27 CFR Part 555.

používané při profesionálních ohňostrojích) a co za tzv. *consumer fireworks* (menší kusy pyrotechniky prodávané spotřebitelům – do 50 mg světelného prachu⁷⁴ v případě pozemní pyrotechniky či do 130 mg světelného prachu u raket). Nařízení 555 ovšem již neřeší jejich prodej a používání spotřebiteli. To naopak řeší každý stát samostatně. V rámci USA navíc funguje naprosto jiné označování pyrotechnických výrobků, kdy *display fireworks* jsou označovány za třídu 1.3G a *consumer fireworks* za třídu 1.4G.

Právní úprava používání ohňostrojů a zábavní pyrotechniky je tak velice variabilní a je v podstatě možné se setkat s různým stupněm úpravy, od velice striktní regulace v podobě téměř kompletního zákazu až po velmi omezenou regulaci.

Příkladem velmi striktní regulace je stát Massachusetts, který zakazuje používání jakékoliv zábavní pyrotechniky spadající pod *consumer fireworks*⁷⁵, tedy včetně prskavek. To se však netýká *display fireworks*, které mohou být na základě povolení příslušného úřadu provozovány oprávněnými osobami.⁷⁶ Velmi striktní je také právní úprava ve státě Vermont, kde jsou povolené v podstatě pouze prskavky, a navíc mohou být prodány pouze osobám starším osmnácti let.⁷⁷ Stejně tak ve Vermontu není žádná výjimka např. pro období Nového roku či Dne nezávislosti.

Naopak ve státě Mississippi je podle nařízení Mezištátní obchodní komise⁷⁸ povolen prodej a používání všech pyrotechnických výrobků třídy C, které mohou být prodány osobám starším dvanácti let.⁷⁹ Platí však omezení, že tyto pyrotechnické výrobky mohou být prodávány pouze od 15. června do 5. července a dále od 15. prosince do 2. ledna. Některé státy navíc nechávají bližší regulaci na jednotlivých administrativních okrscích – příkladem je stát Havaj, který i přes poměrně přísnou regulaci (zahrnující omezení

⁷⁴ *Flash powder* – výbušný materiál vyráběný za účelem zvukových a světelných efektů.

⁷⁵ *Massachusetts General Laws Ann.* Chapter. 148, § 9–10, 12, 16, 39.

⁷⁶ *Massachusetts General Laws Ann.* Chapter. 148, § 39.

⁷⁷ *VT Title 20 Chapter 177* Subchapter 003.

⁷⁸ Jedná se o pyrotechnické výrobky označené jako *common fireworks* – běžné pyrotechnické výrobky, mezi které patří např. římské svíce, prskavky, fontány či petardy. Jedná se o dříve používané označení americkou komisí pro bezpečnost výrobků (*U.S. Consumer Product Safety Commission*).

⁷⁹ *Mississippi Code Title 45*, Chapter 13.

doby prodeje a doby odpalování pyrotechnických výrobků) umožňuje svým obcím přijmout ještě přísnější úpravu.⁸⁰

Stejně jako v případě Německa lze tedy shrnout, že právní úprava používání ohňostrojů a zábavní pyrotechniky je v USA velmi rozdílná, a to nejen stát od státu, ale často také okrese od okresu. Rozdíly jsou přitom dány především možnostmi jednotlivých států si tuto činnost upravovat samostatně vzhledem k neexistenci významnější regulace na úrovni federace.

5 Navrhovaná opatření a závěr

Pokud budeme vycházet z právní úpravy výše popsaných států, lze shrnout, že česká právní úprava používání ohňostrojů a zábavní pyrotechniky je poměrně benevolentní a případné omezení záleží především na obcích. Tento model umožňuje obcím přijmout různě přísnou právní úpravu, díky čemuž je regulace velmi různorodá (od absence právní úpravy či velmi šlovivavé a pro spotřebitele přívětivé regulace až po velmi přísné restriktce). Je značně náročné shrnout společné rysy obecně závazných vyhlášek obcí v České republice. Společným znakem většiny z nich je zákaz odpalování pyrotechnických výrobků během doby nočního klidu a stanovení výjimek (ať už pro konkrétní dny, části obce nebo možnost zažádat o výjimku u rady obce). Česká právní úprava na úrovni státu (stejně jako ta evropská) se věnuje především bezpečnosti pyrotechnických výrobků a již se nezabývá tolik jejich dopady na životní prostředí či lidské zdraví.

Vzhledem výše uvedenému by bylo podle našeho názoru přijetí přísnější regulace více než vhodné. V tomto směru lze bezesporu vycházet z možnosti alespoň obecného omezení odpalování zábavní pyrotechniky běžnými spotřebiteli mimo období Silvestra (případně dalších důležitých oslav), které v podstatě funguje ve všech výše uvedených zemích – Francie řeší omezení prodeje a odpalování na úrovni jednotlivých departementů (omezení je zesíleno naprostým zákazem nákupu, prodeje nebo odpalování během nejdůležitějších oslav, kdy hrozí masové odpalování zábavní pyrotechniky); Německo omezuje odpalování a nákup zábavní pyrotechniky pouze na několik dní v roce; ještě přísnější je úprava v Lucembursku, kde většina

⁸⁰ *Hawaii Rev. Stat.* § 132d-1 až 132d-21.

obcí zakazuje používání pyrotechnických výrobků bezvýjimečně po celý rok. Je rovněž diskutabilní, zda-li je takové celoroční obecné omezení z pohledu ochrany klimatu a životního prostředí dostatečné. Příkladem země, ve které se právní úprava jeví jako nefunkční, je Německo, neboť i přes omezení prodeje a odpalování ohňostrojů a zábavní pyrotechniky pouze na několik dnů v roce, je tato země jedním z největších dovozců zábavní pyrotechniky – v roce 2018 směřovala do Německa více než třetina veškerých dovezených pyrotechnických výrobků.⁸¹

I když je možné se ve všech porovnávaných zemích setkat s regulací používání ohňostrojů a zábavní pyrotechniky především na nižších úrovních (ať už v případě federálních zemí na úrovni jednotlivých států či v případě unitárních zemí na úrovni samosprávných celků), je otázkou, zda je tento způsob regulace vhodný. Pro adresáta normy vzniká nepřehledná situace, neboť neví, kdy a zda je vůbec oprávněn odpalovat ohňostroje a zábavní pyrotechniku. Většina obcí v České republice přistupuje k regulaci zejména kvůli ochraně nočního klidu a čistoty veřejného prostranství, ochrana životního prostředí je až druhořadá. Proto se i účinek případné zamýšlené ochrany životního prostředí sotva promítne na celém území státu vzhledem k tomu, že znečištění z odpalování poměrně jednoduše cestuje vzduchem. Pokud by měla být ochrana životního prostředí účinná, bylo by nutné, aby obce k úpravě odpalování pyrotechnických výrobků přistupovaly jednotně, jako je tomu v Lucembursku, a to nejlépe naprostým zákazem používání. Dalším negativním efektem může být tzv. „pyrotechnický turismus“, kdy se osoby, které chtějí zábavní pyrotechniku odpalovat, budou přesouvat do míst, kde tato činnost není zakázána, což může vést k extrémnímu lokálnímu znečištění míst, kde je odpalování povoleno (byť několik málo dní v roce), a zároveň nedojde k celkovému snížení spotřeby pyrotechnických výrobků a tedy ani ke snížení produkce znečištění a skleníkových plynů. K tomuto jevu dochází např. v USA.⁸²

⁸¹ Firework statistics on New Year's Eve. *Europa.eu* [online]. EU, 2018 [cit.23. 3. 2023]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/edn-20181231-1>

⁸² PIAZZA, J. 5 States Worth Road Tripping to This Weekend to Buy Fireworks for the Fourth. *Yahoo!lize* [online]. 27. 6. 2014 [cit. 23. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.yahoo.com/lifestyle/5-states-worth-road-tripping-to-for-fireworks-this-89973352372.html>

Zajímavým opatřením ke snížení spotřeby pyrotechnických výrobků by mohlo být použití ekonomického nástroje v podobě poplatku za povolení jejich použití. Tento poplatek funguje do určité míry v Německu při povolování odpalování ohňostrojů a zábavní pyrotechniky mimo období Silvestra a Nového roku. Nabízí se možnost německý model využívat po celý kalendářní rok, tedy i během novoročních nebo jiných významných oslav, kdy by odpalování zábavní pyrotechniky spotřebiteli bylo obecně navázáno na povolení spojené s poplatkem. V případě využití vybraného poplatku pro následnou ochranu životního prostředí a klimatu by tento model naplňoval princip odpovědnosti původce, respektive jeho speciální formu v podobě „*polluter pays principle*“.

Lze tedy shrnout, že významnost dopadů používání ohňostrojů a zábavní pyrotechniky na životní prostředí a lidské zdraví odůvodňují přísnější právní regulaci nakládání s nimi. Tuto skutečnost podporuje i fakt, že se jedná v podstatě o zbytečný zdroj skleníkových plynů (a to nejen CO²), jejichž produkce by s ohledem na klimatickou krizi měla být, co nejvíce omezena. Současná právní regulace se přitom zaměřuje především na bezpečnost pyrotechnických výrobků a opomíjí jejich environmentální dopady. Zároveň se ukazuje, že řešením není ani ponechání jejich širší regulace na bedrech nižších správních jednotek (ať už zemí, krajů či obcí), protože následně dochází k vytvoření nepřehledné změti pravidel bez významných dopadů na celkovou ochranu životního prostředí, klimatu a lidského zdraví. V rámci EU je tedy otázkou, zda ponechat úpravu jednotlivým členským státům nebo přistoupit k regulaci na úrovni EU, a to právě s ohledem na případný „pyrotechnický turismus“.

References

Právní předpisy České republiky

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

Zákona č. 128/2000 Sb., o obcích.

Zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

Zákon č. 206/2015 Sb., o pyrotechnických výrobcích a zacházení s nimi a o změně některých zákonů.

- Nářízení vlády č. 208/2015 Sb., o technických požadavcích na výrobky při jejich uvádění na trh.
- Obecně závazná vyhláška statutárního města Pardubice č. 13/2006, o veřejném pořádku.
- Obecně závazná vyhláška statutárního města Ostravy č. 4/2012, o zabezpečení veřejného pořádku omezením hluku.
- Obecně závazná vyhláška hlavního města Prahy č. 4/2017 Sb., o používání pyrotechnických výrobků v hlavním městě Praze.
- Obecně závazná vyhláška statutárního města Liberec č. 1/2019, o regulaci používání pyrotechnických výrobků a lampionů štěstí.
- Obecně závazná vyhláška statutárního města Zlína č. 6/2019, o používání pyrotechnických výrobků.
- Obecně závazná vyhláška statutárního města Olomouc č. 7/2020, o zákazu používání zábavní pyrotechniky na území části města Svatý Kopeček.
- Obecně závazná vyhláška statutárního města Jihlava č. 15/2020, o používání zábavní pyrotechniky.
- Obecně závazná vyhláška statutárního města Brna č. 29/2020, o regulaci používání zábavní pyrotechniky.
- Obecně závazné vyhlášky statutárního města Prostějova č. 7/2022, kterou se reguluje používání zábavní pyrotechniky a lampionů štěstí.
- Obecně závazná vyhláška města Žďár nad Sázavou č. 4/2022, o regulaci hlučné zábavní pyrotechniky.
- Obecně závazné vyhlášky statutárního města České Budějovice č. 9/2022, o ochraně veřejného pořádku, veřejné zeleně a čistoty veřejných prostranství.
- Vyhláška č. 330/2012 Sb., o způsobu posuzování a vyhodnocení úrovně znečištění, rozsahu informování veřejnosti o úrovni znečištění a při smogových situacích.
- Vyhláška č. 284/2016 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o pyrotechnice.

Právní předpisy Evropské unie

Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2013/29/EU ze dne 12. června 2013, o harmonizaci právních předpisů členských států týkajících se dodávání pyrotechnických výrobků na trh. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0029&from=EN>

Prováděcí směrnici Komise 2014/58/EU ze dne 16. dubna 2014, kterou se podle směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/23/ES zřizuje systém pro sledovatelnost pyrotechnických výrobků. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A32014L0058>

Zahraniční právní předpisy

Arrêté n° 2021-11 du 08/07/2021 portant interdiction de tirs de feux d'artifices de divertissement en tous lieux publics et privés. Dostupné z: http://cdn2_4.reseaudespetitescommunes.fr/cities/1084/documents/xvihsuj5pprsnew.pdf

Arrêté n° 2022AR160 portant interdiction de la détention et l'utilisation des petards et feux d'artifices par des particuliers de la commune Reyrieux. Dostupné z: <https://www.reyrieux.fr/IMG/pdf/20220610130309044-2.pdf>

Arrêté préfectoral du 27 octobre 2022 portant interdiction de la vente et de l'utilisation des artifices dits de divertissement à l'occasion des festivités d'Halloween du département d'Ille-et-Vilaine. Dostupné z: https://www.ille-et-vilaine.gouv.fr/contenu/telechargement/60628/408144/file/20221020_arrete_+vente+et+de+l%e2%80%99utilisation+des+artifices+dits+de+divertissement+%c3%a0+l%e2%80%99occasion+des+festivit%c3%a9.pdf

Arrêté n° 65-2022-12-13-00004 réglementant temporairement la vente et l'utilisation des artifices dits de divertissements et articles pyrotechniques pendant les phases finales de la coupe du monde de football du département des Hautes-Pyrénées. Dostupné z: https://www.lourdes.fr/images/actualites/SKM_22722121316321.pdf

Arrêté préfectoral CAB/SPAS/2022/n° 714 portant interdiction de la vente et de l'utilisation des artifices de divertissement du département de la Loire-Atlantique. Dostupné z: <https://www.loire-atlantique.gouv.fr/contenu/telechargement/54803/353810/file/RAA+n%C2%b0135+du+11+ao%C3%bbt+2022.pdf>

Arrêté préfectoral réglementant temporairement la vente, le port, le transport et l'utilisation des artifices dits de divertissements et articles pyrotechniques dans l'ensemble des communes du département du Var. Dostupné z: https://www.var.gouv.fr/IMG/pdf/ap_artifices_2022_23.pdf

Arrêté préfectoral n° 2022-06-20 BPAS-01 réglementant temporairement l'utilisation des artifices dits de divertissements et articles pyrotechniques du département du Var. Dostupné z: https://www.var.gouv.fr/IMG/pdf/ap_no2022-06-20_bpas-01_artifices_de_divertissement_et_articles_pyrotechniques_nb.pdf

Arrêté préfectoral portant interdiction temporaire de la vente et de l'utilisation d'artifices de divertissement sur la voie publique du département de l'Orne. Dostupné z: https://www.orne.gouv.fr/IMG/pdf/arrete_interdiction_temporaire_de_la_vente_et_de_l_utilisation_d_artifices_de_divertissement_cle74aa84.pdf

ATF regulation 27 CFR Part 555. Dostupné z: <https://regulations.atf.gov/555-1/2019-24570#555-1>

Décret n° 2010-455 du 4 mai 2010 relatif à la mise sur le marché et au contrôle des produits explosifs. Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000022166879>

Décret n° 2010-580 du 31 mai 2010 relatif à l'acquisition, la détention et l'utilisation des artifices de divertissement et des articles pyrotechniques destinés au théâtre. Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000022289374/>

Erste Verordnung zum Sprengstoffgesetz ze dne 23. 11. 1977. Dostupné z: https://www.gesetze-im-internet.de/sprengv_1/BJNR021410977.html#BJNR021410977BJNG000101309

Gesetz über explosionsgefährliche Stoffe ze dne 13. 9. 1976. Dostupné z: https://www.gesetze-im-internet.de/sprengg_1976/BJNR027370976.html#BJNR027370976BJNG000101377

- Hawaii Revised Statutes, Chapter 132D. Dostupné z: https://www.capitol.hawaii.gov/hrscurrent/Vol03_Ch0121-0200D/HRS0132D/HRS_0132D-.htm
- Landesimmissionsschutzgesetz – Braniborsko ze dne 22. 7. 1999. Dostupné z: <https://bravors.brandenburg.de/gesetze/limschg/>
- Landesimmissionsschutzgesetz – Berlín ze dne 5. 12. 2005. Dostupné z: <https://www.berlin.de/sen/uvk/umwelt/laerm/informationen-zum-laermschutz/landes-immissionsschutzgesetz-berlin-limschg/>
- Loi du 27 mai 2016 concernant la mise à disposition sur le marché d'articles pyrotechniques. Dostupné z: https://www.stradalex.lu/fr/slu_src_publ_leg_mema/toc/leg_lu_mema_201605_95/doc/mema_2016A1793A
- Loi du 27 mai 2016 portant création d'un système de traçabilité des articles pyrotechniques. Dostupné z: https://www.stradalex.lu/fr/slu_src_publ_leg_mema/toc/leg_lu_mema_201605_95/doc/mema_2016A1815A
- Massachusetts General Laws Ann. Ch. 148. Dostupné z: <https://malegislature.gov/Laws/GeneralLaws/PartI/TitleXX/Chapter148/Section39>
- Mississippi Code Title 45, Chapter 13. Dostupné z: <https://advance.lexis.com/container?config=00JAAzNzhjOTYxNC0wZjRkLTQzNzAtY-jlYS1jNjExZWYxZGFhMGYKAFBvZENhdGFsb2cMlW40w5iIH-7toHnTBIEP0&crd=0f163f51-7a84-430d-897a-853965f8334c&prid=-f90cf6cf-ca74-4178-8199-3322d00f2435>
- Règlement général de Police de la ville d'Esch-sur-Alzette. Dostupné z: <https://administration.esch.lu/wp-content/uploads/sites/2/2018/02/Re%CC%80glement-de-Police.pdf>
- Règlement général de Police du 26 mars 2001 tel que modifié le 23 novembre 2015 (de la ville de Luxembourg). Dostupné z: <https://www.vdl.lu/sites/default/files/media/document/R%C3%A8glement%20g%C3%A9n%C3%A9ral%20de%20police.pdf>
- Règlement général de police de la ville Differdange. Dostupné z: <https://differdange.lu/wp-content/uploads/2020/01/reglement-police.pdf>

Règlement général de police de la commune Goesdorf. Dostupné z: https://goesdorf.lu/wp-content/uploads/2020/04/Commune-de-Goesdorf_Reglement-general-de-police_2018.pdf

Règlement général de police de la commune Rosport-Mompach. Dostupné z: <https://rosportmompach.lu/wp-content/uploads/2023/01/2019-12-11-reglement-de-police-avec-modifications-1.pdf>

VT Title 20 Chapter 177 Subchapter 003. Dostupné z: <https://legislature.vermont.gov/statutes/section/20/177/03131>

Zehntes Sächsisches Kostenverzeichnis ze dne 16. 8. 2021. Dostupné z: <https://www.revosax.sachsen.de/vorschrift/19330-Zehntes-Saechsisches-Kostenverzeichnis>

Internetové zdroje

ABAS, M. R. B., MOHAMAD, S. Hazardous (Organic) Air Pollutants. NRIAGU, E. H. (ed.). *Encyclopedia of Environmental Health* [online]. 2011, s. 23–33 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780444522726000702?via%3Dihub>

BRZEZINA, J. Ohňostroje a kvalita ovzduší na přelomu let 2022/23. *Český hydrometeorologický ústav pobočky Brno* [online]. 2023 [cit. 20. 3. 2023]. Dostupné z: <https://chmibrno.org/blog/2023/01/02/ohnostroje-a-kvalita-ovzdusi-na-prelomu-let-2022-23/>

CAMILLERI, R., VELLA, A. Effect of fireworks on ambient air quality in Malta. *Atmospheric Environment* [online]. 2010, roč. 44, č. 35, s. 4521–4527 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/222324142_Effect_of_fireworks_on_ambient_air_quality_in_Malta

CAO, X., ZHANG, X., TONG, D., CHEN, W., ZHANG, S., ZHAO, H., XIU, A. Review on physicochemical properties of pollutants released from fireworks: environmental and health effects and prevention, *Environmental Reviews* [online]. 2017, roč. 26, č. 2, s. 133–155 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: <https://cdnsiencepub.com/doi/10.1139/er-2017-0063>

- DEVEREUX, R., WESTHEAD, E., JAYARATNE, R., NEWPORT, D. Microplastic abundance in the Thames River during the New Year period, *Marine Pollution Bulletin* [online]. 2022, roč. 177, 113534 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0025326X22002168>
- FILIPEK, W., BRODA, K. Experimental verification of the concept of the use of controlled pyrotechnic reaction as a source of energy as a part of the transport system from the seabed, *Scientific Journals of Maritime University of Szczecin* [online]. 2017, roč. 49, č. 121, s. 77–83 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: <http://repository.scientific-journals.eu/handle/123456789/2383>
- Firework statistics on New Year's Eve. *Europa.eu* [online]. EU, 2018 [cit. 23. 3. 2023]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/edn-20181231-1>
- Häufige Fragen im Zusammenhang mit Feuerwerken in Dresden. *Landeshauptstadt Dresden* [online]. Dresden, 2023 [cit. 14. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.dresden.de/de/rathaus/dienstleistungen/feuerwerke-und-buehnenpyrotechnik.php>; <https://www.mercipourlinfo.fr/droits-et-demarches/petards-et-feux-dartifices-quelle-reglementation-894691>; <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0045653514004469>
- CHESNÉ, E. Votre commune autorise-t-elle les feux d'artifice? *Virgule.lu* [online]. Luxembourg, 2023 [cit. 16. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.wort.lu/fr/luxembourg/votre-commune-autorise-t-elle-les-feux-d-artifice-63ab24fdde135b923655145a>
- JELÍNKOVÁ, J. Regulace ohňostrojů a používání zábavní pyrotechniky – nový odstavec 3 § 66 ZOPK. *Ochrana přírody* [online]. Agentura ochrany přírody a krajiny, 2022, č. 2, s. 26–28 [cit. 18. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.casopis.ochranaprirody.cz/pravo-v-ochrane-prirody/regulace-ohnostroju-a-pouzivani-zabavni-pyrotechniky-novy-odstavec-3-66-zopk/>

- KELLER, F., SCHRAGEN, C. Determination of Particulate Matter Emission Factors of Common Pyrotechnic Articles, *Propellants, Explosives, Pyrotechnics* [online]. 2021, roč. 46, č. 5, s. 685–847 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/toc/15214087/2021/46/5>
- KHEDR, M., LIU, X., HADIATULLAH, H., ORASCHE, J., ZHANG, X., CYRYS, J., MICHALKE, B., ZIMMERMANN, R., SCHNELLE-KREIS, J. Influence of New Year's fireworks on air quality – A case study from 2010 to 2021 in Augsburg, Germany. *Atmospheric Pollution Research* [online]. 2022, roč. 13, č. 3, 101341 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1309104222000289>
- LORRY, M. Pétards et feux d'artifice: quelles sont les règles d'usage? *Merci pour l'info* [online]. Strasbourg, 2021 [cit. 16. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.mercipourlinfo.fr/droits-et-demarches/petards-et-feux-dartifices-quelle-reglementation-894691>
- PENUMAKA, N., ANKUSH, K., SEHBA, A. M. A., ANIL, D. B., REDDITHOTA, J. K., RAKESH, K., SADHANA, R. Reduced emission Firecrackers: Barium-free pyrotechnic formulation, *Fuel* [online]. 2022, roč. 317, 1. 6. 2022, 123500 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0016236122003659#b0090>
- PIAZZA, J. 5 States Worth Road Tripping to This Weekend to Buy Fireworks for the Fourth. *Yaboolife* [online]. 27. 6. 2014 [cit. 23. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.yahoo.com/lifestyle/5-states-worth-road-tripping-to-for-fireworks-this-89973352372.html>
- ROCHE, M. Combien coûte le feu d'artifice du 14 juillet à la ville de Paris? *Libération* [online]. 2023 [cit. 16. 3. 2023]. Dostupné z: https://www.liberation.fr/checknews/combien-coute-le-feu-dartifice-du-14-juillet-a-la-ville-de-paris-20210715_AOILVSP2LZB33FGGKW6WFA7OVU/
- ROSS, J., NESNOW, S. Polycyclic aromatic hydrocarbons: correlations between DNA adducts and ras oncogene mutations, *Mutation research / Fundamental and Molecular Mechanisms of Mutagenesis* [online]. 1999, roč. 424, č. 1–2, s. 155–166 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0027510799000160>

- SCHMID, P., BOGDAL, C., WANG, Z., AZARA, V., HAAG, R., ARX, U. von. Releases of chlorobenzenes, chlorophenols and dioxins during fireworks, *Chemosphere* [online]. 2014, roč. 114, listopad 2014, s. 158–164 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0045653514004469>
- SILVA PASSOS, R., ROCHA, C. A. da, CARVALHO, A. P. O. de, SILVA, L. B. da, SILVA, R. L. A. da. Environmental noise exposure assessment from fireworks at festivals and pilgrimages in Northern Portugal. *Applied Acoustics* [online]. 2021, roč. 181, 2. 3. 2023, 108143 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0003682X21002371>
- SURA, E. *Hürden auf dem Weg zurück ans Netz* [online]. 2022 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.tagesschau.de/wirtschaft/technologie/kohlekraftwerke-stromversorgung-gaskrise-101.html>
- ŠTALMACH, D. OKD má v dole ČSM dostupné uhlí zhruba na šest let těžby. *iDnes* [online]. 2022 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ostrava/zpravy/tezba-okd-dul-csm-cerne-uhli-chattova.A221201_694629_ostrava-zpravy_palj
- TOMÁŠKOVÁ, I. Víme všechno o zábavní pyrotechnice? *ekolist.cz* [online]. Praha, 8. 4. 2021 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/publicistika/nazory-a-komentare/iva-tomaskova-vime-vsechno-o-zabavni-pyrotechnice>
- WHO global air quality guidelines. Particulate matter (PM2.5 and PM10), ozone, nitrogen dioxide, sulfur dioxide and carbon monoxide. *WHO* [online]. 2021 [cit. 12. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240034228>

Contact – e-mail

adam.novak@ilam.cas.cz; kamila.balounova@ilam.cas.cz

BOJ PROTI ZMĚNĚ KLIMATU: ROLE ŘEŠENÍ SPORŮ MEZI INVESTOREM A STÁTEM V RÁMCI SMLOUVY O ENERGETICKÉ CHARTĚ

Denisa Hlušíčková

Právnická fakulta, Univerzita Palackého, Olomouc

Abstract in original language

Príspevek je reakci na aktuální debatu, která se odehrává v souvislosti s modernizací Smlouvy o energetické chartě (ECT). Mechanismus řešení sporů mezi investorem a státem (ISDS) je čím dál více vnímán jako problematický s ohledem na klimatické cíle, ke kterým se mezinárodní společenství zavázalo v rámci Pařížské dohody. Kritici ECT tvrdí, že ISDS může ovlivňovat vývoj politiky a sloužit jako překážka v přijímání regulací a opatření v boji proti změně klimatu ze strany smluvních států. Na druhé straně zastánci ECT upozorňují, že ISDS hraje klíčovou roli v ochraně investic do obnovitelných zdrojů energie a přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku. Príspevek si klade za cíl představit hlavní problematické body mechanismu ISDS v souvislosti s bojem proti změně klimatu.

Keywords in original language

Změna klimatu; Smlouva o energetické chartě; regulatorní zmrazení; řešení sporů mezi investorem a státem; obnovitelné zdroje energie.

Abstract

The following article is a response to the ongoing debate on modernising the Energy Charter Treaty (ECT). The Investor-State Dispute Settlement (ISDS) mechanism has been criticised as problematic regarding the climate goals that the international community had committed to under the Paris Agreement. Critics of the ECT argue that ISDS can influence policymaking and act as an obstacle to state parties adopting regulations and measures to combat climate change. On the other hand, supporters of the ECT emphasise that ISDS plays a crucial role in protecting investments in renewable energy and the transition

to a low-carbon economy. This article aims to outline the main problematic aspects of the ISDS mechanism in the context of combating climate change.

Keywords

Climate Change; Energy Charter Treaty; Regulatory Chill; Investor-State Dispute Settlement; Renewable Energy.

1 Úvod

Změna klimatu představuje v současné době nejzávažnější globální riziko, které vyžaduje adekvátní a jednotnou reakci mezinárodního společenství.^{1,2} Pařížská dohoda z roku 2015³ tuto potřebu rámcuje stanovením dlouhodobého globálního teplotního cíle a požadavkem, aby všechny země přijaly koordinovaná opatření ke snížení emisí. I přes všechny dosavadní snahy však změna klimatu i nadále zrychluje.⁴ Kritika se proto zaměřila na energetický sektor jako největšího emitenta emisí,⁵ včetně vyjádření pochybností nad efektivitou právní úpravy. Jedním z klíčových dokumentů mezinárodního práva v oblasti energetiky je nesporně Smlouva o energetické chartě (dále „ECT“) přijatá v roce 1994.⁶ ECT byla uzavřena s cílem zajistit

¹ WORLD ECONOMIC FORUM. The Global Risks Report 2023: Insight Report, 18th Edition. *World Economic Forum* [online]. 2023, s. 21–22 [cit. 15. 3. 2023]. Dostupné z: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2023.pdf

² Climate Change 2023: Synthesis Report of the IPCC Sixth Assessment Report (AR6), Longer Report. *IPCC* [online]. 2023 [cit. 20. 3. 2023]. Dostupné z: https://report.ipcc.ch/ar6syrr/pdf/IPCC_AR6_SYR_LongerReport.pdf

³ Pařížská dohoda provádí ustanovení Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu a je nástupcem Kjótského protokolu z roku 1997. Cíle v boji proti změně klimatu jsou dále zahrnuty v rámci Cílů udržitelného rozvoje (SDGs) schválené Valným shromážděním OSN v roce 2015.

⁴ Summary for Policymakers. In: *Climate Change 2022 – Impacts, Adaptation and Vulnerability: Working Group II Contribution to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. *IPCC* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2022, s. 9. Dostupné z: https://report.ipcc.ch/ar6/wg2/IPCC_AR6_WGII_FullReport.pdf

⁵ Podle výzkumů přispívá fosilní průmysl výrazně ke globální změně klimatu, neboť vytváří více než 75 % celosvětových emisí skleníkových plynů a přibližně 90 % všech emisí oxidu uhličitého. Dostupné například z: <https://productiongap.org/wp-content/uploads/2019/11/Production-Gap-Report-2019.pdf>

⁶ ECT byla společně s Protokolem k energetické chartě o energetické účinnosti a souvisejících ekologických hlediscích podepsána 17. prosince 1994 a vstoupila v platnost 24. dubna 1998.

dlouhodobou podporu v sektoru energetiky⁷ a zahrnuje ustanovení týkající se ochrany investic, obchodu, tranzitu energie, energetické účinnosti, ochrany životního prostředí a řešení sporů. S celkem 53 smluvními stranami, včetně Evropské unie (dále EU⁸) a EURATOM, se jedná o jednu z nejdůležitějších existujících mezinárodních investičních dohod (dále „IIA“).⁸ Ochrana investic má pro energetický trh zásadní význam, neboť přispívá ke snižování regulačních a politických rizik, čímž posiluje důvěru investorů a vede ke zvyšování mezinárodních investičních toků. V posledních desetiletích došlo na energetickém trhu k výraznému nárůstu zahraničních investic a ECT, která umožňuje investorům žalovat státy pro porušení investičních závazků vyplývajících ze smlouvy, sehrála v tomto ohledu nezpochybnitelnou roli. Vzhledem k současné klimatické situaci se však objevují otázky, zda ECT nepředstavuje překážku pro cíle mezinárodního společenství v oblasti udržitelnosti a dekarbonizace energetického sektoru, a zda je schopna reflektovat aktuální výzvy spojené se změnou klimatu. Mezivládní panel pro změnu klimatu (dále „IPCC“) upozornil, že mezinárodní investiční dohody jako ECT, mohou být využívány fosilním průmyslem k zablokování přijímání vnitrostátních právních úprav zaměřených na plánované ukončování činnosti fosilního průmyslu.⁹ Kritika se zaměřuje zejména na klíčový aspekt ECT, a to mechanismus řešení sporů mezi investorem a státem (dále „ISDS“), který umožňuje zahraničním investorům v energetickém sektoru napadnout nepříznivá opatření hostitelských států u mezinárodní arbitráže. Systému ISDS je vytýkána jak nedostatečná transparentnost a předvídatelnost investičních arbitráží, tak i zásahy do práv suverénních států v oblasti regulace investic v souvislosti s ochranou životního prostředí a bojem proti změně klimatu. Opačného názoru jsou zastánci ECT, kteří považují ISDS za zásadní nástroj pro podporu přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku a dosažení dalších mezinárodních klimatických závazků.

⁷ Článek 2 ECT formuluje účel smlouvy jako *podporu dlouhodobé spolupráce v oblasti energetiky na základě doplňkovosti a vzájemné výhodnosti v souladu s cíli a zásadami charty*.

⁸ To potvrzuje i Statistika Mezinárodního centra pro řešení sporů z investic, podle které je ECT dlouhodobě nejčastěji využívanou mezinárodně investiční dohodou ve sporech mezi investory a státy. Více dostupné z: https://icsid.worldbank.org/sites/default/files/Caseload%20Statistics%20Charts/The_ICSID_Caseload_Statistics.1_Edition_ENG.pdf

⁹ IPCC, op. cit., s. 1505–1506.

Tento příspěvek se zabývá problematickými body mechanismu ISDS v rámci ECT v souvislosti s bojem proti změně klimatu. Nejprve jsou představena klíčová ustanovení týkající se ISDS a ochrany investic v rámci ECT. Následně jsou zkoumány důvody, proč kritici považují mechanismus ISDS s ohledem na aktuální klimatickou situaci za rizikový. Na závěr je pozornost věnována ochraně investic do obnovitelných zdrojů energie a stávajícímu právnímu rámci ochrany životního prostředí v rámci ECT.

2 Řešení sporů mezi investorem a státem a ochrana investic v rámci ECT

Spory mezi investory a státy jsou převážně řešeny formou mezinárodních arbitrážních řízení, která jsou upravena v rámci IIA mezi státy.^{10,11} Mezinárodní arbitráž je nezávislý mechanismus řešení sporů a jeden z nejsilnějších nástrojů, který mají zahraniční investoři k dispozici při ochraně svých investic.¹² ECT se na rozdíl od většiny IIA vztahuje výhradně na aktivity v odvětví energetiky a pokrývá bez rozdílu širokou škálu činností spojených jak s fosilními palivy, tak i obnovitelnými zdroji energie. V energetickém sektoru vyžadují investice mimořádné kapitálové náklady, přičemž jejich návratnost se projevuje až v dlouhodobém horizontu. Investoři jsou po celou dobu vystaveni politickému riziku, čemuž musí odpovídat i intenzita ochrany ze strany ECT. Následující kapitola představuje shrnutí legální úpravy ochrany investic a mechanismu ISDS v rámci ECT.

2.1 Podpora a ochrana investic v ECT

Ochrana investorů je upravena v části III ECT, která poskytuje mezinárodněprávní ochranu investorům před jinými než obchodními riziky. Poskytnutím ochrany a podpory zahraničním investicím zajišťuje ECT stabilní a příznivé investiční prostředí a zaručuje dostatečný tok investic.¹³ ECT

¹⁰ KLABBERS, J. *International Law*. 2. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2017, s. 306–307.

¹¹ Podle Investment Policy Hub měly státy k dubnu 2023 mezi sebou v platnosti 2220 bilaterálních investičních smluv. Více dostupné z: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements>

¹² WÄLDE, T.W. Investment Arbitration Under the Energy Charter Treaty – From Dispute Settlement to Treaty Implementation. *Arbitration International* [online]. 1996, roč. 12, č. 4, s. 432 [cit. 11. 4. 2023]. DOI: <https://doi.org/10.1093/arbitration/12.4.429>

¹³ Ibid.

rozdlišuje v rámci ochrany investic mezi tzv. před-investiční a po-investiční fázi. V před-investiční fázi ECT neposkytuje investorům výraznou ochranu a strany jsou v ní podle článku 10 zavázány především k vytvoření stabilních, přiměřených, příznivých a transparentních podmínek pro investory ostatních smluvních stran.¹⁴ Ve fázi po-investiční se pak intenzita ochrany úměrně zvyšuje s ohledem na značné politické riziko, které na sebe uskutečněním investice investoři přebírají. Po uskutečnění investic se v celé míře uplatňují *hard law* závazky plynoucí z ECT. Za zmínku stojí zejména ochrana investorů před svévolnými či diskriminačními opatřeními,¹⁵ porušením smluvních (tzv. *umbrella clause*)¹⁶ a jiných závazků, vyvlastněním,¹⁷ zničením, překážkami převodu kapitálu a zisků¹⁸ a závazek trvale zajišťovat řádné a spravedlivé zacházení¹⁹.

2.2 Mechanismus ISDS v ECT

Mechanismus řešení sporů je upraven v části V (články 26–28) ECT. V rámci článku 27 je upraveno řešení sporů mezi státy navzájem a v článku 26 řešení sporů mezi státy a investory. Článek 26 v kombinaci s částí III umožňuje investorovi vést právní spor pro porušení některé z povinností²⁰ před nezávislým orgánem, pokud nebyl spor vyřešen smírnou cestou. ECT dává investorovi na výběr předložit spor k vyřešení (tzv. *cafeteria style clause*): před příslušný soud nebo správní tribunál hostujícího státu; v souladu s jakýmkoli použitelným předem dohodnutým rozhodčím řízením; anebo v rámci mezinárodní arbitráže, a to podle pravidel Mezinárodního střediska pro řešení sporů z investic (ICSID), dodatkových pravidel ICSID, Komise OSN pro mezinárodní právo obchodní (UNCITRAL) nebo Arbitrážního institutu

14 ŠVEC, M. Dohoda k energetické chartě jako klíčový nástroj mezinárodního energetického práva: 20. výročí jejího vstupu v platnost. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. 2019, roč. 27, č. 4, s. 525 [cit. 11. 4. 2023]. DOI: <https://doi.org/10.5817/CPVP2019-4-5>

15 Článek 10 odst. 1 ECT.

16 Článek 1 odst. 1, poslední věta ECT.

17 Článek 13 ECT.

18 Článek 14 ECT.

19 Článek 10 odst. 1 ECT.

20 Článek 26 ECT omezuje působnost svých ustanovení na investiční spory, které se týkají údajného porušení povinnosti hostitelského státu podle části III ECT. Rozhodčí řízení mezi smluvními stranami se podle článku 27 neomezuje pouze na spory podle části III ECT.

Stockholmské obchodní komory.^{21,22} Mezinárodní arbitráž poskytuje investorům neutrální fórum a umožňuje domáhat se náhrady škody na své investici způsobenou hostitelským státem v důsledku porušení závazků plynoucích z části III ECT. V průběhu let se mezinárodní arbitráž stala hlavní formou řešení sporů mezi investory a státy v energetickém sektoru.²³

3 Význam ISDS v souvislosti se změnou klimatu

3.1 Regulatorní zmrazení

Podle zprávy IPCC je klíčové, aby mezinárodní společenství usilovalo o ukončení nebo omezení využívání fosilních paliv.²⁴ Bez včasného přijetí opatření směrem k dekarbonizaci bude fosilní průmysl emitovat více skleníkových plynů, než je slučitelné se snahou o udržení nárůstu průměrné globální teploty výrazně pod hranici 2 °C oproti hodnotám před průmyslovou revolucí, resp. snahou o omezení globálního oteplování pod hranici 1,5 °C.^{25,26} Státy po celém světě v posledních letech s ohledem na tento závazek zintenzivňují opatření, která mají vést k ukončení závislosti na fosilních palivech. To má nevyhnutelně dopad na investory v energetickém sektoru, ve kterém je podíl investic do těžby a zpracování fosilních paliv nezanedbatelný.²⁷ V tomto ohledu považuje řada kritiků ECT za problematickou, a to včetně samotných smluvních stran jako je Nizozemsko,²⁸

²¹ Článek 26 ECT.

²² MCLACHLAN, C., SHORE, L., WEINIGER, M. *International Investment Arbitration: Substantive Principles*. 1. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 48–49.

²³ MARTIN, T. A. Dispute Resolution in the International Energy Sector: An Overview. *Journal of World Energy Law and Business* [online]. 2011, roč. 4, č. 4, s. 339 [cit. 25. 3. 2023]. DOI: <https://doi.org/10.1093/jwelb/jwr020>

²⁴ IPCC, op. cit., s. 70–71.

²⁵ Článek 2 odst. 1 písm. a) Pařížské dohody z 12. prosince 2015, která je součástí Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu (UNFCCC).

²⁶ McGLADE, C., EKINS, P. The Geographical Distribution of Fossil Fuels Unused When Limiting Global Warming to 2 °C. *Nature* [online]. 2015, roč. 517, č. 7533, s. 187–190 [cit. 25. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.nature.com/articles/nature14016>

²⁷ Hodnota fosilní infrastruktury, která je chráněna ECT činila k roku 2021 jen v rámci EU, Velké Británie a Švýcarska 344,6 miliardy eur. Více dostupné z: <https://www.investigate-europe.eu/en/2021/ect-data/>

²⁸ MATHIESEN, K. The Netherlands to Leave Embattled Energy Charter Treaty. *Politico* [online]. 18. 10. 2022 [cit. 11. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/netherlands-leave-embattled-energy-charter-treaty-rob-jetten/>

Španělsko,²⁹ Francie³⁰ nebo EU³¹. Zahraniční investoři, na které by mohla klimatická opatření nepříznivě dopadat, mohou tvrdit porušení ustanovení o ochraně investic v rámci ECT a hrozit hostitelským státům v případě přijetí takových opatření zahájením ISDS. Státy z obav z dlouhých a nákladných investičních arbitráží následně mohou samy blokovat legislativní změny přijímané ve veřejném zájmu,³² které mají za cíl postupné ukončování fosilního průmyslu a mitigaci změny klimatu. Tento jev se označuje jako tzv. regulatorní zmrazení (*regulatory chill* nebo *chilling effect*) a projevuje se nepřímými dopady v důsledku vlivu, který má ISDS na hostitelské státy vykonávající své regulační pravomoci *bona fide*³³.

Je nutné zdůraznit, že výsledky doposud provedených studií věnující se fenoménu regulatorního zmrazení jsou ovšem nejednoznačné a podle autorky na jejich základě nelze činit definitivní závěry. Někteří akademici existenci regulatorního zmrazení zpochybňují,³⁴ většina^{35,36} však efekt regulatorního

29 MATHIESEN, K. Spain Pulls Out of Energy Charter Treaty Over Climate Concerns. *Politico* [online]. 12. 10. 2022 [cit. 11. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/spain-pulls-out-of-energy-treaty-over-climate-concerns/>

30 NESLEN, A. France Becomes Latest Country to Leave Controversial Energy Charter Treaty. *The Guardian* [online]. 21. 10. 2022 [cit. 11. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2022/oct/21/france-becomes-latest-country-to-leave-controversial-energy-charter-treaty>

31 Directorate-General for Energy. European Commission Proposes a Coordinated EU Withdrawal from the Energy Charter Treaty. *European Commission* [online]. 7. 7. 2023. Dostupné z: https://energy.ec.europa.eu/news/european-commission-proposes-coordinated-eu-withdrawal-energy-charter-treaty-2023-07-07_en

32 Ochrana veřejného zájmu se netýká výhradně klimatických otázek, ale obecně ochrany lidských práv, veřejného zdraví, pracovních podmínek, životního prostředí a dalších.

33 Taková regulační opatření jsou přijímána nediskriminačním způsobem, ve veřejném zájmu a splňují standard spravedlivého procesu. V mezinárodním právu však neexistuje přesný výklad toho, jaká opatření jsou v tomto ohledu považována za *přípustná a běžně přijímaná*, jak bylo vyjádřeno i ve věci *Saluka vs. Czech Republic*, PCA Case No. 2001-04, Partial Award (17. 3. 2006), para. 262–263.

34 SCHILL, S.W. Do Investment Treaties Chill Unilateral State Regulation to Mitigate Climate Change? *Journal of International Arbitration* [online]. 2007, roč. 24, č. 5, s. 470 [cit. 11. 4. 2023]. DOI: <https://doi.org/10.54648/joia2007035>

35 JANEBA, E. Regulatory Chill and the Effect of Investor State Dispute Settlements. *Review of International Economics* [online]. 2019, roč. 27, č. 4, s. 1172–1198 [cit. 11. 4. 2023]. DOI: <https://doi.org/10.1111/roie.12417>

36 BONNITCHA, J. Outline of a Normative Framework for Evaluating Interpretations of Investment Treaty Protections. In: BROWN, C., MILES, K. (eds.). *Evolution in Investment Treaty Law and Arbitration*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, s. 117–144. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139043809.011>

zmrazení připouští. V rámci tohoto příspěvku bude představena typologie podle Tienhaarové,³⁷ která regulatorní zmrazení rozděluje do tří skupin:

- a) Pokud budeme pojem chápat široce, pak pod něj lze zařadit i ty situace, kdy zákonodárci zvažují možné investiční spory se zahraničními investory ještě předtím, než je určitá právní regulace připravována. Tento typ je označován jako tzv. *internalization chill*. Nelze se však ubránit pochybnostem nad schopností zákonodárců plně zohlednit dopady ISDS v tak rané fázi tvorby legislativních norem.³⁸ Tienhaarová proto upozorňuje, že je velmi obtížné tento typ regulatorního zmrazení metodologicky uchopit a měřit.
- b) Mnohem hmatatelnější případ regulatorního zmrazení je tzv. *threat chill*, který spočívá v hrozbě investorů na již konkrétní regulační opatření, které bylo hostitelským státem navrženo.³⁹ Příkladem této formy regulatorního zmrazení je případ *Vermilion proti Francii*. Francouzský ministr životního prostředí, Nicolas Hulot, podal návrh zákona, který počítal s ukončením těžby fosilních paliv na francouzském území do roku 2040. Podle návrhu zákona mělo dojít k zákazu obnovení všech povolení k těžbě, což by znamenalo, že by po roce 2030 mohlo v těžbě pokračovat jen několik projektů. Společnost Vermilion, která má ve Francii řadu těžebních lokalit, v reakci na Hulotův návrh zákona hrozila Francii zahájením ISDS pro porušení ustanovení ECT. Francouzská vláda krátce na to zveřejnila druhý návrh zákona, který umožňuje obnovení povolení k těžbě ropy až do roku 2040.⁴⁰

³⁷ TIENHAARA, K. Regulatory Chill and the Threat of Arbitration: A View from Political Science. In: BROWN, C., MILES, K. (eds.). *Evolution in Investment Treaty Law and Arbitration*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, s. 606–628. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139043809.034>

³⁸ COE, J. Jr.; RUBINS, N. Regulatory Expropriation and the Tecmed Case: Context and Contributions. In: WEILER, T. (ed.). *International Investment Law and Arbitration: Leading Cases from the ICSID, NAFTA, Bilateral Treaties and Customary International Law*. London: Cameron May, 2005, s. 599.

³⁹ TIENHAARA, K. Regulatory Chill in a Warming World: The Threat to Climate Policy Posed by Investor-State Dispute Settlement. *Transnational Environmental Law* [online]. 2018, roč. 7, č. 2, s. 235 [cit. 11. 4. 2023]. DOI: <https://doi.org/10.1017/S2047102517000309>

⁴⁰ SACHS, L. E., JOHNSON, L., MERRILL, E. Environmental Injustice: How Treaties Undermine Human Rights Related to the Environment. *La Revue des Juristes de Sciences Po* [online]. 2020, č. 18, s. 94 [cit. 11. 4. 2023]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3531256

Podobná situace nastala v případě *Uniper proti Nizozemsku*.⁴¹ V něm německá společnost Uniper hrozila zahájením ISDS podle ECT v případě, že by byl přijat zákon, který měl do roku 2030 uzavřít všechny uhelné elektrárny. Společnost Uniper se v uplynulých letech dostala do finančních potíží v důsledku energetické krize, zejména pak z důvodu omezení dodávek ruského plynu a přijetí protiruských sankcí ze strany EU. Po přijetí zákona společnost Uniper od zahájení arbitráže upustila pouze s ohledem na dohodu o přijetí stabilizačních opatření, kterou uzavřela s německou vládou a následně převzetí většinového podílu společnosti Uniper ze strany Německa.⁴² Ze stejného důvodu podala žalobu na nizozemskou vládu i německá energetická společnost RWE.⁴³ Ta požaduje prostřednictvím arbitráže kompenzaci za nespravedlivé ztráty, které by společnosti vznikly v důsledku odklonu Nizozemska od uhlí. V současné době je však arbitrážní řízení přerušeno do doby, než bude před německými soudy rozhodnuto o jeho přípustnosti.⁴⁴

- c) Tienhaarová dále rozlišuje třetí formu regulatorního zmrazení, a to tzv. *cross-border chill*. To znamená, že investoři zahájením ISDS v jednom státu mohou ovlivnit přijímání regulací ve státech ostatních. Typickým příkladem je rozhodnutí Nového Zélandu odložit přijetí legislativních změn ohledně balení tabákových výrobků do doby, než bude vyřešen investiční spor iniciovaný společností Philip Morris v Austrálii a Uruguayi.⁴⁵ V souvislosti s energetickou transformací je pravděpodobné, že k tomuto typu regulatorního zmrazení bude v budoucnu docházet i v energetickém sektoru. Tienhaarová

⁴¹ *Uniper vs. Kingdom of the Netherlands*, ICSID č. ARB/21/22.

⁴² HODGSON, C., MILLER, J. Uniper Drops Coal Case as Tensions Rise over Treaty on Fossil Fuel Projects. *Financial Times* [online]. 15. 8. 2022 [cit. 20. 5. 2023]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/0a1406f7-4338-478c-ab11-b0c2c12faac8>

⁴³ *RWE vs. Kingdom of the Netherlands*, ICSID č. ARB/21/4.

⁴⁴ BOHMER, L. RWE v. Netherlands Arbitration Is Suspended, Pending Appeal Against German Anti-arbitration Declaration. *Investment Arbitration Reporter* [online]. 15. 11. 2022 [cit. 20. 5. 2023]. Dostupné z: <https://www.iareporter.com/articles/rwe-v-netherlands-arbitration-is-suspended-pending-appeal-against-german-anti-arbitration-declaration/>

⁴⁵ *Philip Morris Asia Limited vs. The Commonwealth of Australia*, UNCITRAL, PCA č. 2012-12; *Philip Morris Brands Sàrl vs. Uruguay*, ICSID č. ARB/10/7, Award (8. 7. 2016). Nejedná se ani o investiční spor podle ECT ani o spor v rámci energetického sektoru, ale je to ukázkový příklad regulatorního zmrazení.

upozorňuje, že mezi energetickým a tabákovým průmyslem existuje řada paralel, která tuto hypotézu potvrzuje. Obě tato průmyslová odvětví čelí existenčnímu ohrožení a na mezinárodní úrovni jsou cílem zvýšené regulace, což se projevuje ve zvýšení nákladů a případně nižších ziskových marží. Zároveň v těchto odvětví dominují nadnárodní skupiny, které disponují dostatečnými prostředky k zahájení ISDS prakticky kdekoli na světě.⁴⁶ V souvislosti s ECT je situace specifická i s ohledem na platnost ECT ve většině států EU (zároveň EU je sama smluvní stranou), což může snadněji vytvořit dominový efekt.

Jak již bylo uvedeno, regulatorní zmrazení může vést k situaci, kdy státy kvůli obavám z ISDS nepřijmou včas nebo účinně *bona fide* regulační opatření.⁴⁷ Nelze však zcela jednoznačně oddělit případy, kdy stát z legitimní obavy z ISDS nepřijal konkrétní opatření od případů, kdy stát nebyl dostatečně ambiciózní v mitigaci klimatické změny z jiných, nejčastěji politických, důvodů.⁴⁸ Je proto obtížné identifikovat ISDS jako příčinu regulatorního zmrazení.

V kontextu klimatické krize je podle autorky přesto kritika ISDS na místě, resp. by se k problematice mělo přistupovat obezřetně. V boji proti změně klimatu musí být přijata taková opatření, která drasticky změní fungování ekonomik, přičemž jakékoli zpomalení v přijímání takových opatření povede k zesílení rizika pro lidské zdraví, zhoršení stavu přírodního bohatství nebo k akceleraci humanitárních problémů.⁴⁹ Vzhledem k tomu, že ECT v současné době chrání minimálně 51 uhelných elektráren, kterým hrozí riziko uvíznutí v tzv. *Paris Agreement Compatible Scenario* (PAC Scenario),⁵⁰ domnívá

⁴⁶ TIENHAARA, 2018, op. cit., s. 239–240.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ TIETJE, C., BAETENS, F. The Impact of Investor-State-Dispute Settlement (ISDS) in the Transatlantic Trade and Investment Partnership. *Study prepared for the Minister for Foreign Trade and Development Cooperation, Ministry of Foreign Affairs, The Netherlands* [online]. 24. 6. 2014, s. 39–74 [cit. 23. 5. 2023]. Dostupné z: https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvgs5kjq27kof_j9vvik7m1c3gyxp/vjn8exgvufya/f=/blg378683.pdf

⁴⁹ WORLD ECONOMIC FORUM, op. cit., s. 21–22.

⁵⁰ PAC Scenario je pokusem o sestavení celoevropského energetického scénáře, který je v souladu s klimatickými cíli Pařížské dohody. PAC Scenario popisuje, jak by mohla EU dosáhnout snížení emisí skleníkových plynů o 65 % do roku 2030 a čisté nulové bilance emisí skleníkových plynů do roku 2040. Více dostupné z: <https://www.pac-scenarios.eu>

se řada akademiků, že bude přibývat žalob zahraničních investorů proti hostitelským státům přijímacích environmentální či klimatická opatření.⁵¹

3.2 Ochrana investic do obnovitelných zdrojů energie

Zastánci^{52, 53, 54} ECT na druhou stranu zdůrazňují, že je ECT koncipována jako technologicky neutrální, a proto poskytuje ochranu investorům jak ve fosilním průmyslu, tak i v oblasti obnovitelných zdrojů energie. Díky stabilnímu investičnímu prostředí, které ECT vytváří, mohou být zahraniční investoři více motivováni k realizaci nízkouhlíkových energetických projektů a implementaci nových technologií v oblasti obnovitelných zdrojů energie. Možnost zahájení investiční arbitráže může z pohledu investora v tomto případě posílit investiční rozhodnutí pro zavedení nízkouhlíkových technologií. Tímto způsobem by ECT mohla být v budoucnu klíčová pro přechod na nízkouhlíkovou ekonomiku. Ostatně i v minulosti hrála ECT při ochraně investic do obnovitelných zdrojů zásadní roli.

Podle statistiky vedených investičních arbitráží bylo zahájeno téměř 60 % všech investičních sporů podle ECT ze strany zahraničních investorů do obnovitelných zdrojů energie.⁵⁵ Proveditelnost investic do obnovitelných zdrojů je často závislá na vládní podpoře, proto se většina sporů týká omezení nebo zrušení vládních programů na podporu zelených technologií.⁵⁶ Typicky se jedná

⁵¹ TIENHAARA, K., COTULA, L. Raising the Cost of Climate Action? Investor-State Dispute Settlement and Compensation for Stranded Fossil Fuel Assets. *IIED* [online]. 2020, s. 32 [cit. 30. 5. 2023]. Dostupné z: <https://www.iied.org/sites/default/files/pdfs/migrate/17660IIED.pdf>

⁵² SUSSMAN, E. The Energy Charter Treaty's Investor Protection Provisions: Potential to Foster Solutions to Global Warming and Promote Sustainable Development. *ILSA Journal of International & Comparative Law* [online]. 2008, roč. 14 [cit. 11. 4. 2023]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1090261

⁵³ RIVKIN, D.W. COP21: Climate Change Related Disputes: A Role for International Arbitration and ADR. *International Bar Association* [online]. 2015 [cit. 11. 4. 2023]. Dostupné z: <https://shorturl.at/sBER9>

⁵⁴ ŠVEC, op. cit. s. 530.

⁵⁵ K 1. květnu 2023 registroval Sekretariát ECT na 158 investičních arbitrážních případů podle ECT, z toho 94 z nich se týkalo obnovitelných zdrojů energie. K tomu je však nutné poznamenat, že statistika Sekretariátu ECT není úplná, neboť mezinárodní arbitráže jsou převážně neveřejné a zahájení investičního sporu podle článku 26 ECT není podmíněno žádnou formou oznámení.

⁵⁶ TIENHAARA, K., DOWNIE, C. Risky Business? The Energy Charter Treaty, Renewable Energy, and Investor-State Disputes. *Global Governance*. [online]. 2018, roč. 24, č. 3, s. 456 [cit. 11. 4. 202]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26777583>JSTOR

o dotace nebo pobídkové systémy jako jsou výkupní ceny (tzv. *feed-in tariff*, FIT), které byly zavedeny za účelem snížení finančních a regulačních rizik, čímž měla být investorům poskytnuta větší jistota. Ke změnám v systému pobídek došlo v řadě zemí jako například ve Španělsku, Itálii nebo České republice zejména v roce 2010, kdy státy musely přehodnotit své státní politiky s ohledem na hospodářskou krizi a následnou recesi v letech 2008-2009. Tyto státy po provedení legislativních změn na trhu s obnovitelnými zdroji čelily a stále čelí řadě arbitrážních řízení ze strany zahraničních investorů podle ECT.⁵⁷ Nabízí se proto závěr, že ECT může poskytovat účinnou ochranu proti těmto změnám veřejných politik v oblasti obnovitelných zdrojů energie. Kritici ECT však argumentují, že neexistují data, která by potvrdovala, že mechanismus ISDS dokáže poskytnout investicím do zelených technologií efektivní ochranu.⁵⁸ Zároveň upozorňují, že politická rizika spojená se změnami dotací pro obnovitelné zdroje mají stále menší význam. Ve chvíli, kdy náklady na energii z obnovitelných zdrojů klesnou pod cenu konvenčně vyráběné elektřiny, nebude k podpoře investic potřeba finančních pobídek nebo pouze v omezené míře. Investoři do zelených technologií tak nebudou závislí na této formě podpory, a tím i na vůli hostitelských států.⁵⁹ Je pravdou, že náklady na obnovitelnou energii skutečně klesají, ale zároveň nízkouhlíkové technologie zdaleka nedosahují hodnot potřebných k naplnění cílů v boji proti změně klimatu.⁶⁰ K urychlení dekarbonizace energetického sektoru nemůže být dosaženo bez výrazných investic do čistých energií. I přestože mají v roce 2023 investice do obnovitelných zdrojů energie výrazně převyšovat výdaje na fosilní paliva, tak se stále nejedná o ideální scénář. Investice se soustředí pouze do několika zemí a nejsou rozloženy rovnoměrně mezi odvětví, čímž nedochází k vytvoření portfolia diverzifikovaných technologií. Zdá se tedy poněkud krátkozraké zcela zanevřít na aktuální právní rámec, který ECT nabízí. V souvislosti s probíhající debatou o modernizaci ECT

⁵⁷ Například *WA Investments-Europa Nova Limited vs. Czech Republic*, *Antaris Solar GmbH and others vs. Czech Republic*, *Eiser Infrastructure vs. Spain*, ICSID č. ARB/13/36, nebo *Blusun and others vs. Italian Republic*, ICSID č. ARB/14/3.

⁵⁸ TIENHAARA, DOWNIE, op. cit., s. 461.

⁵⁹ TIENHAARA, DOWNIE, op. cit., s. 457.

⁶⁰ World Energy Investment 2017. *IEA* [online]. Paris: International Energy Agency, 2017, s. 177–178 [cit. 20. 5. 2023]. Dostupné také z: <https://iea.blob.core.windows.net/assets/25411838-30e3-4c1b-8ac4-6cf80f0d9743/WEI2017.pdf>

jsou zajímavé návrhy na upuštění od technologické neutrality a namísto toho výslovně rozlišovat mezi investicemi do fosilních paliv a nízkouhlikové energie. Investice do fosilních paliv a technologií náročných na emise uhlíku by v takovém případě pozbyly ochrany plynoucí z ECT a státy by již nebyly vystaveny riziku investičních žalob.

4 Ochrana životního prostředí v rámci ECT

Na závěr je nutné podotknout, že současná právní úprava již nabízí příležitosti v souvislosti s ochranou životního prostředí, resp. klimatu. ECT ve své preambuli připomíná „*Rámcovou úmluvu OSN o změně klimatu, Úmluvu o dálkovém znečištění ovzduší přesahujícím hranice států a její protokoly a ostatní mezinárodní dohody v oblasti životního prostředí obsahující opatření související s energií a uznává stále naléhavější potřebu přijetí opatření na ochranu životního prostředí, včetně vyřazování energetických zařízení z provozu a nakládání s odpady, jakož i potřebu mezinárodně dohodnutých cílů a kritérií.*“⁶¹ Článek 19 ECT zase ukládá smluvním stranám, aby se snažily minimalizovat škodlivé dopady na životní prostředí, usilovaly o přijímání preventivních opatření s cílem zabránit zhoršování životního prostředí a případný znečišťovatel by měl v zásadě nést náklady za znečištění.⁶² Zásady ochrany životního prostředí uvedené v článku 19 ECT však nejsou formulovány vůči zahraničním investorům jako přímé povinnosti a jejich dodržování lze považovat pouze za diskreční.^{63,64} Zároveň jsou tyto závazky vnímány jako druhořadé ve vztahu k ekonomickým zájmům, kdy se smluvní státy musí snažit minimalizovat škodlivé dopady na životní prostředí „*bospodársky účinným způsobem*“ a jednat při této činnosti „*efektivně z hlediska nákladů*“. Vyjádřená zásada „*znečišťovatel platí*“ by měla být rovněž uplatněna „*bez narušení investic v energetickém cyklu nebo mezinárodního obchodu*“. V článku 1 Protokolu k energetické chartě o energetické účinnosti a souvisejících ekologických hlediscích (PEEREA) je stanoven jako jeden z cílů „*podpora politiky energetické*

⁶¹ Preamble ECT.

⁶² Článek 19 ECT.

⁶³ ŠVEC, op. cit. s. 527.

⁶⁴ THIESEN, P.V. Reforming the Energy Charter Treaty for sustainability? *Journal of Energy & Natural Resources Law* [online]. 2022, roč. 40, č. 4, s. 477–478 [cit. 30. 8. 2023]. DOI: <https://doi.org/10.1080/02646811.2022.2040214>

účinnosti slučitelné s udržitelným rozvojem“,⁶⁵ ale i v tomto případě je implementace uvedených cílů na základě dobrovolnosti.⁶⁶ Autorka se proto domnívá, že uvedená ustanovení nejsou dostačující pro dosažení současných environmentálních, resp. klimatických cílů. Jak již bylo uvedeno, tak daná ustanovení jsou opakovaně podřízena kritériu ekonomické účinnosti a smluvním stranám z nich neplynou žádné konkrétní hmotněprávní závazky, proto bez dalšího pravděpodobně neovlivní hlavní cíle ECT.⁶⁷ Mezinárodní rozhodčí soud sice může při výkladu dalších ustanovení ECT vycházet z uvedených environmentálních závazků, ale konkrétní právní dopady těchto ustanovení mohou vyplynout až z dlouhodobého výkladu, diskusí nebo aplikace ze strany účastníků.⁶⁸

5 Závěr

Cílem tohoto příspěvku bylo upozornit na problematická místa mechanismu ISDS v rámci ECT v souvislosti s bojem proti změně klimatu. ISDS umožňuje investorům žalovat hostitelské státy u mezinárodní arbitráže ve chvíli, kdy přijmou pro ně nepříznivá opatření. Pod vlivem obav ze zahájení ISDS mohou státy přistoupit k tomu, že budou přijetí těchto opatření blokovat. To se negativně projevuje i ve vztahu k regulacím přijímaných *bona fide*, jako jsou environmentální nebo klimatická opatření, která jsou stěžejní pro naplnění závazků vyplývajících zejména z Pařížské dohody. Tento jev je označován jako regulatorní zmrazení a projevuje nepřímými dopady v důsledku vlivu, který má ISDS na hostitelské státy. V boji proti změně klimatu přitom musí být přijata taková opatření, která rychle a okamžitě změní fungování ekonomik. Zároveň však nelze ignorovat potenciál ISDS jako nástroje pro podporu přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku. I přestože s ohledem

⁶⁵ Článek 1 Protokolu k energetické chartě o energetické účinnosti a souvisejících ekologických hlediscích.

⁶⁶ ŠVEC, op. cit. s. 527.

⁶⁷ SHINE, C. Environmental Protection Under the Energy Charter Treaty. In: WÄLDE, T. W. (ed.). *The Energy Charter Treaty: An East-West Gateway for Investment Trade*. London: Kluwer Law International, 1996, s. 520–544.

⁶⁸ WÄLDE, T., KOLO, A. Environmental Regulation, Investment Protection and 'Regulatory Taking' in International Law. *The International and Comparative Law Quarterly* [online]. 2001, roč. 50, č. 4, s. 881–848 [cit. 20. 5. 2023]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/761516?seq=8>

na probíhající arbitrážních řízení mezi investory do obnovitelných zdrojů energie a hostitelskými státy nelze v tomto ohledu jednoznačně konstatovat efektivitu ISDS, je nezpochybnitelné, že se ze strany investorů do zelených technologií jedná o hojně využívaný nástroj. K postupnému ukončování využívání fosilních paliv a přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku jsou rovněž nutné výrazné investice do obnovitelných zdrojů energie, a je proto zásadní mít v energetickém odvětví fungující a stabilní právní rámec ochrany investic. Fenomén regulatorního zmrazení a úloha ISDS v rámci ECT proto zůstává i nadále předmětem rozsáhlých diskusí i obav. V tomto ohledu je potřebný další výzkum, který by pomohl objasnit možný kauzální vztah mezi ECT, ISDS a přijímáním regulací ze strany hostitelských států.

References

- BOHMER, L. RWE vs. Netherlands Arbitration Is Suspended, Pending Appeal Against German Anti-arbitration Declaration. *Investment Arbitration Reporter* [online]. 15. 11. 2022 [cit. 20. 5. 2023]. Dostupné z: <https://www.iareporter.com/articles/rwe-v-netherlands-arbitration-is-suspended-pending-appeal-against-german-anti-arbitration-declaration/>
- BONNITCHA, J. Outline of a Normative Framework for Evaluating Interpretations of Investment Treaty Protections. In: BROWN, C., MILES, K. (eds). *Evolution in Investment Treaty Law and Arbitration*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, s. 117–144. ISBN 978-1-107-01468-8. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139043809.011>
- COE, J. Jr.; RUBINS, N. Regulatory Expropriation and the Tecmed Case: Context and Contributions. In: WEILER, T. (ed.). *International Investment Law and Arbitration: Leading Cases from the ICSID, NAFTA, Bilateral Treaties and Customary International Law*. London: Cameron May, 2005, s. 599.
- Directorate-General for Energy. European Commission Proposes a Coordinated EU Withdrawal from the Energy Charter Treaty. *European Commission* [online]. 7. 7. 2023. Dostupné z: https://energy.ec.europa.eu/news/european-commission-proposes-coordinated-eu-withdrawal-energy-charter-treaty-2023-07-07_en

- HODGSON, C., MILLER, J. Uniper Drops Coal Case as Tensions Rise over Treaty on Fossil Fuel Projects. *Financial Times* [online]. 15. 8. 2022 [cit. 20. 5. 2023]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/0a1406f7-4338-478c-ab11-b0c2c12faac8>
- Climate Change 2023: Synthesis Report of the IPCC Sixth Assessment Report (AR6), Longer Report. *IPCC* [online]. IPCC, 2023 [cit. 20. 3. 2023]. Dostupné z: https://report.ipcc.ch/ar6syr/pdf/IPCC_AR6_SYR_LongerReport.pdf
- Summary for Policymakers. In: Climate Change 2022 – Impacts, Adaptation and Vulnerability: Working Group II Contribution to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. *IPCC* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2022, s. 9. ISBN 9781009325844. Dostupné z: https://report.ipcc.ch/ar6/wg2/IPCC_AR6_WGII_FullReport.pdf
- JANEBA, E. Regulatory Chill and the Effect of Investor State Dispute Settlements. *Review of International Economics* [online]. 2019, roč. 27, č. 4, s. 1172–1198 [cit. 11. 4. 2023]. DOI: <https://doi.org/10.1111/roie.12417>
- KLABBERS, J. *International Law*. 2. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2017, s. 306–307. ISBN 978-1-107-14155-1.
- MARTIN, T.A. Dispute Resolution in the International Energy Sector: An Overview. *Journal of World Energy Law and Business* [online]. 2011, roč. 4, č. 4 [25. 3. 2023]. DOI: <https://doi.org/10.1093/jwelb/jwr020>
- MATHIESEN, K. Spain Pulls Out of Energy Charter Treaty Over Climate Concerns. *Politico* [online]. 12. 10. 2022 [cit. 11. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/spain-pulls-out-of-energy-treaty-over-climate-concerns/>
- MATHIESEN, K. The Netherlands to Leave Embattled Energy Charter Treaty. *Politico* [online]. 18. 10. 2022 [cit. 11. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/netherlands-leave-embattled-energy-charter-treaty-rob-jetten/>
- McGLADE, C., EKINS, P. The Geographical Distribution of Fossil Fuels Unused When Limiting Global Warming to 2 °C. *Nature* [online]. 2015, roč. 517, č. 7533, s. 187–190 [cit. 25. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.nature.com/articles/nature14016>

- MCLACHLAN, C., SHORE, L., WEINIGER, M. *International Investment Arbitration: Substantive Principles*. 1. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2007. ISBN 978-0-19-928664-5.
- NESLEN, A. France Becomes Latest Country to Leave Controversial Energy Charter Treaty. *The Guardian* [online]. 21. 10. 2022 [cit. 11. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2022/oct/21/france-becomes-latest-country-to-leave-controversial-energy-charter-treaty>
- RIVKIN, D. W. COP21: Climate Change Related Disputes: A Role for International Arbitration and ADR. *International Bar Association* [online]. 2015 [cit. 11. 4. 2023]. Dostupné z: <https://shorturl.at/sBER9>
- SACHS, L. E.; JOHNSON, L., MERRILL, E. Environmental Injustice: How Treaties Undermine Human Rights Related to the Environment. *La Revue des Juristes de Sciences Po* [online]. 2020, č. 18 [cit. 11. 4. 2023]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3531256
- SHINE, C. Environmental Protection Under the Energy Charter Treaty. In: WÄLDE, T. W. (ed.). *The Energy Charter Treaty: An East-West Gateway for Investment Trade*. London: Kluwer Law International, 1996, s. 520–544. ISBN 90-411-0913-7.
- SCHILL, S. W. Do Investment Treaties Chill Unilateral State Regulation to Mitigate Climate Change? *Journal of International Arbitration* [online]. 2007, roč. 24, č. 5 [cit. 11. 4. 2023]. DOI: <https://doi.org/10.54648/joia2007035>
- SUSSMAN, E. The Energy Charter Treaty's Investor Protection Provisions: Potential to Foster Solutions to Global Warming and Promote Sustainable Development. *ILSA Journal of International & Comparative Law* [online]. 2008, roč. 14 [cit. 11. 4. 2023]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1090261
- ŠVEC, M. Dohoda k energetické chartě jako klíčový nástroj mezinárodního energetického práva: 20. výročí jejího vstupu v platnost. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. 2019, roč. 27, č. 4 [cit. 11. 4. 2023]. DOI: <https://doi.org/10.5817/CPVP2019-4-5>

- THIESSEN, P. V. Reforming the Energy Charter Treaty for sustainability? *Journal of Energy & Natural Resources Law* [online]. 2022, roč. 40, č. 4 [cit. 30. 8. 2023]. DOI: <https://doi.org/10.1080/02646811.2022.2040214>
- TIENHAARA, K., COTULA, L. Raising the Cost of Climate Action? Investor-State Dispute Settlement and Compensation for Stranded Fossil Fuel Assets. *IIED* [online]. 2020 [cit. 30. 5. 2023]. Dostupné z: <https://www.iied.org/sites/default/files/pdfs/migrate/17660IIED.pdf>
- TIENHAARA, K., DOWNIE, C. Risky Business? The Energy Charter Treaty, Renewable Energy, and Investor-State Disputes. *Global Governance*. [online]. 2018, roč. 24, č. 3 [cit. 11. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26777583>JSTOR
- TIENHAARA, K. Regulatory Chill and the Threat of Arbitration: A View from Political Science. In: BROWN, C., MILES, K. (eds.). *Evolution in Investment Treaty Law and Arbitration*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, s. 606–628. ISBN 978-1-107-01468-8. Dostupné také z: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139043809.034>
- TIENHAARA, K. Regulatory Chill in a Warming World: The Threat to Climate Policy Posed by Investor-State Dispute Settlement. *Transnational Environmental Law* [online]. 2018, roč. 7, č. 2 [cit. 11. 4. 2023]. DOI: <https://doi.org/10.1017/S2047102517000309>
- TIETJE, C., BAETENS, F. The Impact of Investor-State-Dispute Settlement (ISDS) in the Transatlantic Trade and Investment Partnership. *Study prepared for the Minister for Foreign Trade and Development Cooperation, Ministry of Foreign Affairs, The Netherlands* [online]. 24. 6. 2014 [cit. 23. 5. 2023]. Dostupné z: https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvg5kjj27kof_j9vvik7m1c3gyxp/vjn8exgvufya/f=/blg378683.pdf
- The Global Risks Report 2023: Insight Report, 18th Edition. *World Economic Forum* [online]. 2023 [cit. 15. 3. 2023], s. 21–22. Dostupné z: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2023.pdf
- WAEDELDE, T., KOLO, A. Environmental Regulation, Investment Protection and ‚Regulatory Taking‘ in International Law. *The International and Comparative Law Quarterly* [online]. 2001, roč. 50, č. 4 [cit. 20. 5. 2023]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/761516?seq=8>

WÄLDE, T.W. Investment Arbitration Under the Energy Charter Treaty – From Dispute Settlement to Treaty Implementation. *Arbitration International* [online]. 1996, roč. 12, č. 4 [cit. 11. 4. 2023]. DOI: <https://doi.org/10.1093/arbitration/12.4.429>

World Energy Investment 2017. *IEA* [online]. Paris: International Energy Agency, 2017 [cit. 20. 5. 2023]. ISBN 978-92-64-27785-4. Dostupné také z: <https://iea.blob.core.windows.net/assets/25411838-30e3-4c1b-8ac4-6cf80f0d9743/WEI2017.pdf>

Rozhodnutí

Antaris Solar GmbH and others vs. Czech Republic. Dostupné z: <https://www.italaw.com/cases/2080>

Blusun and others vs. Italian Republic, ICSID Case No. ARB/14/3. Dostupné z: <https://www.italaw.com/cases/5739>

Eiser Infrastructure vs. Spain, ICSID Case No. ARB/13/36. Dostupné z: <https://www.italaw.com/cases/5721>

Philip Morris Asia Limited vs. The Commonwealth of Australia, UNCITRAL, PCA Case No. 2012-12. Dostupné z: <https://www.italaw.com/cases/851>

Philip Morris Brands Sàrl vs. Uruguay, ICSID Case No. ARB/10/7, Award (8. 7. 2016). Dostupné z: <https://www.italaw.com/cases/460>

RWE vs. Kingdom of the Netherlands, ICSID Case No. ARB/21/4. Dostupné z: <https://www.italaw.com/cases/9156>

Saluka Investments B.V. vs. Czech Republic, PCA Case No. 2001-04, Partial Award (17. 3. 2006). Dostupné z: <https://www.italaw.com/cases/961>

Uniper vs. Kingdom of the Netherlands, ICSID Case No. ARB/21/22. Dostupné z: <https://www.italaw.com/cases/9146>

WA Investments-Europa Nova Limited vs. Czech Republic. Dostupné z: <https://www.italaw.com/cases/7461>

Právní předpisy

Pařížská dohoda o změně klimatu ze dne 22. 4. 2016. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:22016A1019\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:22016A1019(01))

Kjótský protokol k Rámcové úmluvě Organizace spojených národů o změně klimatu (UNFCCC) ze dne 11. 12. 1997. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/kjotsky_protokol/\\$FILE/OMV-cesky_protokol-20081120.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/kjotsky_protokol/$FILE/OMV-cesky_protokol-20081120.pdf)

Protokol k energetické chartě o energetické účinnosti a souvisejících ekologických hlediscích ze dne 17. 12. 1994. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:21994A1231\(53\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:21994A1231(53))

Smlouva o energetické chartě ze dne 17. 12. 1994. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A21994A1231%2852%29>

Contact – e-mail

blusickova.denisa@gmail.com

ZELENĚJŠÍ ENERGETICKÁ SÍŤ: SYNERGIE V PRÁVU KLIMATU A ENERGETIKY

Michaela Holíková

Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Česká republika

Abstract in original language

Jak environmentální, tak energetická krize obrátila pohled na způsob výroby, přenosu a spotřeby elektrické energie. Do tradičního modelu vstupují požadavky na posílení podílu výroby energie z obnovitelných zdrojů elektrické energie, decentralizaci výroby, aktivní zapojení menších producentů (tzv. „prosumers“) a celkové zvýšení flexibility sítě. Cílem těchto změn je snížit objem emisí vypouštěných do ovzduší odvětvím energetického sektoru, které stále tvoří 30–40 % z celkového objemu vypuštěných emisí CO₂. Aby bylo možné tyto změny zavést v požadovaném rozsahu, musí být zajištěna možnost sběru dat ze sítě a schopnost jejího řízení v aktuálním čase. Proto musí dojít k implementaci technologie smart grid, respektive k zavedení chytré sítě.

Předmětem následujícího příspěvku je přehled dosavadního vývoje právní úpravy zavedení chytré sítě na úrovni mezinárodního práva a práva Evropské unie. Právní vývoj tohoto odvětví je od samého začátku rámován zejména požadavky klimatického práva promítanými do regulace energetického sektoru, stejně jako požadavky na zajištění kybernetické bezpečnosti a právní úprava digitalizace.

Keywords in original language

Energetika; digitalizace; chytrá síť; životní prostředí; klimatická změna.

Abstract

The environmental and energy crises have reshaped the perspective on the production, transmission, and consumption of electrical energy. Traditional models are now being influenced by demands to increase the share of energy production from renewable sources, decentralize production, actively involve

smaller producers (so-called “prosumers”), and enhance overall network flexibility. These changes aim to reduce the volume of emissions released into the air by the energy sector, which still accounts for 30–40% of the total CO₂ emissions. To implement these changes on the desired scale, it is essential to ensure the capability to collect data from the network and manage it in real-time. Therefore, the implementation of smart grid technology, or the establishment of a smart grid, is necessary. The following contribution provides an overview of the current legal developments regarding the implementation of a smart grid. This overview has been framed from the outset by the requirements of climate law reflected in the regulation of the energy sector, as well as the demands of other legal domains, including cyber security and digitization.

Keywords

Energy; Digitalization; Smart Grid; Environment; Climate Change.

1 Úvod

Zelená dohoda pro Evropu postavila Evropskou unii na cestu ke klimatické neutralitě, do roku 2050. Emise skleníkových plynů na území Evropské unie konstantně klesají, ale tempo jejich klesání není dostatečně rychlé na to, aby došlo bez dalšího zásahu k omezení nárůstu průměrné teploty o méně než 2 °C ve srovnání s dobou před průmyslovou revolucí.¹ K naplnění stanoveného cíle bude potřeba jisté míry společenské proměny: *„Empirické údaje ukazují, že i když je absolutní oddělení HDP od emisí možné a v některých regionech již probíhá, je nepravděpodobné, že k němu dojde dostatečně rychle, aby byly dodrženy uhlíkové rozpočty pro 1,5 °C a 2 °C na pozadí pokračujícího hospodářského růstu. Růst zvyšuje poptávku po energii, čímž je přechod na obnovitelné zdroje energie obtížnější, a zvyšuje emise ze změn ve využívání půdy a průmyslových procesů.“*²

Pro dosažení vytyčeného cíle má klíčový význam transformace a dekarbonizace energetického sektoru, který se na celkových emisích oxidu uhličitého podílí v EU z 30 %, v České republice dokonce ze 40 %, což je ve srovnání

¹ K tomuto cíli se EU zavázala v reakci na přijetí Pařížské dohody.

² HICKEL, J., KALLIS, G. Is Green growth possible? *New political economy*. 2009, s. 12.

s ostatními odvětvími lidské činnosti suverénně největší podíl.³ Neméně důležitou roli ve snižování emisí energetického sektoru hraje digitalizace. Zavádění informačních a komunikačních technologií mění způsob, jakým lze dodávat, nakupovat a interagovat s energií. „*Intelligentní technologie pomohou spotřebitelům a podnikům, které poskytují energetické služby, plně využít příležitosti, které trh s energií skýtá, a to tím, že převezmou kontrolu nad svou spotřebou energie (a případnou samovýrobou).*“⁴ Využití těchto informací zajistí vyšší optimalizaci energetického systému, která jde ruku v ruce s energetickými úsporami, které jsou v kontextu zvyšující se spotřeby energie klíčové. Chytrá síť má potenciál výrazně usnadnit kýženou transformaci energetického sektoru, protože díky digitalizaci měření a propojení naměřených dat s dalšími komunikačními a informačními systémy dokáže zprostředkovat aktuální data ohledně poptávky a nabídky energie v reálném čase.

Následující článek je tvořen vybranými kapitolami méj diplomové práce⁵ v rozsahu klimaticko-energetického kontextu implementace chytré sítě na úrovni právních předpisů a klíčových dokumentů Evropské unie. V navazující části je představen rodící se koncept digitalizace evropského energetického sektoru a základní popis fungování technologie chytré sítě a rozdíly oproti tradičnímu uspořádání výroby, přenosu a spotřeby elektrické energie. Transformace energetiky je stále relativně nové téma, ke kterému není dostupné větší množství odborných zdrojů, které by o něm uceleně pojednávaly a propojovaly zmíněné tematické okruhy ochrany klimatu, transformace energetiky a digitalizace. Proto jsem při zpracování tohoto tématu vycházela především z právních předpisů, strategických dokumentů, oficiálních komunikací a sdělení na úrovni EU, stejně jako z populárně naučných článků v oblasti energetiky, které pomáhají srozumitelně přiblížit nezbytné technické koncepty fungování energetického sektoru.

³ Emise skleníkových plynů ČR. *Fakta o klimatu* [online]. [cit. 14. 5. 2022]. Dostupné z: <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/emise-cr>

⁴ COM(2015) 80 final: Rámcová strategie k vytvoření odolné energetické unie s pomocí progresivní politiky v oblasti změny klimatu. *EUR-Lex* [online]. 25. 2. 2015 [cit. 11. 10. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=celex:52015DC0080>

⁵ HOLÍKOVÁ, M. *Digitalizace v energetice: Právní otázky spojené s fungováním chytré sítě*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2022. Vedoucí práce Mgr. Martin Švec, PhD. Dostupné z: https://is.muni.cz/auth/th/t892e/Digitalizace_v_energetice_pravni_otazky_spojene_se_zavadenim_chytre_site.pdf

Při zpracování článku využívám zejména metodu normativní analýzy, která poskytuje výklad relevantních právních norem na úrovni mezinárodního a evropského práva. Vzhledem k povaze zvoleného tématu je nedílnou součástí také deskripce strategických dokumentů, politik a akčních plánů, které udávají směr legislativního vývoje směrem k zavedení chytré sítě. Na základě vymezení aktuálního stavu a základních premis lze následně analyzovat klíčové aspekty právní úpravy zavedení chytré sítě.

2 Mezinárodní závazky na poli mitigace klimatické změny

Nutnost koordinace mezinárodního společenství v oblasti mitigace klimatické změny je zřejmá od samého počátku úvah o nutnosti aktivního řešení změny klimatu. To vyústilo v roce 1992 v přijetí Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu (UNFCCC) na Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiro.⁶ Díky UNFCCC byl vytvořen rámec pro mezinárodní vyjednávání o možnostech řešení probíhající změny klimatu. V rámci vyjednávací platformy UNFCCC bylo přijato několik mezinárodních dohod, které mají za cíl aktivně řešit nastupující změnu klimatu.⁷ Nicméně jejich slabinou vždy tak trochu byla právě jejich mezinárodní povaha a z toho vyplývající obtížná využitelnost v rámci mezinárodního společenství.

V rámci Kjótského protokolu (1997),⁸ ve kterém se přistupující země poprvé zavázaly ke snižování emisí CO₂ v kontrolních obdobích, došlo v rozsahu prvního monitorovacího období (2008–2012) k poklesu vypouštěných emisí CO₂. Na základě toho byl v roce 2012 podepsán dodatek, který stanovil pokračování v rámci druhého monitorovacího období (v letech 2013–2020), nicméně rozvojové státy jako Čína, Brazílie nebo Indie stejně jako klíčoví aktéři jako USA nebo Kanada k tomuto dodatku nepřistoupily.

⁶ Mezinárodní klimatické dohody. *Fakta o klimatu* [online]. [cit. 11. 10. 2022]. Dostupné z: <https://faktaoklimatu.cz/assets/generated/svetove-dohody.pdf>

⁷ Rámcová úmluva OSN o změně klimatu. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. [cit. 11. 10. 2022]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/ramcova_umluva_osn_zmena_klimatu

⁸ Kjótský protokol k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu [online]. *Ministerstvo životního prostředí*. [cit. 22. 10. 2022]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/kjotsky_protokol

2.1 Pařížská dohoda

V rámci Pařížské konference OSN o klimatu, která se konala v prosinci 2015 jako dvacátá první konference smluvních stran UNFCCC (COP 21),⁹ bylo dosaženo nové dohody o změně klimatu, která je známá jako Pařížská dohoda. Součástí této dohody je závazek světového společenství omezit globální oteplování a udržet ho výrazně pod hranicí 2 °C v porovnání s předindustriálními podmínkami. Dosažení cílů Pařížské dohody vyžaduje komplexní ekonomickou a sociální transformaci společnosti na základě dostupného vědeckého poznání.

Pařížská dohoda se stala součástí systému mezinárodního práva, stejně jako před ní UNFCCC nebo Kjótský protokol. Nicméně její význam by neměl být přeceňován vzhledem k tomu, že v jejím obsahu chybí sankční prostředky, které by nastoupily v případě neplnění stanovených závazků.¹⁰

3 Klimaticko-energetický rámec Evropské unie

Evropská unie si od počátku konzistentnějších úvah o nutnosti mitigace klimatické změny uvědomuje provázanost ochrany klimatu s odvětvím energetiky, a právě toto spojení se stalo základem pro vytvoření tzv. energetické unie, která je prvním komplexním strategickým konceptem transformace energetického sektoru na úrovni EU.

3.1 Energetická unie

Vizí strategie energetické unie je zajistit pro Evropu a její občany cenově dostupnou, bezpečnou a udržitelnou energii. Evropská rada stanovila vytvoření energetické unie jako jeden z pěti hlavních cílů evropské strategické agendy v polovině roku 2014.¹¹ Zároveň Evropská rada vytyčila tři dílčí cílové aspekty energetické unie, a to:

- zajistit cenově dostupnou energii pro podniky a spotřebitele;

⁹ Pařížská dohoda o změně klimatu. *Evropská rada* [online]. [cit. 12. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/climate-change/paris-agreement/>

¹⁰ ANDRESEN, S. a kol. The Paris Agreement: Consequences for the EU and Carbon Markets? *Politics and Governance*. 2016, č. 3, s. 190. Dostupné z: <https://www.cogitationpress.com/politicsandgovernance/article/view/652/652>

¹¹ Energetická unie. *Evropská rada* [online]. [cit. 12. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/energy-union/>

- zabezpečit energii pro všechny země EU snížením energetické závislosti EU; a
- vyrábět více energie z obnovitelných zdrojů a pokračovat v boji proti změně klimatu.¹²

V říjnu téhož roku Evropská rada znovu zdůraznila svoji výzvu k vytvoření energetické unie.¹³ Vedoucí představitelé EU se dohodli na rámci politiky v oblasti klimatu a energetiky do roku 2030, který potvrdil cíle,¹⁴ které byly dříve tohoto roku předloženy sekretariátu UNFCCC v rámci podání zamýšleného národně stanoveného příspěvku EU.¹⁵ Tímto krokem se EU zároveň zavázala k zahájení vyjednávání o nové, právně závazné dohodě o změně klimatu s cílem udržet globální oteplování výrazně pod hranicí 2 °C, ideálně pod hodnotou 1,5 °C. Touto dohodou se o dva roky později stala právě Pařížská dohoda.

Následně v únoru 2015 předložila Evropská komise Rámcovou strategii k vytvoření odolné energetické unie s pomocí progresivní politiky v oblasti změny klimatu,¹⁶ který obsahoval balíček opatření pro dokončení jednot-

¹² Evropské dokumenty z roku 2014 mluví o „*boji proti změně klimatu*“. Na tomto místě jsem termín ponechala. V článku je ale záměrně používán aktuálně používaný termín ve vědecké komunitě, a to „mitigace klimatické změny“, který lépe vystihuje realitu nevyhnutelnosti postupu klimatické změny.

¹³ Rámec politiky v oblasti klimatu a energetiky do roku 2030. *Evropská rada* [online]. [cit. 12. 10. 2022]. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-169-2014-INIT/cs/pdf>

¹⁴ Snížení emisí skleníkových plynů o 40 % do roku 2030 ve srovnání s rokem 1990, dosažení alespoň 27 % spotřeby energie z obnovitelných zdrojů, zvýšení energetické účinnosti o 27 % a dokončení vnitřního trhu s energií dosažením propojení elektrické sítě ve výšce 10 % a propojení energetických ostrovů – zejména pobaltských států a Pyrenejského poloostrova. Evropská rada. *Evropská rada* [online]. 24. 10. 2022 [cit. 12. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2014/10/23-24/>

¹⁵ Intended Nationally Determined Contribution (INDC) byl schválen na jednání COP 10 ve Varšavě jako závazný podklad pro jednání na Konferenci OSN o změně klimatu v Paříži. „*It is the first time such an ex-ante process was formally adopted under the UNFCCC, leading to the need to clarify concepts, revisit historical precedents and outline the way forward. When countries undergo a domestic process to initiate, prepare or revisit their potential contributions, the use of technical or policy guidance and good practice examples can inform and promote higher ambition proposals.*“ HÖHNE, N., ELLERMANN, Ch., LI, L. Intended Nationally Determined Contributions under the UNFCCC. *Ecofys* [online]. 2014 [cit. 12. 10. 2022]. Dostupné z: http://www.mapsprogramme.org/wp-content/uploads/Ecofys-Giz_2014_Intended_nationally_determined_contributions_under_unfccc.pdf

¹⁶ COM(2015) 80 final: Rámcová strategie k vytvoření odolné energetické unie s pomocí progresivní politiky v oblasti změny klimatu. *EUR-Lex* [online]. 25. 2. 2015 [cit. 11. 10. 2022] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=celex:52015DC0080>

ného trhu s energií a položil základy pro první kroky v transformaci výroby, přepravy a spotřeby energie v EU. Balíček opatření pro energetickou unii byl projednán ministry členských zemí. Zatímco na poli energetiky byla diskutována zejména bezpečnost dodávek energií,¹⁷ dotvoření vnitřního trhu EU s energií a energetická účinnost, v rámci jednání vedených s ohledem na životní prostředí byly zdůrazněny důležité aspekty pro ochranu klimatu – zejména dekarbonizace ekonomiky a snižování produkce emisí pomocí systému obchodování s emisemi.

Rámcová strategie k vytvoření odolné energetické unie pracuje s představou, že jádro energetické unie budou tvořit aktivní a odpovědní občané využívající výhod, které plynou z implementace nových technologií, v zájmu snížení svých nákladů.¹⁸ K realizaci tohoto požadavku je nezbytné zavést technologii chytré sítě, která bude umožňovat přímou participaci spotřebitelů na trhu s elektřinou.

3.2 Čistá energie pro všechny Evropany

V listopadu roku 2016 byl představen legislativní balíček opatření navrhovaný Evropskou komisí označený jako Čistá energie pro všechny Evropany. Balíček, známý také jako „*zimní energetický balíček*“, se skládá z návrhu osmi legislativních aktů, které mají za cíl do roku 2030 transformovat EU v nízkouhlíkovou ekonomiku v návaznosti na závazky stanovené Pařížskou dohodou.

¹⁷ V návaznosti na aktuální dění je dobré připomenout, že v době vytváření energetické unie rezonovala mezinárodním společenstvím ruská anexe Krymu, která podtrhla důležitost aktivního řešení závislosti států EU na dodávkách fosilních paliv z Ruské federace.

¹⁸ COM(2015) 80 final: Rámcová strategie k vytvoření odolné energetické unie s pomocí progresivní politiky v oblasti změny klimatu. *EUR-Lex* [online]. 25. 2. 2015 [cit. 11. 10. 2022] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=celex:52015DC0080>
Srov. Rec. (4) Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/944 ze dne 5. 6. 2019 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a o změně směrnice 2012/27/EU. *EUR-Lex* [online]. [cit. 12. 10. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L0944&from=CS>

Zastřešujícím dokumentem zimního balíčku je nařízení o správě energetické unie a opatřeních v oblasti klimatu,¹⁹ které zajišťuje obecný rámec pro dosažení cílů EU v oblasti energetiky a klimatu do roku 2030.²⁰ Pro zavedení chytré sítě je podstatné, že toto nařízení stanovuje povinnost vypracovávat integrované vnitrostátní plány v oblasti klimatu pro desetiletá období obsahující cíle a plánované prostředky k jejich dosažení ve všech pěti pilířích energetické unie, kterými je snižování uhlíku, energetická účinnost, energetická bezpečnost, vnitřní trh s energií a výzkum, inovace a konkurenceschopnost. Požadavek uvedení údajů ohledně zavedení chytré sítě je zahrnut v rámci vnitrostátních cílů v oblasti vnitřního trhu s energií²¹ a implicitně také v rámci požadavku na vyšší zapojení spotřebitelů v energetickém systému a využívání výhod plynoucích z vlastní výroby a nových technologií, včetně inteligentních měřičů.²²

Do zimního balíčku dále patří nařízení o rizikové připravenosti v odvětví elektřiny,²³ které „stanoví společný rámec pravidel pro předcházení elektroenergetickým krizím, k přípravě na ně a k jejich řízení, vnáší větší transparentnost do přípravné fáze a do období elektroenergetické krize a zajišťuje, že opatření jsou přijímána koordinovaně a účinně.“²⁴ Nařízení o rizikové připravenosti zmiňuje provázanost

¹⁹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1999 ze dne 11. prosince 2018 o správě energetické unie a opatření v oblasti klimatu, kterým se mění nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 663/2009 a (ES) č. 715/2009, směrnice Evropského parlamentu a Rady 94/22/ES, 98/70/ES, 2009/31/ES, 2009/73/ES, 2010/31/EU, 2012/27/EU a 2013/30/EU, směrnice Rady 2009/119/ES a (EU) 2015/652 a zrušuje nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 525/2013. *EUR-Lex* [online]. [cit. 13. 10. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R1999&from=EN>

²⁰ Správa energetické unie: Rada potvrdila dohodu s Evropským parlamentem. *Evropská rada* [online]. 29. 6. 2018 [cit. 14. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2018/06/29/governance-of-the-energy-union-council-confirms-deal-reached-with-the-european-parliament/>

²¹ Čl. 4 odst. písm. d) Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1999 ze dne 11. prosince 2018 o správě energetické unie a opatření v oblasti klimatu. *EUR-Lex* [online]. [cit. 13. 10. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R1999&from=EN>

²² *Ibid.*, čl. 23 odst. 1. písm. f).

²³ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/941 ze dne 5. 6. 2019 o rizikové připravenosti v odvětví elektroenergetiky a o zrušení směrnice 2005/89/ES. *EUR-Lex* [online]. [cit. 13. 10. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX:32019R0941>

²⁴ *Ibid.*, rec. (6).

s požadavkem na zajištění kybernetické bezpečnosti energetického sektoru. Kybernetická bezpečnost hraje nezastupitelnou roli při implementaci chytré sítě, která je přímo závislá na informačních a komunikačních technologiích.

Zvláštní pozornost si zaslouží nařízení a směrnice o elektřině. Tyto dva dokumenty implementují kroky k zajištění konkurenceschopného energetického trhu se zaměřením na spotřebitele, kterému poskytuje více práv a usnadňuje jeho aktivní účast na trhu. „*Díky novým pravidlům pro obchodování a odpovědnost za vyrovnávání bude elektroenergetické soustava schopna integrovat proměnlivý objem elektřiny vyrobené z obnovitelných zdrojů.*“²⁵ Dokumenty reagují na situaci výrazné proměny evropského energetického trhu směrem k dekarbonizaci energetického systému, účasti spotřebitelů a posílení přeshraniční spolupráce.²⁶

Nařízení o elektřině stanovuje pravidla pro fungování vnitřního trhu s energií s ohledem na stanovené klimatické a environmentální cíle a požadavky na integraci většího podílu elektrické energie z OZE. „*Aby bylo možné integrovat rostoucí podíly energie z obnovitelných zdrojů, měla by budoucí elektrizační soustava využívat veškeré zdroje flexibility, zejména řešení na straně poptávky a ukládání energie, jakož i digitalizační prostřednictvím začleňování inovačních technologií do elektrizační soustavy.*“²⁷

Směrnice o elektřině obsahuje novelizovaná pravidla pro zavedení jednotného evropského vnitřního trhu s elektřinou, která reagují na proměnu energetického systému EU. Sdělení komise z roku 2015 ohledně záměrů vytvoření energetické unie popisují vizi, která považuje za jádro stabilní energetické unie občany jako malé producenty, díky čemuž se podaří dosáhnout integrace většího podílu energie z OZE, decentralizace sítě a energetických

²⁵ Čistá energie pro všechny: Rada přijala zbývající návrhy týkající se trhu s elektřinou a Agentury pro spolupráci energetických regulačních orgánů. *Evropská rada* [online]. 22. 5. 2019 [cit. 18. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2019/05/22/clean-energy-for-all-council-adopts-remaining-files-on-electricity-market-and-agency-for-the-cooperation-of-energy-regulators/>

²⁶ Rec. (3) Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/944 ze dne 5. 6. 2019 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a o změně směrnice 2012/27/EU. *EUR-Lex* [online]. [cit. 12. 10. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L0944&from=CS>

²⁷ Rec. (7) Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/943 ze dne 5. 6. 2019 o vnitřním trhu s elektřinou. *eur-lex.europa.eu* [online] [cit. 18. 10. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:32019R0943>

úspor.²⁸ Směrnice o elektřině tyto vize konkretizuje do práv a povinností, které mají být členskými státy adoptovány. Jedná se zejména o požadavek, umožnit spotřebitelům přístup k datům ohledně jejich spotřeby energie a účtované ceně v reálném čase.²⁹ Tím bude podpořeno také dynamické určování ceny elektřiny, která se bude odvíjet od aktuálního stavu poptávky a nabídky elektrické energie v síti. Implementace tohoto požadavku společně s přechodem na platby měsíčního či čtvrtletního vyúčtování, podobně jako jsme tomu zvyklí u mobilních operátorů, má přinést úspory energie, ke kterým bude spotřebitel přímo motivován.

Jedním z předpokladů takového fungování je umožnění instalace inteligentního elektroměru a využívání funkcionalit chytré sítě. *„Členské státy by měly zajistit, aby všichni ti, kdo mají z regulovaných cen prospěch, byly vybavení inteligentními měřicími systémy a měli přístup ke smlouvám s dynamickým určováním ceny elektřiny.“*³⁰

3.3 Zelená dohoda pro Evropu

Zelená dohoda pro Evropu (dále „EGD“) je jednou ze šesti stanovených priorit Evropské komise pro období mezi lety 2019 a 2024.³¹ EGD byla přijata formou sdělení Evropské komise, reaguje na dosažení předešlých klimatických závazků a vytyčuje ještě ambicióznější cíle.³² EGD má za cíl transformovat Evropskou unii v moderní, efektivní a konkurenceschopnou ekonomiku, při současném zajištění nulových emisí do roku 2050, hospodářském růstu odděleném od využívání přírodních zdrojů a pokroku pro všechny.³³

²⁸ Ibid., rec. (4) a (5).

²⁹ Ibid., rec. (10).

³⁰ Ibid., rec. (23).

³¹ The European Commission's priorities. *European Commission* [online]. [cit. 19. 10. 2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024_en a Strategy. *Evropská komise* [online]. [cit. 19. 10. 2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy_en

³² EDG je strategickým dokumentem, který formuluje požadovanou vizi a udává strategii k jejímu dosažení. Ačkoli by se členské státy měly rámcem soft-law řídit při svém politickém rozhodování, soft-law není právně vynutitelné.

³³ Doslova formulováno jako „no person and no place left behind“, viz A European Green Deal. *European Commission* [online]. [cit. 19. 10. 2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

Všech 27 členských států se dohodlo vytvořit na území Evropské unie první klimaticky neutrální kontinent do roku 2050.³⁴

Z uvedeného je zřejmé, že EDG pokrývá celou škálu témat a lidských činností, jejichž transformace je nutná pro splnění stanovených cílů. Mezi hlavními strategickými oblastmi EDG je pro účely tohoto článku důležité upozornit zejména na závazky stanovené v oblastech čistého energetického sektoru a vedoucího postavení EU jako globálního lídra třetí průmyslové revoluce – vytvoření trhu pro klimaticky čisté technologie a služby napříč celým dodavatelským řetězcem v odvětvích jako je energetika, doprava nebo stavebnictví.

K dosažení cílů EGD byl navržen další balíček vzájemně propojených návrhů,³⁵ který je označován jako Fit for 55. Jeho cílem je zajistit snížení čistých emisí skleníkových plynů do roku 2030 alespoň o 55 % ve srovnání s úrovní v roce 1990 skrze revizi stávajících právních předpisů a nových iniciativ v oblasti klimatu, energetiky a paliv, dopravy, budov, využívání půdy a lesnictví.³⁶

Transformace energetiky je klíčovou oblastí, na kterou se balíček Fit for 55 zaměřuje. V oblasti energetiky a klimatu je stanovena revize integrovaných vnitrostátních plánů v oblasti klimatu. Návrh směrnice o obnovitelných zdrojích navrhuje zvýšit podíl energie vyráběné z OZE na 40 % celkové výroby, což má přispět k čistšímu a efektivnějšímu energetickému systému v souvislosti s vyšším podílem elektrifikace lidských činností. Nový návrh směrnice o energetické účinnosti klade větší důraz na celkové snížení spotřeby energie, stejně jako návrh směrnice o energetické náročnosti budov.³⁷

34 TSAFOS, N. Why Europe's Green Deal Still Matters. *Center for Strategic and International Studies* [online]. 2020 [cit. 17. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.csis.org/analysis/whyeuropes-green-deal-still-matters>: „*The European Green Deal is revolutionary in concept. [...] to run a modern economy on net-zero greenhouse gas emissions by 2050. But it is operationalized through a very long list of recognizable goals: pushing energy efficiency, incentivizing modal shift for passengers and freight, introducing ever-stricter rules for the pollution that users are allowed to emit, implementing carbon pricing across all sectors, giving money for research and development, and supporting new fuels and new technologies.*“

35 European Green Deal: Commission proposes transformation of EU economy and society to meet climate ambitions. *European Commission* [online]. [cit. 21. 10. 2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_3541

36 COM(2021) 550 final: „Fit for 55“: Plnění klimatického cíle EU pro rok 2030 na cestě ke klimatické neutralitě. *EUR-Lex* [online]. [cit. 20. 10. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52021DC0550>

37 *Ibid.*, kap. 2.2.

4 Význam digitalizace pro klimatickou neutralitu

Klíčovým krokem k zásadnímu zmírnění dopadů klimatických změn a dosažení klimatické neutrality je transformace a dekarbonizace energetického sektoru. Mezinárodní agentura pro obnovitelnou energii vydala v roce 2020 zprávu,³⁸ která podrobně zkoumá možné scénáře energetické transformace do roku 2050 ve všech oblastech, které jsou s energetikou spojeny – doprava, vytápění a spalování fosilních paliv v průmyslové výrobě. Jeden z hlavních závěrů studie poukazuje na to, že stávající rychlost klesání objemu vypouštěných emisí CO₂ není dostatečná pro naplnění cílů Pařížské dohody. „*Současné cíle a závazky snižování emisí CO₂ povedou ke zastavení růstu ročních emisí na hodnotě okolo 33 Gt/rok. Pro naplnění Pařížské dohody a zastavení nárůstu světové teploty okolo 2 °C je potřeba světové emise do roku 2050 snížit na 10 Gt/rok. Takového snížení emisí dosahuje transformační scénář, který je založený na elektrifikaci, obnovitelných zdrojích energie, zvyšování flexibility sítě a využití elektřiny k výrobě vodíku.*“³⁹

Zpráva mezinárodní agentury pro obnovitelnou energii představuje pět pilířů energetiky budoucnosti: elektrifikace, zvýšení flexibility elektrické sítě, konvenční obnovitelné zdroje, zelený vodík a podpora inovací v energetickém sektoru. Ke konci období do roku 2050 by elektřina měla být centrálním nosičem energie, a to v 50% podílu konečné spotřeby.⁴⁰ Tím se sice zhruba zdvojnásobí spotřeba elektrické energie oproti současnosti (10/2022), ale protože nově požadovaná energie bude získávána z obnovitelných zdrojů, celkový objem vypouštěných emisí CO₂ bude nižší. Dalším relevantním klíčovým faktorem je vyšší flexibilita elektrické sítě, která umožní zapojování obnovitelných zdrojů energie do sítě a zvyšování jejich podílu na produkci elektrické energie.⁴¹

Zvyšování podílu obnovitelných zdrojů energie v síti spojené s decentralizací s sebou nese zvýšené požadavky na fungování sítě samotné. Za účelem

³⁸ Global Renewables Outlook. IRENA [online]. [cit. 18. 10. 2022]. Dostupné z: https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2020/Apr/IRENA_Global_Renewables_Outlook_2020.pdf

³⁹ Transformace energetiky do 2050. *Fakta o klimatu* [online]. [cit. 22. 10. 2022]. Dostupné z: <https://faktaoklimatu.cz/studie/2020-transformace-energetiky-do-2050>

⁴⁰ Global Renewables Outlook. IRENA [online]. S2020, s. 24 [cit. 18. 10. 2022]. Dostupné z: https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2020/Apr/IRENA_Global_Renewables_Outlook_2020.pdf

⁴¹ Ibid., s. 26.

udržení stability sítě je potřeba je zajistit vyrovnaný objem mezi dodávanou energií do sítě a jejím odběrem, což se se zavedením většího podílu OZE stává problematické, protože OZE nejsou stabilní, co se týče objemu dodávek požadované elektrické energie do sítě. Velmi zjednodušeně – solární panely dodávají energii v závislosti na slunečním záření, větrné elektrárny zase potřebují k dodávkám energie vítr. Pokud se vyskytnou nevhodné podmínky, nedostatečná míra slunečního záření potřebného pro provoz fotovoltaické elektrárny nebo bezvětrí, OZE žádnou energii do sítě nedodá. Což představuje riziko vzniku přetížení sítě a následného výpadku, pokud není chybějící energie kompenzována z jiného zdroje elektrické energie, který dokáže rychle reagovat na aktuální deficit. Digitalizace energetického sektoru je nezbytná pro dosažení maximální míry flexibility sítě, která bude pohotově reagovat v rámci modelu demand response, který pracuje s modelem přizpůsobování se poptávky po elektrické energii aktuálním podmínkám v síti.

V polovině roku 2020 se Evropská komise zavázala k přijetí akčního plánu k podpoře digitalizace energetiky v souladu s tržními principy konkurence schopného trhu s digitálními službami, zajištěním odpovídajícího stupně bezpečnosti dat a osobních údajů a podporou investic do digitální infrastruktury energetického sektoru.⁴²

4.1 Akční plán digitalizace energetického sektoru

Ve druhé polovině října 2022 vydala Evropská komise Akční plán digitalizace energetického sektoru,⁴³ který navazuje na sdělení z roku 2020. Akční plán popisuje důležitost využívání technologií pro zvýšení účinnosti energetických zdrojů, usnadnění integrace OZE a energetických úspor. Komise stanovila opatření na podporu sdílení dat, podporu investic do digitální

⁴² COM(2020) 299 final: Cesta ke klimaticky neutrálnímu hospodářství: Strategie EU pro integraci energetického systému. *EUR-Lex* [online]. [cit. 22. 10. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0299&from=EN>

⁴³ COM(2022) 552 final: Digitalizace energetického systému. *EUR-Lex* [online]. [cit. 23. 10. 2022]. Dostupné z: https://energy.ec.europa.eu/communication-digitalising-energy-system-eu-action-plan-com20225522_en

energetické infrastruktury, posílení výhod pro spotřebitele a posílení kybernetické bezpečnosti. Akční plán digitalizace stojí na třech pilířích:

- umožnit spotřebitelům zvýšení kontroly nad jejich spotřebou a náklady skrze nové digitální nástroje a služby;
- větší kontrola nad energetickou náročností celého ICT sektoru skrze zavedení environmentálního rámce hodnocení pro data centra;
- posílení kybernetické bezpečnosti energetických sítí skrze společný kodex aspektů kybernetické bezpečnosti přeshraničních toků podle nařízení EU o elektrině.

5 Chytrá síť

V předchozích kapitolách byly představeny strategické dokumenty a kroky, které mají za cíl snížení emisí skleníkových plynů a zpomalení globální změny klimatu. Evropský unie si vytyčila za cíl směřovat k udržitelnému, digitalizovanému, integrovanému a elektrifikovanému energetickému systému, který v podmínkách decentralizace a zvýšené flexibility efektivně kombinuje zdroje elektrické energie. Tato ambiciózní cesta k dekarbonizaci předpokládá co největší nahrazení výroby elektrické energie z fosilních zdrojů těmi obnovitelnými, protože elektrifikace různých odvětví lidské činnosti je považována za nejefektivnější způsob, jakým lze dosáhnout cílů dekarbonizace, což zároveň ještě více posiluje roli elektrické přenosové sítě jako páteřního systému fungování společnosti.

K pochopení benefitů, které přináší implementace chytré sítě, je důležité alespoň zběžně rozumět předpokladům fungování přenosu elektrické energie v síti. „*V blubé/ bloupé síti – na rozdíl od vznikající chytré sítě – je řízení, ovlivňování nebo kontrola poptávky zákazníků problematické nebo prostě nemožné, většinou kvůli omezením technologie.*“⁴⁴

Současná síť je pozůstatkem minulosti, kdy se o struktuře sítě (výrobě, přenosu i poptávce) uvažovalo pouze tak, že odběr elektrické energie je daný a výroba elektrické energie se mu musí neustále přizpůsobovat.⁴⁵ Vyrovnávání nabídky

⁴⁴ SIOSHANSI, F. *Smart Grid: Integrating Renewable, Distributed and Efficient Energy*. Elsevier. 2011, s. 32: „*In a dumb grid – in contrast with the emerging smart grid – environment managing, influencing or controlling customer demand, was problematic or simply impossible mostly due to the limitations of the technology.*“

⁴⁵ Ibid., s. 29–31.

a poptávky v reálném čase je v tomto modelu běžně zajišťováno úpravami na straně dodávky. Stávající síť je navržena tak, aby vyhovovala potřebám velkých a vertikálně integrovaných producentů, kteří produkují energii do své sítě izolovaně jako nezávislé entity. Organizované jednotné velkoobchodní trhy, malí producenti elektrické energie a zvyšující se podíl energie z obnovitelných zdrojů dodávaný do sítě je výsledkem relativně nedávného vývoje, na který tradiční síť není přizpůsobená. Nicméně je potřeba mít na paměti, že způsob výroby, přenosu a odběru elektrické energie ze sítě stále podléhá dvěma určujícím faktorům – daným fyzikálními zákonům a historickému dědictví uspořádání a fungování elektroenergetické soustavy.

Pokud chceme dosáhnout stanovených cílů v ochraně klimatu transformace energetického sektoru dosavadního fungování elektrické sítě je nevyhnutelná. „*V současné době je řízení rovnováhy elektrizační soustavy plně pokryto nákupem rezervního výkonu z velkých klasických zdrojů. V případě předpokládaného rozvoje decentralní výroby včetně OZE je nezbytné zapojit do problematiky řízení rovnováhy soustavy i decentralní zdroje a stranu spotřeby.*“⁴⁶ Tradiční síť tak musí být nahrazena efektivní, flexibilní a inteligentní sítí, která je označována jako smart grid, česky inteligentní nebo chytrá síť.

V dosavadních kapitolách je chytrá síť zmiňována zběžně jako technologie, kterou je třeba implementovat pro dosažení stanovených cílů. Nicméně chytrá síť je souborem technologií, které umožňují provedení dílčích transformativních kroků. „*Chytrá síť je definována jako jakákoli kombinace umožňujících technologií, hardwaru, softwaru nebo postupů, které společně činí dodávku v rámci infrastruktury nebo sítě spolehlivější, všestrannější, bezpečnější, přizpůsobivější, odolnější a nakonec užitečnější pro spotřebitelů.*“⁴⁷ Jedná se o digitálně monitorovaný a řízený energetický systém, který dodává elektřinu z diversifikovaných výrobních zdrojů do míst spotřeby. Zároveň optimalizuje dodávku energie a usnadňuje obousměrnou komunikaci napříč sítí, což umožňuje koncovým spotřebitelům spravovat svůj odběr energie, minimalizuje výpadky napájení

⁴⁶ Národní akční plán pro chytré sítě (NAP SG). Ministerstvo průmyslu a obchodu [online]. 2015, s. 12 [cit. 24. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/assets/cz/energetika/elektroenergetika/2016/11/Narodni-akcni-plan-pro-chytre-site.pdf>

⁴⁷ „*Smart grid is defined as any combination of enabling technologies, hardware, software, or practises that collectively make the delivery infrastructure or the grid more reliable, more versatile, more secure, more accomodating, more resilient, and ultimately more useful to consumers.*“ SIOSHANSI, 2011, op. cit.

a přenáší pouze potřebné množství elektrické energie. Výsledkem jsou mj. nižší náklady pro společnost i zákazníka, spolehlivější napájení a snížení vypuštěných emisí CO₂.

Nedílnou součástí definice chytré sítě je také její konečný užitek pro společnost, který spočívá v řadě klíčových funkcionalit, jako je integrace lokálních a centrálních zdrojů elektrické energie, rozlišení spotřeby z těchto zdrojů na úrovni elektroměru odběrného místa, umožnění aktivního zapojení malých distributorů do provozu sítě a operátorů trhů s elektřinou nebo umožnění rozlišování cen elektrické energie na úrovni odběrového místa.

6 Závěr

Jako společnost stojíme před otázkou řešení klimatické změny, jejíž vyřešení může být klíčové pro to, jak bude vypadat naše budoucnost. Implementace chytré sítě je klíčovým předpokladem pro transformaci energetického sektoru v souladu s navrženými strategiemi k mitigaci klimatické změny. Díky propojení elektroenergetické sítě s informačními a komunikačními technologiemi může dojít k decentralizaci elektroenergetické sítě za současného zvýšení její flexibility a zachování její spolehlivosti pro koncového spotřebitele.

References

- A European Green Deal. *European Commission* [online]. [cit. 19. 10. 2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
- ANDRESEN, S. a kol. The Paris Agreement: Consequences for the EU and Carbon Markets? *Politics and Governance*. 2016, č. 3. Dostupné z: <https://www.cogitatiopress.com/politicsandgovernance/article/view/652/652>
- COM(2015) 80 final: Rámcová strategie k vytvoření odolné energetické unie s pomocí progresivní politiky v oblasti změny klimatu. *EUR-Lex* [online]. 25. 2. 2015 [cit. 11. 10. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=celex:52015DC0080>

- COM(2020) 299 final: Cesta ke klimaticky neutrálnímu hospodářství: Strategie EU pro integraci energetického systému. *EUR-Lex* [online]. [cit. 22. 10. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0299&from=EN>
- COM(2021) 550 final: „Fit for 55“: Plnění klimatického cíle EU pro rok 2030 na cestě ke klimatické neutralitě. *EUR-Lex* [online]. [cit. 20. 10. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52021DC0550>
- COM(2022) 552 final: Digitalizace energetického systému. *EUR-Lex* [online]. [cit. 23. 10. 2022]. Dostupné z: https://energy.ec.europa.eu/communication-digitalising-energy-system-eu-action-plan-com20225522_en
- Čistá energie pro všechny: Rada přijala zbývající návrhy týkající se trhu s elektřinou a Agentury pro spolupráci energetických regulačních orgánů. *Evropská rada* [online]. 22. 5. 2019 [cit. 18. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2019/05/22/clean-energy-for-all-council-adopts-remaining-files-on-electricity-market-and-agency-for-the-cooperation-of-energy-regulators/>
- Energetická unie. *Evropská rada* [online]. [cit. 12. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/energy-union/>
- Emise skleníkových plynů ČR. *Fakta o klimatu* [online]. [cit. 14. 10. 2022] Dostupné z: <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/emise-cr>
- European Green Deal: Commission proposes transformation of EU economy and society to meet climate ambitions. *European Commission* [online]. [cit. 21. 10. 2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_3541
- Evropská rada. *Evropská rada* [online]. 24. 10. 2022 [cit. 12. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2014/10/23-24/>
- Global Renewables Outlook. *IRENA* [online]. 2020, s. 24 [cit. 18. 10. 2022]. Dostupné z: https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2020/Apr/IRENA_Global_Renewables_Outlook_2020.pdf

- HICKEL, J., KALLIS, G. Is Green growth possible? *New political economy*. 2009.
- HOLÍKOVÁ, M. *Digitalizace v energetice: Právní otázky spojené s fungováním chytré sítě*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2022. Vedoucí práce Mgr. Martin Švec, PhD. Dostupné z: https://is.muni.cz/auth/th/t892e/Digitalizace_v_energetice_pravni_otazky_spojene_se_zavadenim_chytre_site.pdf
- HÖHNE, N., ELLERMANN, Ch., LI, L. Intended Nationally Determined Contributions under the UNFCCC. *Ecofys* [online]. 2014 [cit. 12. 10. 2022]. Dostupné z: http://www.mapsprogramme.org/wp-content/uploads/Ecofys-Giz_2014_Intended_nationally_determined_contributions_under_unfccc.pdf
- Kjótský protokol k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. [cit. 22. 10. 2022]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/kjotsky_protokol
- Mezinárodní klimatické dohody. *Fakta o klimatu* [online]. [cit. 11. 10. 2022]. Dostupné z: <https://faktaoklimatu.cz/assets/generated/svetove-dohody.pdf>
- Národní akční plán pro chytré sítě (NAP SG). *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. 2016, s. 12 [cit. 24. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/assets/cz/energetika/elektroenergetika/2016/11/Narodni-akcni-plan-pro-chytre-site.pdf>
- Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1999 ze dne 11. prosince 2018 o správě energetické unie a opatření v oblasti klimatu. *EUR-Lex* [online]. [cit. 13. 10. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R1999&from=EN>
- Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/941 ze dne 5. června 2019 o rizikové připravenosti v odvětví elektroenergetiky a o zrušení směrnice 2005/89/ES. *EUR-Lex* [online]. [cit. 13. 10. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX:32019R0941>

- Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/943 ze dne 5. června 2019 o vnitřním trhu s elektřinou. *EUR-Lex* [online]. [cit. 18. 10. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:32019R0943>
- Pařížská dohoda o změně klimatu. *Evropská rada* [online]. [cit. 12. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/climate-change/paris-agreement/>
- Rámcová úmluva OSN o změně klimatu. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. [cit. 11. 10. 2022]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/ramcova_umluva_osn_zmena_klimatu
- Rámec politiky v oblasti klimatu a energetiky do roku 2030. *Evropská rada* [online]. [cit. 12. 10. 2022]. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-169-2014-INIT/cs/pdf>
- SIOHANSI, F. *Smart Grid: Integrating Renewable, Distributed and Efficient Energy*. Elsevier, 2011.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/944 ze dne 5. června 2019 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a o změně směrnice 2012/27/EU. *EUR-Lex* [online]. [cit. 12. 10. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L0944&from=CS>
- Správa energetické unie: Rada potvrdila dohodu s Evropským parlamentem. *Evropská rada* [online]. 29. 6. 2018 [cit. 14. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2018/06/29/governance-of-the-energy-union-council-confirms-deal-reached-with-the-european-parliament/>
- The European Commission's priorities. *European Commission* [online]. [cit. 19. 10. 2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024_en
- Strategy. *Evropská komise* [online]. [cit. 19. 10. 2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy_en
- The Paris Agreement. *United Nations* [online]. [cit. 18. 10. 2022]. Dostupné z: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>

Transformace energetiky do 2050. *Fakta o klimatu* [online]. [cit. 22. 10. 2022]. Dostupné z: <https://faktaoklimatu.cz/studie/2020-transformace-energetiky-do-2050>

TSAFOS, N. Why Europe's Green Deal Still Matters. *Center for Strategic and International Studies* [online]. 2020 [cit. 17. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.csis.org/analysis/whyeuropes-green-deal-still-matters>

Contact – e-mail

holikova.misa@gmail.com

KLIMATICKÉ ASPEKTY ENERGETICKÝCH KRIZOVÝCH OPATŘENÍ EVROPSKÉ UNIE

Malvína Urbánková

ROWAN LEGAL, advokátní kancelář, Brno

Abstract in original language

Válka na Ukrajině, energetická krize a další krizové situace posledních let přinutily Evropskou unii jednat a s cílem pomoci všem členským státům překonat těžké časy se rozhodla vydat několik legislativních aktů na podporu průmyslu a hospodářství. Tato opatření však mohou sloužit nejenom k zachování prosperující ekonomiky stanovením legislativního rámce, ale zároveň mohou poskytnout příležitost podpořit novodobé a ekologické zdroje energií. Ze snahy pomáhat se tak začala rodit zcela unikátní možnost podpořit energetiku budoucnosti. Tento příspěvek popisuje klimatické aspekty energetických krizových opatření Unie a jejich využití v podpoře ekologické energetiky.

Keywords in original language

Právo; energetika; klimatická krize; krizová opatření; energetická krize.

Abstract

The war in Ukraine, energy crisis and other crises of recent years have forced the European Union to act and, in order to help all Member States get through the difficult times, it has decided to issue several pieces of legislation to support industry and the economy. However, these measures can serve not only to maintain a prosperous economy by setting out a legislative framework, but can also provide an opportunity to promote new and green energy sources. The desire to help has thus given rise to a completely unique opportunity to support the energy of the future. This paper describes the climate aspects of the Union's energy crisis measures and their use in supporting green energy.

Keywords

Law; Energy; Climate Crisis; Crisis Measures; Energy Crisis.

1 Úvod

Energetická situace v Evropské unii před vypuknutím války na Ukrajině směřovala obdobně jako dnes ke stále zelenějším a ekologičtějším tendencím vyvstávajících z postupně se prohlubující environmentální krize. Hrozba nenapravitelných dopadů lidské činnosti na klima a životní prostředí nutila Evropskou unii podporovat celkový rozvoj udržitelné energetiky, ať už podporou obnovitelných zdrojů energie, energetické účinnosti nebo snižováním emisí skleníkových plynů. V této souvislosti tak došlo v průběhu času k přijetí mnoha legislativních i nelegislativních aktů a cílů, které měly umožnit přechod na čistou energetiku a postupně odbourávat evropskou závislost na fosilních palivech.

Aktů, jež se zaobíraly klimatickou změnou, existovala již před únorem roku 2022 celá řada. Mezi ty nejzásadnější se řadí Zelená dohoda pro Evropu (tzv. Green Deal), jejímž hlavním cílem bylo a stále zůstává dosáhnout na úrovni Evropské unie klimatické neutrality do roku 2050, nebo Pařížská dohoda, která deklarovala cíl udržet nárůst průměrné globální teploty výrazně pod 2 °C oproti hodnotám před průmyslovou revolucí. Obecně tak bylo patrné, že se boj proti změně klimatu stává v Evropské unii stále větším a vážnějším tématem.

Vyvrcholení energetické krize po začátku války na Ukrajině postavilo Evropskou unii před zcela novou bezprecedentní situaci, která si žádala okamžitou reakci a efektivní řešení, a to jak na celounijní úrovni, tak i na úrovni jednotlivých členských států. Mnoho problémů současného světa muselo být odsunuto do pozadí, aby mohlo dojít k zajištění základního ekonomického a energetického fungování celé Evropské unie. Státy byly postaveny před dosud neznámé překážky, jejichž překonání bylo mnohdy založeno na improvizaci a snaze udržet si fungující ekonomiku za každou cenu. Tato řešení tak zpravidla nebyla ideální a mnoho z nich představovalo pro jednotlivé členské státy značné oběti nebo hledání alespoň částečně přijatelných kompromisů.

Mnoho států i jednotlivců si začalo klást otázku, jakým způsobem se bude situace pro Evropskou unii vyvíjet – zda zůstane zachován současný směr uvažování v souvislosti s doposud probíhajícím klimatickým a energetickým vývojem, nebo dojde k návratu k fosilním palivům a tím k upuštění od jakýchkoli vyšších environmentálních cílů.

Nyní, více než rok po začátku války, můžeme pohlédnout na situaci s odstupem a posoudit, jaké kroky byly ze strany Evropské unie i členských států zvoleny vhodně, a jaké nikoli. Zároveň je také potřeba sledovat postupný vývoj těchto řešení v návaznosti na celkový myšlenkový pokrok ve společnosti i vývoj energetické situace, přičemž lze konstatovat, že oba aspekty prošly vývojem skutečně výrazným.

Cílem tohoto příspěvku je uvést základní přehled energeticko-krizových opatření, která vykazují rovněž podstatné klimatické aspekty, a jejich celkové zhodnocení. Zároveň budou čtenáři představeny nové zásadní koncepty udržitelného podnikání jako nová výzva pro podnikatele působící na území EHP pro přechod k zelenější energetice.

2 Krizová legislativa přijatá po únoru roku 2022 jako přímá reakce na počátek války na Ukrajině

2.1 Dočasný krizový a transformační rámec

Jako jeden z vůbec prvních přijatých předpisů na unijní úrovni reagujících na ruskou agresivní politiku v únoru roku 2022 byl **Dočasný krizový rámec pro opatření státní podpory na podporu hospodářství po agresi Ruska vůči Ukrajině** (dále „DKR“),¹ k jehož přijetí došlo dne 24. března 2022. Důvod přijetí daného opatření byl zjevný – umožnění rychlé ekonomické odezvy ze strany členských států za účelem ochrany své prosperity a základního hospodářského fungování, přičemž tato odezva měla spočívat v poskytování finanční podpory pro podniky, které se ocitly v ekonomické nouzi.

¹ Sdělení Komise: Dočasný krizový rámec pro opatření státní podpory na podporu hospodářství po agresi Ruska vůči Ukrajině 2022/C 131 I/01 ve znění ke dni 24. 3. 2022. In EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52022XC0324%2810%29>

Nutno podotknout, že krizové rámce nebyly pro Evropskou unii novinkou. Vůbec prvním krizovým rámcem, který umožňoval členským státům zachovat své fungující ekonomiky, byl **Dočasný rámec pro opatření státní podpory na podporu hospodářství při stávajícím šíření koronavirové nákazy COVID-19**.² Evropská unie tak mohla sáhnout po osvědčeném a rychlém řešení, které v době pandemie umožnilo podnikům fungovat i za ztížených podmínek. DKR měl členským státům poskytnout základ pro přijetí opatření státní podpory na podporu podniků postižených nepříznivými dopady války na Ukrajině.³

Původní DKR počítal se čtyřmi způsoby státní podpory:

1. Omezené částky podpory,
2. Podpora likvidity formou záruk,
3. Podpora likvidity formou subvencovaných úvěrů,
4. Podpora na dodatečné náklady v důsledku mimořádně prudkého zvýšení cen zemního plynu a elektřiny.

Nejzásadnější roli pro členské státy včetně České republiky sehrál čtvrtý způsob podpory dle bodu 2.4 DKR, tedy **Podpora na dodatečné náklady v důsledku mimořádně prudkého zvýšení cen zemního plynu a elektřiny**.

2.1.1 Vývoj Dočasného krizového rámce

Společně s vývojem energetické situace v Evropské unii procházel svým vlastním vývojem také samotný DKR. Jeho první revize proběhla ke dni

² Sdělení Komise: Dočasný rámec pro opatření státní podpory na podporu hospodářství při stávajícím šíření koronavirové nákazy COVID-19. 2020/C 91 I/01 ve znění ke dni 20. 3. 2020. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=OJ%3AJOC_2020_091_I_0001; Státní podpora: Komise postupně ukončí dočasný rámec státní podpory v souvislosti s pandemií COVID-19. *Evropská komise* [online]. Dostupné z https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/statement_22_2980

³ Dočasný krizový rámec dává možnost pomoci firmám mírnit problémy s vysokými cenami energie. In: *Svaž průmyslu a dopravy České republiky* [online]. [cit. 1. 11. 2023]. Dostupné z: <https://www.spcr.cz/aktivity/z-hospodarske-politiky/15313-docasny-krizovy-ramec-dava-moznost-pomoci-firmam-mirnit-problemy-s-vysokymi-cenami-energie>

21. července 2022,⁴ a mimo navýšení prahových hodnot pro maximální částky podpory poskytované podnikům v krizi a rozšíření okruhu vhodných opatření státní podpory o čtyři nové kategorie došlo také nově k možnosti poskytnutí podpory pro financování udržitelných projektů. Revidovaný DKR tak rozšířil svou působnost o dva nové typy podpory – podporu na urychlení zavádění energie z obnovitelných zdrojů, skladování a tepla pro plán REPowerEU; a podporu tepla z obnovitelných zdrojů a podporu na dekarbonizaci průmyslových výrobních procesů prostřednictvím elektrifikace a/nebo využití vodíku z obnovitelných zdrojů a vodíku z elektřiny. DKR byl v této souvislosti změněn, aby doplnil balíček opatření týkajících se připravenosti na zimu a reflektoval cíle plánu REPowerEU.⁵

Lze si povšimnout postupně měnícího se charakteru DKR z ryze krizového opatření na opatření umožňující podporu obnovitelných či jiných udržitelnějších zdrojů energie a tím také přechod na zelenou energetiku. Důvodem bylo, že samotná finanční podpora pro podniky v krizi nemůže zabezpečit jejich prosperitu do budoucna, a to především v případě, bude-li energetická situace i nadále nestabilní. Evropská unie si začala uvědomovat nikoli příležitost vhodnou k urychlení energetické transformace na území Evropské unie, ale především nezbytnost učinění tohoto kroku. Reakce na válečný konflikt zahrnovala převážně krátkodobá opatření, brzy však vyšlo najevo, že tento konflikt může trvat několik měsíců či let. Evropská unie si uvědomila, že samotná možnost poskytování veřejných podpor podnikům v krizi jako opatření reagující na dopady válečného konfliktu nebude dostatečná a bude proto nutné přistoupit nikoli pouze k finančním příspěvkům zabezpečujících ekonomické působení podniků, ale především k jejich dalšímu rozvoji v oblasti udržitelnosti a zelené energetiky.

⁴ Sdělení Komise: Změna dočasného krizového rámce pro opatření státní podpory na podporu hospodářství po agresi Ruska vůči Ukrajině 2022/C 280/01 ve znění ke dni 21. 7. 2022. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022XC0721\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022XC0721(01))

⁵ Státní podpora: Komise přijímá dočasný krizový a transformační rámec, aby dále podpořila přechod na hospodářství s nulovými čistými emisemi. *Evropská komise* [online]. Tisková zpráva [cit. 1. 11. 2023]. Dostupné z https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/cs/ip_23_1563/IP_23_1563_CS.pdf

Další novelizace DKR uskutečněná ke dni 28. října 2022 se zaměřovala především, byť ne pouze, na rozšíření a navýšení možností podpor pro zachování ekonomického působení podniků.⁶ Kupříkladu byly zvýšeny stropy stanovené pro omezené částky podpory, byla zavedena dodatečná flexibilita pro podporu likvidity energetických podniků pro jejich obchodní činnost, nebo byla zavedena nová opatření zaměřená na podporu snižování poptávky po elektřině.

Nejzajímavějším aspektem této revize byla nová možnost zavedení tzv. cenových stropů realizovaných skrze dodavatele energií. Základem pro zavedení cenových stropů na území jednotlivých členských států se stal nový odstavec 29. V kombinaci s oddíly 2.1 a 2.4 DKR nyní nově nabízel možnost přímo poskytovat podporu příjemci nebo ji realizovat prostřednictvím dodavatele energie, což vytvořilo vhodný legislativní základ pro přijetí cenových stropů na energie. Zároveň však novelizace podpořila předchozí novelu z července 2022 a přispěla státní podporou na dodatečné snížení spotřeby elektřiny. Tato ne zcela konkrétně zaměřená podpora v sobě nesla aspekty jak krizového, tak energetického opatření nesoucí potenciál řešení do budoucna, nikoli pouze trvalé krizové situace. DKR se v této souvislosti v odst. 74 vyjádřil, že podpora by mohla pomoci zmírnit mimořádný nárůst cen elektřiny snížením spotřeby u nákladnějších technologií výroby elektřiny.

2.1.2 Přeměna Dočasného krizového rámce na Dočasný krizový a transformační rámec

Poslední a zároveň nejzásadnější novelu DKR představuje novela ze dne 9. března 2023, která učinila z DKR zcela nový předpis, jehož podpora udržitelných projektů dosáhla obdobné míry jako podpora podniků postižených krizí. **Dočasný krizový rámec** se tak nově mění na **Dočasný**

⁶ Sdělení Komise: Dočasný krizový rámec pro opatření státní podpory na podporu hospodářství po agresi Ruska vůči Ukrajině 2022/C 131 I/01 ve znění ke dni 9. 11. 2022. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=OJ:JOC_2022_426_R_0001

krizový a transformační rámec (dále „DKTR“),⁷ který již staví na odív svůj cíl pomoci Evropské unii podporovat v co největší míře energetickou transformaci.

Nově je tak přidán oddíl 2.8, který poskytuje zcela nevídanou možnost poskytnutí státní podpory, jejímž hlavním cílem je zachování klíčových energetických projektů spolu s podporou energetické transformace na území Evropské unie. Došlo tak k možnosti dalšího urychlení investic do odvětví klíčových pro přechod na klimatickou neutralitu, které mohou umožnit investiční podpory na výrobu strategického zařízení, konkrétně baterií, solárních panelů, větrných turbín, tepelných čerpadel, elektrolyzérů a využívání a ukládání uhlíku, jakož i souvisejících klíčových složek a na výrobu a recyklaci souvisejících kritických surovin nezbytných pro výrobu. Konkrétně mohly členské státy navrhnout jednoduché a účinné režimy, které budou poskytovat podporu zastropovanou až do určitého procenta investičních nákladů v závislosti na umístění investice a velikosti příjemce. Malé a střední podniky a rovněž podniky ve znevýhodněných regionech byly za účelem zohlednění cílů soudržnosti způsobilé pro vyšší podporu. Členské státy mohly také poskytovat i vyšší procentní podíly investičních nákladů, pokud byla podpora poskytována prostřednictvím daňového zvýhodnění, úvěrů nebo záruk.

Před poskytnutím podpory musely vnitrostátní orgány ověřit konkrétní rizika produktivní investice. V těchto případech mohly státy poskytnout vyšší podporu jednotlivým podnikům, pokud existovalo skutečné riziko, že investice nebudou realizovány v Evropě. V daných situacích mohly členské státy poskytnout buď částku, kterou by příjemce mohl získat pro stejnou investici v tomto alternativním umístění (tzv. *podpora dorovnáním podmínek*)

⁷ Sdělení Komise: Dočasný krizový a transformační rámec pro opatření státní podpory na podporu hospodářství po agresi Ruska vůči Ukrajině 2022/C 131 I/03 ve znění ke dni 17. 3. 2023. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023XC0317\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023XC0317(01))

nebo částku podpory potřebnou pro motivaci příjemce k tomu, aby umístil investici v EHP (tzv. *přístup nákladové mezeře*), podle toho, co je nižší.⁸

3 ESG jako nový koncept udržitelného podnikání

Odhlédneme-li od DKTR jako přímé reakce na energetickou krizi způsobenou válkou na Ukrajině, která se postupně transformovala do role přímé podpory klimaticky výhodných řešení, zachází Evropská unie ve svém konceptu boje s klimatickou krizí ještě dále. Velice důležitým nástrojem v boji (nejen) proti klimatické změně se stává tzv. koncept udržitelného podnikání. Ten, přestože na první pohled představuje částečně abstraktní pojem, v sobě obsahuje poměrně striktně a jasně odlišitelné složky pracující nejenom s ochranou klimatu, ale rovněž s ochranou společenských hodnot. Z tohoto důvodu se základním stavebním kamenem pro udržitelné podnikání stala zkratka ESG – environment (životní prostředí), social (společnost), government (řízení). Jak již z této zkratky vyplývá, jedná se o koncept, který představuje generální pokrytí zodpovědného způsobu podnikání, a to jak ve vztahu ke klimatu, tak ve vztahu k právům zaměstnanců, společnosti a samotnému businessu.⁹

Nejedná se však pouze o hezky znějící heslo, kterým by se měl nejlépe řídit každý zodpovědný podnikatel. ESG má svůj samostatný právní základ ve směrnici Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění nařízení (EU) č. 537/2014, směrnice 2004/109/ES, směrnice 2006/43/ES a směrnice 2013/34/EU, pokud jde o podávání zpráv podniků o udržitelnosti (dále „CSRD“)¹⁰, s níž přichází jeho vynutitelnost a nedostatečné reportování

⁸ Sdělení Komise: Dočasný krizový a transformační rámec pro opatření státní podpory na podporu hospodářství po agresi Ruska vůči Ukrajině 2022/C 131 I/03 ve znění ke dni 17. 3. 2023. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023XC0317\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023XC0317(01))

⁹ Evropská Komise: Overview of sustainable finance. *European Commission* [online]. Business, Economy, Euro [cit. 1. 11. 2023]. Dostupné z: https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/overview-sustainable-finance_en

¹⁰ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/2464 ze dne 14. 12. 2022, kterou se mění nařízení (EU) č. 537/2014, směrnice 2004/109/ES, směrnice 2006/43/ES a směrnice 2013/34/EU, pokud jde o podávání zpráv podniků o udržitelnosti. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022L2464>

nebo nereportování může být sankcionováno. Hlavní negativní důsledky pro podnikatele však vychází ze soft law charakteru konceptu ESG. Vhodně dodržované normy udržitelného podnikání totiž přinášejí výhody pro konkrétní společnosti a naopak společnosti, které se rozhodnou tento koncept nenaplnovat, se budou muset potýkat s komplikacemi ve svém podnikání, např. komplikovaným nebo omezeným přístupem ke kapitálu nebo odlivem obchodních partnerů a zákazníků.

Informace o tom, jak si která společnost vede v souvislosti s dodržováním konceptu udržitelnosti, ponese povinně zavedené tzv. reportovací zprávy. Celému procesu reportingu pak následně říkáme ESG reporting, na jehož základě společnosti vytvoří tzv. ESG skóre.¹¹

Zjednodušeně řečeno se tedy jedná o metodu, díky níž společnosti formulují své udržitelné obchodní strategie a efektivně naplňují stanovené cíle. Důležité je podotknout, že přechod na udržitelné podnikání není mezi společnostmi úplnou novinkou a nepředstavuje nutnost zásadně měnit obchodní model od základu, neboť mnoho společností v současné době již faktory udržitelnosti do svých politik dobrovolně zapracovává, např. v rámci programu společenské odpovědnosti firem (CSR) nebo při plnění sektorových požadavků na emise, nakládání s odpady nebo obsah nebezpečných látek ve výrobcích.

3.1 ESG reporting a zprávy o udržitelnosti

ESG reporting představuje jeden z nejdůležitějších aspektů celého konceptu udržitelného podnikání, neboť stanovuje povinným společnostem povinnost pravidelně vykazovat informace o plnění jednotlivých faktorů udržitelného podnikání v rámci pravidelně vydávaných zpráv o udržitelnosti. Jak již bylo uvedeno výše, zmíněné faktory ESG představují soubor kritérií používaných k hodnocení udržitelnosti a etických postupů daného subjektu. Pravidelné vykazování zpráv o udržitelnosti umožňuje zúčastněným stranám, včetně investorů, zaměstnanců, zákazníků a regulačních orgánů, posoudit výkonost organizace v oblasti udržitelného podnikání. Tyto zprávy pak slouží

¹¹ ESG rating: zhodnoťte včas závazky udržitelnosti vaší firmy. *PwC Česká republika* [online]. [cit. 1. 11. 2023]. Dostupné z <https://www.pwc.com/cz/cs/sluzby/sustainability/esg-rating.html>

k vyhodnocení tzv. ESG skóre, které představuje vodítko pro dostatečnou informovanost veřejnosti, investorů a obchodních partnerů.¹²

Právní základ vykazování, přestože se již řadu let vyvíjí, je možné najít v již zmíněné směrnici CSRD, která je v platnosti od 5. ledna 2023.¹³ Členské státy mají povinnost CSRD implementovat do svých právních předpisů do července roku 2024. Směrnice CSRD doplňuje původní směrnici Evropského parlamentu a rady 2014/95/EU o podávání zpráv podniků o udržitelnosti (dále „NFRD“),¹⁴ která je do české legislativy transponovaná zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví (dále „**zákon o účetnictví**“), a nově rozšiřuje povinnost nefinančního reportingu na všechny velké a řadu středních a malých podniků. Zároveň pro společnosti působící na finančním trhu platí povinnosti stanovené nařízením 2019/2088/EU o zveřejňování informací souvisejících s udržitelností v odvětví finančních služeb (dále „SFDR“).¹⁵

Reportovací povinnost podle CSRD bude platit pro všechny společnosti s více než 250 zaměstnanci, čistým obratem nad 1 mld. Kč nebo s aktivy v rozvaze vyšší než 500 mil Kč za fiskální rok a dále pro všechny malé a střední podniky (s výjimkou mikropodniků) obchodující cenné papíry na burze. V první fázi od roku 2025 (tj. údaje za celý rok 2024), budou muset reportovat společnosti, na které dopadala již předchozí směrnice NFRD k podávání nefinančních informací – to jsou podniky veřejného zájmu (banky a finanční instituce) a kótované společnosti s více než 500 zaměstnanci. Velké podniky budou mít povinnost reportingu od r. 2026 (tj. údaje

¹² Článek 1, CSRD. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022L2464>

¹³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/2464 ze dne 14. 12. 2022, kterou se mění nařízení (EU) č. 537/2014, směrnice 2004/109/ES, směrnice 2006/43/ES a směrnice 2013/34/EU, pokud jde o podávání zpráv podniků o udržitelnosti. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022L2464>

¹⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/95/EU ze dne 22. 10. 2014, kterou se mění směrnice 2013/34/EU, pokud jde o uvádění nefinančních informací a informací týkajících se rozmanitosti některými velkými podniky a skupinami. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0095>

¹⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/2088 ze dne 27. 11. 2019 o zveřejňování informací souvisejících s udržitelností v odvětví finančních služeb. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R2088>

za celý rok 2025) a kótované malé a střední podniky od r. 2027 (tj. údaje za celý rok 2026). Od r. 2029 (tj. údaje za celý rok 2028) pak budou ESG informace reportovat také mimoevropské skupiny, které mají významný byznys v EU. Rozhodným obdobím pro veškeré uváděné informace bude předcházející kalendářní rok.¹⁶

Klíčová data pro ESG reporting se odvíjejí od sektoru, ve kterém společnost podniká. Kromě níže uvedených činností, o nichž budou společnosti podávat své zprávy, bude součástí reportingu také přehled o společenské odpovědnosti celého dodavatelského řetězce. Dalšími údaji tak mohou být například popis procesu, který má společnost nastaveny pro identifikaci negativních dopadů v hodnotových řetězcích, popis aktivit společnosti k předcházení, případně zmírnění identifikovaných negativních dopadů, či popis zapojení zúčastněných stran (stakeholderů) do procesu náležité péče. Povinně zveřejňované informace se budou řídit rámcem Evropských standardů pro podávání zpráv o udržitelnosti (tzv. ESRS), který bude platit pro všechny členské státy neohledně na vnitrostátní úpravu i po implementaci směrnice.¹⁷ CSRD nově zavádí koncept dvojí materiality, kdy tyto zprávy o udržitelnosti budou muset podávat informace jak o faktorech udržitelnosti ovlivňujících podnik (finanční materialita), tak o tom, jak podnik ovlivňuje společnost a životní prostředí kolem (vnější materialita). Tedy kromě pozitivního dopadu udržitelnosti musí společnosti vykazat i dopady negativní.¹⁸

V případě, že společnost dosáhne dobrého ESG skóre, tzn. dostatečně naplní ESG koncept a její podnikání tak bude možné vyhodnotit jako dostatečně udržitelné, bude to pro ni mít mnoho značných přínosů. Jmenovitě lze zmínit kupříkladu výhody plynoucí z návrhu Evropského parlamentu

¹⁶ Článek 1, CSRD. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022L2464>

¹⁷ Článek 1, CSRD. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022L2464>

¹⁸ Materialita/Dvoji materialita. *PKV Česká republika* [online]. [cit. 1. 11. 2023]. Dostupné z <https://www.pkv.cz/esg-slovnicek/materialita-dvoji-materialita>

a Rady o transparentnosti a integritě činností v oblasti environmentálního, sociálního a správního (ESG) ratingu č. 2023/0177 (COD):

1. **Snadnější přístup ke kapitálu** – již dnes jsou ESG kritéria součástí obecně sledovaných kritérií při žádosti o úvěr u některých bankovních institucí, které vyžadují garanci, že jimi poskytnutý kapitál bude využit v souladu s principy trvale udržitelného rozvoje.¹⁹
2. **Rychlejší růst společnosti** – společnosti s modelem udržitelného fungování, které mají jednodušší přístup k bankovnímu financování, jsou pro potenciální investory a partnery atraktivnější. ESG reporting tak otevírá dveře novým podnikatelským příležitostem, snižuje náklady a zvyšuje konkurenceschopnost.²⁰
3. **Finanční podpora Evropské unie** – projekty udržitelnosti jsou jednou z oblastí, na kterou Evropská unie již vyčlenila velký objem finančních prostředků a počítá s jejich podporou i do budoucna, ať už jde o zvýhodněné úvěry, nebo například o dotace prostřednictvím Operačního programu Technologie a aplikace pro konkurenceschopnost.²¹

Naopak společnosti, které nebudou dostatečně naplňovat kritéria stanovená ESG normami, se budou muset vypořádat nejenom se složitějším přístupem k financování, absencí podpor či přístupem k výhodným podmínkám pojištění, ale s ohledem na nutnost uveřejňování zpráv o udržitelnosti také s možným odlivem obchodních partnerů, zákazníků či obecně klíčových stakeholderů.²²

¹⁹ Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o transparentnosti a integritě činností v oblasti environmentálního, sociálního a správního (ESG) ratingu č. 2023/0177 (COD). In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2023/0177\(COD\)&l=en](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2023/0177(COD)&l=en), nebo také <https://www.dotace-optak.cz>

²⁰ Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o transparentnosti a integritě činností v oblasti environmentálního, sociálního a správního (ESG) ratingu č. 2023/0177 (COD). In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2023/0177\(COD\)&l=en](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2023/0177(COD)&l=en)

²¹ Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o transparentnosti a integritě činností v oblasti environmentálního, sociálního a správního (ESG) ratingu č. 2023/0177 (COD). In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2023/0177\(COD\)&l=en](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2023/0177(COD)&l=en)

²² *Ibid.*

3.2 Oblast E a vhodné plnění cílů

Oblast E klade důraz na environmentální udržitelnost a podporuje podniky v tom, aby minimalizovaly svůj ekologický dopad nejrůznějšími způsoby. Od společností se tak v současné době očekává, že budou hodnotit a snižovat svou uhlíkovou stopu, zavádět obnovitelné zdroje energie či snižovat energetickou spotřebu, efektivně nakládat s odpady a chránit přírodní zdroje.²³ Zavedením ekologicky odpovědných postupů mohou společnosti zmírnit rizika spojená se změnou klimatu, podpořit inovace nebo zlepšit svou pověst a tím zvýšit své tržby a rozšířit okruh investorů. Vyhodnocování a řízení těchto faktorů tak nejen přispívá ke zdravější planetě, ale také představuje ekonomické příležitosti. Společnosti mohou například snížit spotřebu energie prostřednictvím energeticky účinných procesů a technologií, což v dlouhodobém horizontu vede k významným úsporám nákladů. Kromě toho zavádění obnovitelných zdrojů energie, jako je solární nebo větrná energie, nejen snižuje dopad na životní prostředí, ale také zvyšuje energetickou nezávislost a odolnost.²⁴

Společnosti mohou navíc zavádět udržitelné postupy v dodavatelském řetězci tím, že budou spolupracovat s dodavateli, kteří dodržují zásady ESG. Tím je zajištěno, že celý hodnotový řetězec funguje ekologicky odpovědným způsobem, což snižuje celkovou ekologickou stopu. Přijetí zásad oběhového hospodářství, jako je recyklace a opětovné využití materiálů, navíc pomáhá minimalizovat vznik odpadu a podporuje efektivní využívání zdrojů. Začleněním environmentálních faktorů do svého provozu mohou podniky také zlepšit image a pověst své značky. S rostoucím povědomím a zájmem veřejnosti o otázky životního prostředí zákazníci stále více očekávají, že se společnosti budou zavazovat k udržitelnosti. Přijetí těchto postupů

²³ SEBORSKÝ, J. Co je to ESG a co pro Vás znamená. *epravo.cz* [online]. [cit 1. 11. 2023]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/co-je-to-esg-a-co-pro-vas-znamen-a-114345.html>

²⁴ Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o transparentnosti a integritě činností v oblasti environmentálního, sociálního a správního (ESG) ratingu č. 2023/0177 (COD). In EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2023/0177\(COD\)&l=en](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2023/0177(COD)&l=en)

umožňuje společností odlišit se na trhu, přilákat ekologicky uvědomělé zákazníky a vybudovat si dlouhodobou loajalitu ke značce.²⁵

4 Greenwashing jako hrozba pro ESG

Přestože současná legislativa Evropské unie stanovuje poměrně přísná pravidla pro dodržování udržitelného podnikání napříč prakticky všemi odvětvími, existují tendence některých společností tato pravidla obcházet, a i přesto čerpat výhody plynoucí z dobrého „zeleného“ jména společnosti nebo produktu. Takové jednání pak nazýváme jako „greenwashing“ nebo v češtině rovněž jako „lakování na zeleno.“

Společnosti, které užívají greenwashing jako marketingový tah, záměrně zkreslují informace o svých výrobcích či činnostech tak, aby dané produkty nebo služby působily na zákazníky zeleným nebo jinak ekologickým dojmem, přestože tento dojem je zcela klamný nebo skutečný vliv daného produktu na udržitelnost je oproti prezentovanému tvrzení minimální. Některé společnosti se tímto způsobem snaží odvést pozornost od svých ekologicky nešetrných činností nebo o jejich bagatelizování (typicky průmyslové nebo těžební společnosti).²⁶

Greenwashing představuje strategii společností, které se snaží vytvořit dojem, že jejich produkty či služby jsou ekologicky přijatelné, a to často prostřednictvím manipulace s informacemi nebo skrz falešná či vágně znějící tvrzení. Zjednodušeně řečeno, jedná se o snahu těchto společností využít rostoucího zájmu veřejnosti o životní prostředí a trhu s ekologickými produkty, aby získaly výhodu konkurence a přilákaly zákazníky.

²⁵ SEBORSKÝ, J. Co je to ESG a co pro Vás znamená. *epravo.cz* [online]. [cit 1. 11. 2023]. Dostupné z <https://www.epravo.cz/top/clanky/co-je-to-esg-a-co-pro-vas-znamen-a-114345.html>

²⁶ Jako příklad lze uvést greenwashingovou kauzu společnosti Shell. HIJAZI, J. Shell Greenwashing Challenge Highlights Risk of ESG Claims. *Bloomerg Law* [online]. [cit. 1. 11. 2023]. Dostupné z <https://news.bloomberglaw.com/environment-and-energy/shell-greenwashing-challenge-highlights-risk-of-esg-claims>

Svým charakterem se greenwashing řadí mezi nekalé obchodní praktiky, konkrétně jej pak lze definovat jako klamavou reklamu.²⁷

4.1 Příklady praktiky vytvářející greenwashing

Nejasná nebo nesmyslná environmentální tvrzení: Společnosti mohou používat výrazy jako „*ekologický*“, „*šetrný ke životnímu prostředí*“ nebo „*přirodní*“, aniž by uvedly konkrétní podrobnosti nebo podklady. Tato tvrzení mohou být subjektivní a bezobsažná, což spotřebitelům ztěžuje posouzení jejich pravosti.

Nepodstatné nebo zavádějící obrázky: Některé společnosti používají v reklamě nebo na obalech grafiku zobrazující přírodu, rostliny nebo zvířata, aby vyvolaly asociaci s šetrností k životnímu prostředí, přestože jejich výrobky nebo činnosti mají s udržitelností jen málo společného.

Skryté kompromisy: Tento postup zahrnuje propagaci určitého přínosu výrobku či služby pro životní prostředí, přičemž jsou zároveň ignorovány jiné významné negativní dopady ať už samotného výrobku nebo přímo dané společnosti.

Společnosti tak mohou například zdůrazňovat, že daný výrobek byl vyroben pomocí elektřiny vyrobené z obnovitelných zdrojů, ale přehlížet používání škodlivých nebo zakázaných chemikálií ve výrobním procesu. Obdobně také mohou společnosti vyzdvihovat udržitelnost svých výrobků, zatímco se kupříkladu značnou měrou podílejí na vypouštění emisí do ovzduší.²⁸ Touto praktikou se společnosti zpravidla snaží odvést pozornost od svých jiných činností, které mají na udržitelnost negativní dopad.

²⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně směrnice Rady 84/450/EHS, směrnic Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 (směrnice o nekalých obchodních praktikách). In EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005L0029>; Nekalé a zakázané obchodní praktiky. [online]. Your Europe [cit. 1. 11. 2023]. Dostupné z https://europa.eu/youreurope/citizens/consumers/unfair-treatment/unfair-commercial-practices/index_cs.htm

²⁸ I zde lze jako příklad uvést greenwashingové kauzy společnosti Shell, která se podílí měrou až 2 % na celosvětovém znečištění ovzduší. Greenwashing Files: Shell. *ClientEarth* [online]. [cit. 1. 11. 2023]. Dostupné z <https://www.clientearth.org/projects/the-greenwashing-files/shell>

Nedostatek prokazatelných tvrzení nebo certifikací třetí stranou:

Ke greenwashingu často dochází v případech, kdy společnosti uvádějí nepodložená tvrzení, aniž by poskytly důkazy nebo nezávislá ověření. Skutečné ekologické výrobky jsou obvykle podloženy důvěryhodnými certifikáty od uznávaných organizací.

Zneužívání zelených termínů: Společnosti mohou používat složitý technický jazyk nebo nesprávně vykládat zelené pojmy, aby zmátly spotřebitele a vyvolaly dojem odpovědnosti vůči životnímu prostředí. Pro zákazníky tak může být obtížné pochopit skutečný dopad výrobku nebo služby na životní prostředí.

Symbolická gesta: Některé společnosti provádějí symbolická gesta nebo povrchní akce, které mají minimální dopad na jejich celkovou udržitelnost. Tyto akce mají především reklamní charakter a nemusí odrážet skutečný závazek k odpovědnosti vůči životnímu prostředí.

4.2 Návrh směrnice o zelených tvrzeních

Evropská komise vydala dne 22. března 2023 návrh směrnice o zelených tvrzeních,²⁹ přičemž cílem tohoto návrhu bylo jednak eliminování nekalých obchodních praktik využívajících zavádějící environmentální tvrzení a značky a také ochrana spotřebitelů a životního prostředí.

Obecně platí, že návrh směrnice o zelených tvrzeních má zajistit, že:

- a) **environmentální tvrzení budou spolehlivá, srovnatelná a ověřitelná napříč EU;**
- b) **spotřebitelé budou ochráněni před nekalými obchodními praktikami označovanými jako greenwashing;**
- c) **spotřebitelé budou moci přijímat informovaná obchodní rozhodnutí a tím přispějí k podpoře oběhové ekonomiky v rámci EU;**
- d) **budou existovat rovné podmínky pro podniky, pokud jde o uvádění environmentálních tvrzení.**

²⁹ Návrh Směrnice Evropského parlamentu a Rady o dokládání a sdělování výslovných environmentálních tvrzení (směrnice o environmentálních tvrzeních) 2023/0085 (COD). In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023PC0166>

Podle návrhu budou muset společnosti, které se rozhodnou uvádět „environmentální tvrzení“ o svých výrobcích nebo službách, dodržovat minimální normy týkající se způsobu, jakým tato tvrzení zdůvodňují a jak o nich informují.

Návrh se svým zaměřením věnuje především výslovným tvrzením (kupříkladu na obalech výrobků), avšak zaměřuje se také na řešení problému narůstajícího počtu certifikátů, jakož i nových veřejných a soukromých certifikátů environmentální kvality. Návrh zahrnuje všechna dobrovolná tvrzení o dopadech na životní prostředí, aspektech nebo výkonnosti výrobku či služby nebo obchodníka jako takového. Vylučuje však tvrzení, na něž se vztahují stávající pravidla EU, jako je ekoznačka EU nebo logo ekologických potravin, protože stávající právní předpisy již zajišťují spolehlivost těchto regulovaných tvrzení. Tvrzení, na něž se budou vztahovat připravovaná regulační pravidla EU, budou ze stejného důvodu z působení této směrnice vyloučena.³⁰

Předtím, než společnosti spotřebitelům oznámí jakýkoli z druhů „environmentálních tvrzení“ zahrnutých ve směrnici, musí být tato tvrzení nezávisle ověřena a doložena vědeckými důkazy. V rámci vědecké analýzy společnosti určí dopady na životní prostředí, které jsou pro jejich výrobek skutečně relevantní, a aby poskytly úplný a přesný obraz, identifikují případné kompromisy. Aby byla tvrzení sdělována jasně, bude zavedeno několik pravidel. Zmínit lze kupříkladu tvrzení nebo značky, které používají souhrnné hodnocení celkového dopadu výrobku na životní prostředí, již nebudou povoleny, pokud tak nestanoví pravidla EU. Pokud jsou produkty nebo organizace srovnávány s jinými, měla by tato srovnání vycházet z rovnocenných informací a údajů.³¹

Návrh upravuje rovněž upravovat značky environmentální kvality, jelikož v současné době existují stovky různých značek a je prokazatelné, že toto

³⁰ Návrh Směrnice Evropského parlamentu a Rady o dokládání a sdělování výslovných environmentálních tvrzení (směrnice o environmentálních tvrzeních) 2023/0085 (COD). In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023PC0166>

³¹ Návrh Směrnice Evropského parlamentu a Rady o dokládání a sdělování výslovných environmentálních tvrzení (směrnice o environmentálních tvrzeních) 2023/0085 (COD). In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023PC0166>

velké množství vede k nejasnostem a nedůvěře spotřebitelů. Za účelem kontroly růstu počtu takových značek proto nebudou povoleny nové veřejné systémy označování, pokud nebyly vyvinuty na úrovni EU. Jakékoli nové soukromé systémy pak budou muset vykazovat vyšší ambice v oblasti životního prostředí než stávající systémy a získat povolení předběžného schválení. Zjednodušeně lze pravidla týkající se značek environmentální kvality shrnout: značky musí být spolehlivé, transparentní, nezávisle ověřené a pravidelně přezkoumávané.³²

5 Závěr

Z celkového vývoje a postupné změny charakteru DKR, coby původně ryze krizového opatření, vyplývá, že dočasná krizová opatření v sobě zahrnují možnost jejich využití nejen v souvislosti se základním ekonomickým fungováním jednotlivých podniků a zachováním prosperity, ale rovněž jako nástroj podpory podniků a projektů, které usilují o přechod na zelenou energetiku. Tato skutečnost je patrná rovněž z reakce Komise, která k poslední novelizaci DKR přistoupila k doplnění názvu z pouhého krizového na „krizový a transformační“, čímž vyslala jasný signál, že podpory umožněné DKTR již neslouží pouze k zachování ekonomické stability, ale rovněž k energetické transformaci. Je samozřejmě otázkou, nakolik tím nebyl částečně „vykraden“ koncept krizových opatření, která mají vzniknout jako reakce na nenačatou a nutně řešenou situaci.

V každém případě však platí, že jistá časová omezenost, se kterou jsou dané podpory nabízeny, snad může v subjektech žádajících o podporu vyvolávat nutkání této podpory využít, a to nejenom v souvislosti s momentálním bojem s cenami energií. Zároveň je důležité zmínit, že využití krizových opatření jako podkladu pro dlouhodoběji působící podpory rozhodně nelze brát jako negativum, a to především bereme-li tato opatření a podpory jako určitou investici do budoucna, tedy nikoli pouze jako opatření pro momentální zachování existence určitých podniků, ale jako předcházení obdobných problémů v budoucnosti. Z praktického hlediska se tak jedná o krok minimálně obezřetný, ne-li výslovně nadčasový.

³² Ibid.

Zároveň platí, že krizové situace, jakou je válka na Ukrajině mohou poměrně výrazným způsobem eskalovat vývoj energetické a klimatické legislativy vyplývající nikoli přímo z krize samotné. ESG jako koncept udržitelného podnikání v této souvislosti představuje dobrý příklad nahlížející dalece do budoucna a jeho právní základy i praktické fungování se budou dozajista ještě vyvíjet. Každopádně však lze počítat se skutečností, že tendence Evropské unie v boji proti klimatické krizi neutichají.

References

HIJAZI, J. Shell Greenwashing Challenge Highlights Risk of ESG Claims. *Bloomerg Law* [online]. Dostupné z <https://news.bloomberglaw.com/environment-and-energy/shell-greenwashing-challenge-highlights-risk-of-esg-claims>

SEBORSKÝ, J. Co je to ESG a co pro Vás znamená. *epravo.cz* [online]. Dostupné z <https://www.epravo.cz/top/clanky/co-je-to-esg-a-co-pro-vas-znamenava-114345.html>

Dočasný krizový rámec dává možnost pomoci firmám mírnit problémy s vysokými cenami energie. *Svaz průmyslu a dopravy České republiky* [online]. Dostupné z <https://www.spcr.cz/aktivity/z-hospodarske-politiky/15313-docasny-krizovy-ramec-dava-moznost-pomoci-firmam-mirnit-problemy-s-vysokymi-cenami-energie>

Energiekosten: Preisdeckel und Preisbremsen. *Deutscher Bundestag* [online]. Dostupné z <https://www.bundestag.de/resource/blob/921682/d54828ae9eb8c45c472d5170fac5d191/Energiepreisdeckel-data.pdf>

ESG rating: zhodnoťte včas závazky udržitelnosti vaší firmy. *PwC Česká republika* [online]. Dostupné z <https://www.pwc.com/cz/cs/sluzby/sustainability/esg-rating.html>

Greenwashing Files: Shell. *ClientEarth* [online]. Dostupné z <https://www.clientearth.org/projects/the-greenwashing-files/shell>

Materialita / Dvojí materialita. *PKV Česká republika* [online]. Dostupné z <https://www.pkv.cz/esg-slovnicek/materialita-dvoji-materialita>

Návrh Směrnice Evropského parlamentu a Rady o dokládání a sdělování výslovných environmentálních tvrzení (směrnice o environmentálních tvrzeních) 2023/0085 (COD).

Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o transparentnosti a integritě činností v oblasti environmentálního, sociálního a správního (ESG) ratingu č. 2023/0177 (COD).

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/2088 ze dne 27. listopadu 2019 o zveřejňování informací souvisejících s udržitelností v odvětví finančních služeb.

Nekalé a zakázané obchodní praktiky. *Your Europe* [online]. Dostupné z: https://europa.eu/youreurope/citizens/consumers/unfair-treatment/unfair-commercial-practices/index_cs.htm

Overview of sustainable finance. European Commission: Business, Economy, Euro. *Evropská Komise* [online]. Dostupné z: https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/overview-sustainable-finance_en

Sdělení Komise Dočasný krizový rámec pro opatření státní podpory na podporu hospodářství po agresi Ruska vůči Ukrajině 2022/C 131 I/01 (Dočasný krizový rámec).

Sdělení Komise Dočasný krizový a transformační rámec pro opatření státní podpory na podporu hospodářství po agresi Ruska vůči Ukrajině 2022/C 131 I/03 (Dočasný krizový a transformační rámec).

Sdělení Komise Dočasný rámec pro opatření státní podpory na podporu hospodářství při stávajícím šíření koronavirové nákazy COVID-19. 2020/C 91 I/01.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/95/EU ze dne 22. října 2014, kterou se mění směrnice 2013/34/EU, pokud jde o uvádění nefinančních informací a informací týkajících se rozmanitosti některými velkými podniky a skupinami.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/2464 ze dne 14. prosince 2022, kterou se mění nařízení (EU) č. 537/2014, směrnice 2004/109/ES, směrnice 2006/43/ES a směrnice 2013/34/EU, pokud jde o podávání zpráv podniků o udržitelnosti.

Státní podpora: Komise přijímá dočasný krizový a transformační rámec, aby dále podpořila přechod na hospodářství s nulovými čistými emisemi. *Evropská komise* [online]. Tisková zpráva. Dostupné z https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/cs/ip_23_1563/IP_23_1563_CS.pdf

Contact – e-mail

urbankova@rowan.legal

UNIJNÍ NOUZOVÁ ENERGETICKÁ OPATŘENÍ PŘIJATÁ BĚHEM CZ PRES

Ludvík Zelinka

Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Česká republika

Abstract in original language

Příspěvek se zabývá právotvornou činností Evropské unie v oblasti energetiky v době energetické krize. Pozornost je konkrétně věnována nouzovým opatřením, které byly na pozadí energetické krize přijaty Radou Evropské unie, a to během předsednictví České republiky v Radě Evropské unie během druhé poloviny roku 2022. Záměrem příspěvku je představit konkrétní podmínky vydávání těchto právních předpisů, které jsou stanoveny v čl. 122 Smlouvy o fungování Evropské unie, a také zodpovědět otázku, jakým způsobem jsou tyto podmínky dále specifikovány v judikatuře Soudního dvora Evropské unie. Zároveň bude předmětem pozornosti i to, jaké jsou zvláštnosti příslušného legislativního postupu. Krom toho si autor příspěvku klade za cíl stručně analyzovat konkrétní přijaté právní předpisy s ohledem na uplatnění klíčových zásad práva Evropské unie, a to zásady svěřené pravomocí, zásady subsidiarity a zásady proporcionality.

Keywords in original language

Energetické právo; právo EU; nouzová opatření Rady; čl. 122 SFEU.

Abstract

The paper deals with the laws adopted by the European Union in the area of energy during the energy crisis. More specifically, it deals with the emergency measures which were adopted in the course of the energy crisis by the Council of the European Union during the Czech Presidency of the Council of the European Union in the latter half of 2022. The aim of the paper is to introduce specific conditions for issuing such measures laid down in article 122 of the Treaty on the Functioning of the European Union and to answer the question how these conditions are further specified

in the case law of the Court of Justice of the European Union. Moreover, the details of the relevant legislative procedure will also be of interest. Furthermore, the paper should briefly analyse the particular adopted instruments in terms of the application of key principles of European Union law, i.e. the principle of conferral, the principle of subsidiarity and the principle of proportionality.

Keywords

Energy Law; EU Law; Council Emergency Measures; Art. 122 TFEU.

1 Úvod

Článek se věnuje výšeči normotvorby Evropské unie v oblasti energetiky během období předsednictví České republiky v Radě EU v druhé polovině roku 2022. Tato pro Českou republiku významná doba byla poznamenána řadou mimořádných okolností, zejména válkou na Ukrajině a energetickou krizí. S těmito událostmi se unijní energetická legislativa pochopitelně musela vypořádat. Zároveň nebylo možné odhlédnout ani od dlouhodobých cílů EU týkajících se klimatu a energetické transformace. Mohlo by se zdát, že se tato nelehká situace neblaze projevila na akceschopnosti EU. Vzhledem k názorové pluralitě napříč členskými státy a orgány EU totiž někdy bývá těžké najít kompromis i za nekrizových okolností. Jak však bude rozvedeno níže, i přes dílčí nedostatky lze říct, že unijní sedmadvacítka v uplynulých měsících k řešení krize v zásadě zaujala jednotný a proaktivní postoj, a to i díky na krizové situace pamatujícímu smluvnímu podkladu v čl. 122 Smlouvy o fungování EU.

Cílem článku je nastínit čtenářům, jaké jsou výsledky unijní normotvorby založené na čl. 122(1) SFEU v oblasti energetiky během českého předsednictví v Radě v druhé polovině roku 2022. Nejdříve budou analyzována východiska pro využití čl. 122 SFEU jako právního základu pro vydávání krizových opatření Rady. Druhá část již je věnována konkrétním pěti nouzovým nařízením, které Rada na tomto právním základě v předmětném období vydala.

2 Čl. 122 SFEU: východiska a využití

Unijní smluvní rámec poskytuje pro přijímání právních aktů v oblasti energetiky různé nástroje. Nejvýznamnějším je čl. 194 SFEU. Odstavec první tohoto ustanovení zní: „*V rámci vytváření a fungování vnitřního trhu a s přihlédnutím k potřebě chránit a zlepšovat životní prostředí má politika Unie v oblasti energetiky v duchu solidarity mezi členskými státy za cíl: a) zajistit fungování trhu s energií; b) zajistit bezpečnost dodávek energie v Unii; c) podporovat energetickou účinnost a úspory energie jakož i rozvoj nových a obnovitelných zdrojů energie; a d) podporovat propojení energetických sítí.*“ Podle odstavce druhého se pro takto vydané legislativní akty použije řádný legislativní postup, tj. Rada i Evropský parlament rozhodují společně, přičemž konzultován má být i Hospodářský a sociální výbor a Výbor regionů.

Poněkud pružněji však umožňuje na obtíže v oblasti bezpečnosti dodávek energie reagovat čl. 122 SFEU, jehož odstavec první lze vůči čl. 194 považovat za *lex specialis*:¹

„Článek 122

1. *Aniž jsou dotčeny jiné postupy stanovené ve Smlouvách, může Rada na návrh Komise rozhodnout v duchu solidarity mezi členskými státy o opatřeních přiměřených hospodářské situaci, zejména když vzniknou závažné obtíže v zásobování určitými produkty, především v oblasti energetiky.*

2. *Nastanou-li členskému státu z důvodu přírodních pohrom nebo mimořádných událostí, které nemůže ovlivnit, obtíže nebo je-li z téhož důvodu vážně obroženo závažnými obtížemi, může Rada na návrh Komise poskytnout dotyčnému členskému státu za určitých podmínek finanční pomoc Unie. Předseda Rady informuje o rozhodnutí Evropský parlament.*“

Čl. 122(1) SFEU má v primárním právu EU dlouhou „tradici“. Za jeho „předchůdce“ lze totiž považovat čl. 103(2) a (4) Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství z roku 1957. Podle těchto ustanovení mohla Rada na návrh Evropské komise jednomyslně vydávat opatření v případě obtíží v zásobování určitými produkty. Šlo o výjimku z pravidla, že členské státy své hospodářské politiky s ohledem na ekonomické trendy vzájemně

¹ TALUS, K., AALTO, P. Competences in EU energy policy. In: LEAL-ARCAS, R., WOUTERS, J. *Research Handbook on EU Energy Law and Policy*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2017, s. 23.

toliko konzultují [čl. 103(1) Smlouvy o založení EHS]. Drobnějších změn se ustanovení [již jako čl. 103a(1) Smlouvy o založení EHS] dočkalo v souvislosti s přijetím Smlouvy o EU z roku 1992 (která EHS přejmenovala na Evropské společenství). Smlouva o EU rovněž umožnila poskytovat v případě výjimečných okolností členskému státu finanční pomoc. Smlouva z Amsterdamu z roku 1997 pak čl. 103a přejmenovala na čl. 100 Smlouvy o založení ES. Smlouva z Nice z roku 2001 pak opustila požadavek jednomyslnosti, namísto toho měla Rada rozhodovat kvalifikovanou většinou. S obdobným zněním tohoto ustanovení počítal i návrh Smlouvy zakládající Ústavu pro Evropu z roku 2003, který však nakonec nebyl přijat.

Současnou podobu vtiskla čl. 122 SFEU Lisabonská smlouva z roku 2007 (jež Smlouvu o založení ES přejmenovala na SFEU). Oproti předchozím zněním byl v čl. 122(1) SFEU přidán požadavek, aby opatření byla přijímána v duchu solidarity mezi členskými státy. Rovněž bylo doplněno, že se tato pravomoc EU uplatní *především v oblasti energetiky*. Právě zde byly zásobovací obtíže předpokládány,² neboť v minulosti byly na základě této kompetenční normy vydávány právní akty³ především pro zajištění bezpečnosti dodávek klíčových energetických surovin. I po vstupu Lisabonské smlouvy v účinnost se takto vydané právní akty do značné míry týkaly energetiky (právě

² HATTENBERGER, D. Artikel 122 AEUV [Befugnis des Rates bei Schwierigkeiten]. In: BECKER, U., HATJE, A., SCHOO, J., SCHWARZE, J. *EU-Kommentar*. Baden-Baden: Nomos, 2019, s. 1993–1994.

³ Jednalo se zejm. o následující opatření:

- Směrnice Rady ze dne 20. prosince 1968, kterou se členskými státy EHS ukládá povinnost udržovat minimální zásoby ropy a/nebo ropných produktů (68/414/EHS).
- Směrnice Rady ze dne 24. července 1973 o opatřeních ke zmírnění následků potíží v zásobování ropou a ropnými produkty (73/238/EHS).
- Rozhodnutí Rady ze dne 7. listopadu 1977, kterou se stanoví společný ukazatel Společenství ke snížení spotřeby primární energie při potížích v zásobování ropou a ropnými produkty (77/706/EHS).
- Směrnice Rady ze dne 13. února 1978 o účinnosti zdrojů tepla pro vytápění a přípravu teplé užitkové vody v nových nebo stávajících neprůmyslových budovách a izolace rozvodu tepla a teplé užitkové vody v nových neprůmyslových budovách (78/170/EHS).
- Směrnice Rady 2004/67/ES ze dne 26. dubna 2004 o opatřeních na zajištění bezpečnosti dodávek zemního plynu.
- Směrnice Rady 2006/67/ES ze dne 24. července 2006, kterou se členskými státy ukládá povinnost udržovat minimální zásoby ropy nebo ropných produktů.
- Směrnice Rady 2009/119/ES ze dne 14. září 2009, kterou se členskými státy ukládá povinnost udržovat minimální zásoby ropy nebo ropných produktů.

o těchto bude pojednáno níže),⁴ avšak čl. 122 SFEU byl rovněž využit jako právní základ pro opatření týkající se zmírnění dopadů finanční krize,⁵ jakož i pandemie covid-19 a podpory následného ekonomického zotavení.⁶ Jak bude stručně rozvedeno níže, čl. 122 SFEU se středem akademické pozornosti stal především v souvislosti s vydáním nařízení Rady (EU) 2020/2094, kterým se zřizuje Nástroj Evropské unie na podporu oživení, jehož účelem je podpořit oživení ekonomiky po krizi COVID-19.

⁴ Jedná se o následující opatření vydaná na základě čl. 122(1) SFEU:

- Nařízení Rady (EU) 2022/1369 ze dne 5. srpna 2022 o koordinovaných opatřeních ke snížení poptávky po plynu.
- Nařízení Rady (EU) 2022/1854 ze dne 6. října 2022 o intervenci v mimořádné situaci s cílem řešit vysoké ceny energie.
- Nařízení Rady (EU) 2022/2576 ze dne 19. prosince 2022 o posílení solidarity prostřednictvím lepší koordinace nákupu plynu, spolehlivých referenčních cen a přeshraničních výměn plynu.
- Nařízení Rady (EU) 2022/2577 ze dne 22. prosince 2022, kterým se stanoví rámec pro urychlení zavádění energie z obnovitelných zdrojů.
- Nařízení Rady (EU) 2022/2578 ze dne 22. prosince 2022, kterým se zavádí mechanismus korekce trhu na ochranu občanů Unie a hospodářství před nadměrně vysokými cenami.

⁵ Na základě čl. 122(2) SFEU bylo vydáno nařízení Rady (EU) č. 407/2010 ze dne 11. května 2010 o zavedení evropského mechanismu finanční stabilizace.

⁶ Na základě čl. 122(1) SFEU byla vydána zejm. následující opatření:

- Nařízení Rady (EU) 2016/369 ze dne 15. března 2016 o poskytování mimořádné podpory v rámci Unie [Toto nařízení bylo původně zaměřeno na poskytování humanitární pomoci, potřebné v důsledku přírodních i jiných pohrom. Následně bylo využíváno pro pomoc zemím potýkajícím se s velkým přílivem uprchlíků a migrantů. V roce 2020 pak bylo (následně zmíněným nařízením) aktivováno v souvislosti s pandemií COVID-19. Viz: PETR, M. Článek 122 SFEU. In: TOMÁŠEK, M., ŠMEJKAL, V. a kol. *Smlouva o fungování EU, Smlouva o EU, Listina základních práv EU: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 496].
- Nařízení Rady (EU) 2020/521 ze dne 14. dubna 2020 o aktivaci mimořádné podpory podle nařízení (EU) 2016/369 a o změně jeho ustanovení s ohledem na výskyt onemocnění COVID-19.
- Nařízení Rady (EU) 2022/2372 ze dne 24. října 2022 o rámci pro zajištění dodávek lékařských protipatření pro krizové situace v případě stavu ohrožení veřejného zdraví na úrovni Unie.
- Na společném základě čl. 122(1) i (2) SFEU byla vydána zejm. následující opatření:
- Nařízení Rady (EU) 2020/672 ze dne 19. května 2020 o zřízení evropského nástroje pro dočasnou podporu na zmírnění rizik nezaměstnanosti v mimořádné situaci (SURE) v důsledku rozšíření onemocnění COVID-19; toto nařízení bylo vydáno společně na základě čl. 122(1) i (2) SFEU.
- Nařízení Rady (EU) 2020/2094, ze dne 14. prosince 2020, kterým se zřizuje Nástroj Evropské unie na podporu oživení, jehož účelem je podpořit oživení ekonomiky po krizi COVID-19; toto nařízení bylo vydáno společně na základě čl. 122(1) i (2) SFEU.

Nejprve je však třeba uvést, že pravomoc přijímat opatření přiměřená hospodářské situaci v případě obtíží se zásobováním určitými produkty je výjimkou z pravidla, že v oblasti hospodářské politiky má EU pouze koordinační a monitorovací pravomoc (čl. 5, 120 a 121 SFEU). Čl. 122(1) SFEU by proto měl být vykládán a aplikován restriktivně.⁷ Koordinační pravomoc se totiž (stejně jako pravomoc podpůrná) vyznačuje zákazem harmonizace a preempce.⁸ To znamená, že EU nesmí harmonizovat právní předpisy členských států, ani jinak nahrazovat jejich pravomoc [čl. 2(5) SEU]. Jinými slovy, členské státy si v zásadě nepřály na EU přenést více pravomoci v oblasti vytyčení a provádění svých hospodářských politik, proto v této oblasti zatím nedošlo k posílení principu nadnárodního oproti principu mezivládnímu. Přesto však byla nalezena shoda na společném unijním postupu v situacích, na které dopadá čl. 122(1) SFEU.

Opatření ve smyslu čl. 122(1) SFEU mohou být vydávána ve formě rozhodnutí, směrnic a nařízení Rady. Mohou být krátkodobá, střednědobá i dlouhodobá. Vždy se musí týkat krizí či nouzových situací, avšak nemusí jít pouze o krize probíhající či bezprostředně hrozící, nýbrž mohou být přijímána i jako jejich prevence. Jediným omezujícím kritériem je, že musí být přiměřená hospodářské situaci. Předpokladem využití této pravomoci také nemusí být celkové ohrožení hospodářství členských států, nýbrž stačí vznik závažných obtíží v zásobování pouze určitými produkty. Využití této kompetenční normy je dále omezeno tím, že jako *lex generalis* ustupuje⁹ vůči ní speciálním (na nouzové situace pamatujícím) kompetenčním normám. Tou je např. čl. 126 SFEU týkající se opatření vydávaných Radou v souvislosti s nadměrným schodkem veřejných financí členského státu.¹⁰ Vůči čl. 122(1) SFEU je dle

⁷ HATTENBERGER, D. Artikel 122 AEUV [Befugnis des Rates bei Schwierigkeiten]. In: BECKER, U., HATJE, A., SCHOO, J., SCHWARZE, J. *EU-Kommentar*. Baden-Baden: Nomos, 2019, s. 1993.

⁸ HAMUEÁK, O. Článek 5 SFEU. In: TOMÁŠEK, M., ŠMEJKAL, V. a kol. *Smlouva o fungování EU, Smlouva o EU, Listina základních práv EU: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 26.

⁹ Toto je myšleno úvodní větou čl. 122(1) SFEU: „Aniž jsou dotčeny jiné postupy stanovené ve Smlouvách...“ Viz: HATTENBERGER, D. Artikel 122 AEUV [Befugnis des Rates bei Schwierigkeiten]. In: BECKER, U., HATJE, A., SCHOO, J., SCHWARZE, J. *EU-Kommentar*. Baden-Baden: Nomos, 2019, s. 1993.

¹⁰ HATTENBERGER, D. Artikel 122 AEUV [Befugnis des Rates bei Schwierigkeiten]. In: BECKER, U., HATJE, A., SCHOO, J., SCHWARZE, J. *EU-Kommentar*. Baden-Baden: Nomos, 2019, s. 1993–1994.

Leino-Sandbera a Rufferta *lex specialis* také čl. 122(2) SFEU.¹¹ Podle názoru Soudního dvora EU ve věci *Pringle* totiž čl. 122(1) na rozdíl od čl. 122(2) SFEU neumožňuje poskytovat členským státům finanční pomoc.¹²

Jde-li o čl. 122(2) SFEU, i ten je třeba vykládat restriktivně, neboť jde o výjimku z pravidla stanoveného v čl. 125 SFEU, dle kterého EU ani členské státy neodpovídají za závazky jiného členského státu, ani tyto závazky nepřebírají. Podmínkou aplikace čl. 122(2) SFEU je existence nebo vážná hrozba přírodní pohromy nebo jiné mimořádné události, kterou členský stát nemůže ovlivnit. Dle názoru SDEU ve věci *Anagnostakis* nemůže být čl. 122(2) SFEU právním základem pro opatření obecného a trvalého charakteru,¹³ resp. nelze jím řešit hrozby obecné a trvalé.¹⁴ Je proto otázkou, nakolik jsou uvedené podmínky naplněny v případě hospodářských či finančních krizí, které jsou spíše přetrvávajícím stavem než událostí, a také v případě příliš vysokého státního dluhu, který je zpravidla důsledkem nezodpovědné fiskální politiky.¹⁵

Postup přijímání opatření na základě čl. 122 SFEU nelze podřadit pod řádný (společně přijímání Radou a EP) ani zvláštní legislativní postup [přijímání legislativních aktů jedním ze zmíněných orgánů „za účasti“ druhého (čl. 289 SFEU)].¹⁶ O návrzích opatření založených na čl. 122 SFEU rozhoduje pouze Rada, a to kvalifikovanou většinou [čl. 16(3) SEU]. Dokud Rada nerozhodne, může Komise svůj návrh libovolně měnit, naproti tomu Rada může návrh změnit pouze jednomyslným rozhodnutím (čl. 293 SFEU). Čl. 122(2) SFEU (na rozdíl od jeho prvního odstavce) sice vyžaduje, aby byl

¹¹ LEINO-SANDBERG, P., RUFFERT, M. Next Generation EU and its constitutional ramifications: A critical assessment. *Common Market Law Review*. 2022, roč. 59, č. 2, s. 445.

¹² Rozsudek SDEU ze dne 27. 11. 2012 ve věci C-370/12, *Thomas Pringle v. Government of Ireland a další*, bod 116.

¹³ Rozsudek SDEU ze dne 12. 9. 2017 ve věci C-589/15 P, *Anagnostakis*, bod 75.

¹⁴ PETR, M. Článek 122 SFEU. In: TOMÁŠEK, M., ŠMEJKAL, V. a kol. *Smlouva o fungování EU, Smlouva o EU, Listina základních práv EU: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 496.

¹⁵ HATTENBERGER, D. Artikel 122 AEUV [Befugnis des Rates bei Schwierigkeiten]. In: BECKER, U., HATJE, A., SCHOO, J., SCHWARZE, J. *EU-Kommentar*. Baden-Baden: Nomos, 2019, s. 1994–1995.

¹⁶ K rozlišení řádného a zvláštního legislativního postupu viz: TOMÁŠEK, M., TÝČ, V., PETRLÍK, D. a kol. *Právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2021, s. 197–200; KÖNIG, D., KLEINLEIN, T. § 2 Gesetzgebung. In: SCHULZE, R., JANSSEN, A., KADELBACH, S. *Europarecht: Handbuch für die deutsche Rechtspraxis*. Baden-Baden: Nomos, 2020, s. 122–131.

EP předsedou Rady informován o jejím rozhodnutí, nejedná se však o konzultaci ve smyslu zvláštního legislativního postupu. Právní akty mající jako právní základ čl. 122 SFEU proto bývají v Úředním věstníku Evropské unie v souladu s čl. 297(2) SFEU označovány jako „nelegislativní akty“ a postup jejich přijetí bývá na oficiálních stránkách EU označován jako „nonlegislative procedure (NLE)“.

I vzhledem k pravomocem EP v oblasti unijního rozpočtu (čl. 310 SFEU a násl.) není překvapivé, že EP v minulosti [v souvislosti s vydáním nařízení Rady (EU) 2020/521¹⁷ na základě čl. 122(1) SFEU], projevil jistou kritiku stran toho, že Rada může přijímat *ad hoc* opatření výrazně se dotýkající rozpočtu EU, aniž by byla zohledněna práva EP coby unijního „spoluzákonodárce“.¹⁸ Lze však říct, že právě díky proceduře předvídané čl. 122(1) SFEU je možné na nouzové situace reagovat rychleji a efektivněji. Navíc by zapojení EP neodpovídalo koordinační povaze pravomoci EU v oblasti hospodářské politiky. Přesto bylo vydáno společné prohlášení EP, Rady a Komise o rozpočtové kontrole nových návrhů založených na čl. 122 SFEU s možnými značnými důsledky pro rozpočet Unie. V něm se Komise zavázala ke každému takovému návrhu připojit posouzení rozpočtových důsledků a Rada se zavázala navázat s EP „konstruktivní dialog s cílem dosáhnout společného porozumění rozpočtovým důsledkům zamýšleného právního aktu s náležitým ohledem na naléhavost dané záležitosti.“¹⁹

Právní služba Rady EU v souvislosti s nařízením Rady (EU) 2020/2094²⁰ a vhodností čl. 122(1) i (2) SFEU jako jeho právního základu uvedla, že čl. 122(1) SFEU poskytuje Radě široký prostor pro uvážení, který

¹⁷ Nařízení Rady (EU) 2020/521 ze dne 14. dubna 2020 o aktivaci mimořádné podpory podle nařízení (EU) 2016/369 a o změně jeho ustanovení s ohledem na výskyt onemocnění COVID-19.

¹⁸ Activation of the Emergency Support Instrument to support healthcare sector during the COVID-19 pandemic. *europarl.europa.eu* [online]. [cit. 11. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-budgets-budg/file-coronavirus-emergency-support-instrument-for-the-covid-19-crisis>; Activation of the Emergency Support Instrument to support healthcare sector during the COVID-19 pandemic. *europarl.europa.eu* [online]. [cit. 11. 4. 2023]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016-04-13_EN.html#sdocta3

¹⁹ Společné prohlášení Evropského parlamentu, Rady a Komise o rozpočtové kontrole nových návrhů založených na článku 122 SFEU s možnými značnými důsledky pro rozpočet Unie (2020/C 444 I/05).

²⁰ Nařízení Rady (EU) 2020/2094, kterým se zřizuje Nástroj Evropské unie na podporu oživení, jehož účelem je podpořit oživení ekonomiky po krizi COVID-19.

je nicméně omezen několika důležitými faktory. Zaprvé, musí jít o výjimečnou či nouzovou situaci vedoucí k závažným obtížím v zásobování, na kterou nelze reagovat řádnými unijními opatřeními. Opatření tudíž musí odpovídat závažnosti situace. Zadruhé, musí jít o dočasná opatření (což dle Právní služby Rady vyplývá z rozsudku SDEU ve věci *Balkan-Import-Export*).²¹ Nelze jimi určitou oblast regulovat natrvalo, či nahrazovat řádné mechanismy financování politik EU, na úkor ostatních právních základů.²² Zatřetí, opatření přijatá na základě čl. 122(1) SFEU musí mít ekonomickou povahu (ustanovení je totiž součástí hlavy VIII, kapitoly 1 SFEU týkající se hospodářské politiky). Jinými slovy, opatření tedy musí být svým cílem i obsahem výjimečného, dočasného a ekonomického rázu.²³

Z výše uvedeného přehledu právních aktů vydaných na základě čl. 122 SFEU je patrná jeho čím dál hojnější aplikace v posledních letech, jež nicméně může být opodstatněna častějším výskytem krizí. Dle Chamona však v tomto do jisté míry lze spatřovat změnu paradigmatu, neboť tím EU nepřímou vytváří vlastní hospodářskou politiku, přestože jí taková pravomoc dle čl. 5 SFEU nepřísluší. Zmiňuje v tomto ohledu nařízení Rady (EU) 2022/1854²⁴ [vydané na základě čl. 122(1) SFEU, podrobněji bude rozebráno níže], kterým byla mj. společnostem ve fosilním sektoru (vzhledem k jejich recentním nadměrným ziskům) stanovena povinnost odvést „dočasný solidární příspěvek“. Také výrobcům elektriny byly zastropovány příjmy s tím, že získané zdroje mají být přerozděleny spotřebitelům. Především však Chamon odkazuje na nařízení Rady (EU) 2020/2094²⁵ [vydané na základě čl. 122(1) i (2) SFEU] a jej implementující (avšak na základě čl. 175 SFEU vydané) nařízení EP a Rady (EU) 2021/241, zřizující Nástroj pro oživení a odolnost.²⁶

²¹ Rozsudek SDEU ze dne 24. 10. 1973 ve věci *Balkan-Import-Export*, 5-73.

²² Takto je dle Právní služby Rady třeba rozumět úvodní větě čl. 122(1) SFEU: „*Aniž jsou dotčeny jiné postupy stanovené ve Smlouvách...*“

²³ Opinion of the Legal Service 9062/20. *Council of the European Union* [online]. 24. 6. 2020 [cit. 1. 4. 2023]. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9062-2020-INIT/en/pdf>

²⁴ Nařízení Rady (EU) 2022/1854 ze dne 6. října 2022 o intervenci v mimořádné situaci s cílem řešit vysoké ceny energie.

²⁵ Nařízení Rady (EU) 2020/2094, kterým se zřizuje Nástroj Evropské unie na podporu oživení, jehož účelem je podpořit oživení ekonomiky po krizi COVID-19.

²⁶ CHAMON, M. The rise of Article 122 TFEU: On crisis measures and the paradigm change. *verfassungsblog.de* [online]. 1. 2. 2023 [cit. 8. 3. 2023]. Dostupné z: <https://verfassungsblog.de/the-rise-of-article-122-tfeu/>

Skrze Nástroj pro oživení a odolnost má hlavní část zdrojů z Nástroje na podporu oživení po krizi COVID19 směřovat do šesti pilířů, které nutně nemusí naplňovat přísnější kritéria stanovená čl. 122(2) SFEU (nesmí se jednat o řešení hrozeb obecných a trvalých, ale o reakci na mimořádnou událost, již členský stát nemůže ovlivnit).²⁷ I De Witte k tomu uvádí, čl. 122 SFEU nebyl v poslední době využit pouze jako nástroj umožňující zmírnit dopady krizí, ale i jako dlouhodobý nástroj posilující obnovu a odolnost ekonomik členských států.²⁸

Leino-Sandberg a Ruffert v souvislosti se zmíněnými opatřeními fiskální povahy vyzdvihují nutnost restriktivního výkladu čl. 122 SFEU a varují před jeho pojetím jako „superkompetence“ umožňující „jít dál“ než samotná klauzule flexibility (čl. 352 SFEU). Zdůrazňují, že zatímco zdroje z Nástroje na podporu oživení po krizi COVID-19 budou vyplaceny během 4 let, zadlužení potrvá přinejmenším 40 let. V tom spatřují porušení podmínky dočasnosti stanovené čl. 122 SFEU. Také kritizují, že Nástroj na podporu oživení po krizi COVID-19 byl zřízen na základě čl. 122(1) i (2) SFEU, přestože dle názoru SDEU ve věci *Pringle* nesmí být čl. 122(1) SFEU využit pro poskytování finanční podpory. Jako právní základ tak v úvahu přicházel toliko čl. 122(2) SFEU. Pouze na jeho základě by však patrně nebylo možné ospravedlnit výdaje předvídané Nástrojem pro oživení a odolnost, které přímo nesouvisí s COVID-19 (respektive nesouvisí přímo s touto nepředvídatelnou událostí, ale dle všeho spíš s obecnými a trvalými hospodářskými obtížemi), a proto byl zvolen dvojí právní základ [čl. 122(1) SFEU

²⁷ Jedná se o následujících šest oblastí [čl. 3 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/241 ze dne 12. února 2021, kterým se zřizuje Nástroj pro oživení a odolnost]:

- a) zelená transformace;
- b) digitální transformace;
- c) inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění, včetně hospodářské soudržnosti, pracovních míst, produktivity, konkurenceschopnosti, výzkumu, vývoje a inovací a dobře fungujícího vnitřního trhu se silnými malými a středními podniky;
- d) sociální a územní soudržnost;
- e) zdravotnictví a hospodářská, sociální a institucionální odolnost, s cílem mimo jiné zvyšovat připravenost a schopnost reakce na krize, a f) politiky pro příští generaci, děti a mládež, jako je vzdělávání a rozvoj dovedností.

²⁸ WITTE, B. de. EU emergency law and its impact on the EU legal order. *Common Market Law Review*. 2022, roč. 59, č. 1, s. 9–10.

lze využít i jako prevenci problémů se zásobováním obecnějšího charakteru, je-li to přiměřené hospodářské situaci].²⁹

Jak trefně poznamenávají Delhomme a Hervey, využití čl. 122(1) a (2) SFEU pro vytvoření Nástroje EU na podporu oživení (avšak potažmo i aplikační vývoj čl. 122 SFEU obecně) je možno vnímat buď pozitivně, jako kreativní využívání kompetencí EU, anebo negativně, jako jejich nepřipustné rozšiřování.³⁰ Navíc je třeba mít na paměti i specifické obtíže spojené s politickým vyjednáváním v Radě, kde členské státy někdy zastupují značně rozdílné pozice. Jak ostatně připomíná De Witte, volba čl. 122(1) a (2) SFEU (namísto např. čl. 175 SFEU) pro zřízení Nástroje na podporu oživení po krizi COVID-19 byla výsledkem politického kompromisu. Skupina šetrnějších států (Dánsko, Německo, Nizozemsko, Rakousko a Švédsko) si totiž přála zdůraznit výjimečnost a jedinečnost tohoto opatření, jež podle nich do budoucna nemá být vnímáno jako řádný fiskální nástroj.³¹ V podobném duchu se k věci již vyjádřil i německý Spolkový ústavní soud, který neshledal překročení pravomoci v čl. 122 SFEU, avšak pouze za předpokladu, že Nástroj pro oživení a odolnost bude skutečně využíván pouze v souvislosti s ekonomickým zotavením po krizi COVID-19.³²

3 Nouzová opatření

V této kapitole bude rozebráno pět nouzových opatření přijatých v souvislosti s energetickou krizí.

²⁹ V souvislosti s návrhem (mezitím již vydaného) nařízení Rady (EU) 2022/2372 o rámci pro zajištění dodávek lékařských protiopatření pro krizové situace v případě stavu ohrožení veřejného zdraví na úrovni Unie [vydaným na základě čl. 122(1) SFEU] pak kritizují demokratický deficit a také to, že podmínka výjimečnosti či nouze se stává obsoletní. Viz: LEINO-SANDBERG, P., RUFFERT, M. Next Generation EU and its constitutional ramifications: A critical assessment. *Common Market Law Review*. 2022, roč. 59, č. 2, s. 448.

³⁰ DELHOMME, V., HERVEY, T. The European Union's response to the Covid-19 crisis and (the legitimacy of) the Union's legal order. *Yearbook of European Law*. 2023, s. 8.

³¹ Demokratický deficit byl navíc zmírněn tím, že nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/241 bylo vydáno řádným legislativním postupem. Viz WITTE, B. de. EU emergency law and its impact on the EU legal order. *Common Market Law Review*. 2022, roč. 59, č. 1, s. 9–10.

³² Šlo o ústavní přezkum zákona, kterým Německo vyjádřilo souhlas s rozhodnutím Rady (EU, Euratom) 2020/2053 ze dne 14. prosince 2020 o systému vlastních zdrojů Evropské unie a o zrušení rozhodnutí 2014/335/EU, Euratom, souvisejícím z Nástrojem pro oživení a odolnost. Viz Rozsudek Spolkového ústavního soudu ze dne 6. 12. 2022 ve věcech 2 BvR 547/21 a 2 BvR 798/21.

Nařízení Rady (EU) 2022/1369 ze dne 5. 8. 2022 o koordinovaných opatřeních ke snížení poptávky po plynu členskými státy stanovilo dobrovolný cíl snížit poptávku po plynu o 15 % v období od srpna 2022 do března 2023 (v porovnání s průměrnou spotřebou během posledních pěti let). Také Radě umožnilo vyhlásit „výstrahu na úrovni EU“, v důsledku čehož by se snížení poptávky stalo povinné. Platnost nařízení byla stanovena na dobu jednoho roku, výstraha na úrovni EU zatím nebyla vyhlášena. Koncem března 2023 Komise navrhla prodloužení platnosti nařízení, a to do konce března 2024.³³ Důvodem byla přetrvávající nejistota v souvislosti s dodávkami potrubního plynu z Ruska a možným nedostatkem LNG v důsledku oživení asijské ekonomiky. Rada prodloužení platnosti schválila.³⁴

Komise ve svém ambicióznějším návrhu³⁵ argumentovala zásadou energetické solidarity, ohledně níž SDEU dříve dovodil, že se jedná o základní zásadu práva EU, závaznou pro unijní orgány i členské státy.³⁶ Zdůraznila, že omezení poptávky po plynu povede ke snížení jeho spotřebitelských cen, což podpoří ekonomiky všech členských států. Přesto nařízení na přání členských států obsahuje řadu výjimek, ať už pro výpočet referenční spotřeby plynu, nebo pro míru snížení poptávky. Zohledněna byla např. situace těch s malou kapacitou propojení s jinými členskými státy či těch závislých na plynu při výrobě elektřiny. Zohledněno bylo také uskladňování plynu či jeho využívání jako vstupní suroviny. Toto jisté oslabení dopadů nařízení je však třeba vnímat v kontextu toho, že během jeho projednávání panovala značná nejistota ohledně dalšího vývoje dodávek plynu do EU i teplotních poměrů během nadcházející zimy.

Polsko podalo 2. listopadu 2022 proti Radě žalobu, ve které navrhlo zrušit nařízení v plném rozsahu, nebo alespoň jeho ustanovení o povinném snížení

³³ Návrh nařízení Rady, kterým se mění nařízení (EU) 2022/1369, pokud jde o prodloužení období snižování poptávky u opatření ke snížení spotřeby plynu a posílení podávání zpráv a sledování jejich provádění [COM(2023) 174 final].

³⁴ Nařízení Rady (EU) 2023/706 ze dne 30. března 2023, kterým se mění nařízení (EU) 2022/1369, pokud jde o prodloužení období snižování poptávky u opatření ke snižování poptávky po plynu a posílení podávání zpráv a sledování jejich provádění.

³⁵ Návrh nařízení Rady o intervenci v mimořádné situaci s cílem řešit vysoké ceny energie [COM(2022) 473 final].

³⁶ Rozsudek SDEU ze dne 15. 7. 2021 ve věci *Spolková republika Německo proti Polské republice*, C-848/19 P, bod 38.

poptávky v případě unijní výstrahy.³⁷ Namítlo, že čl. 122 SFEU je nepřiléhavým právním základem. Nařízení totiž významně ovlivňuje volbu členského státu mezi různými energetickými zdroji a základní skladbu jeho zásobování energií, a mohlo proto být vydáno pouze na základě čl. 192(2)(c) SFEU a čl. 194(2) SFEU, a to zvláštním legislativním postupem a s jednomyslným souhlasem Rady. Rovněž namítlo porušení zásady právní jistoty, neboť vyhlášení unijní výstrahy závisí toliko na diskreční pravomoci unijních orgánů. Také není jasné, zda opatření skutečně povedou k naplnění cílů nařízení. Navíc spatřovalo rozpor se zásadou energetické solidarity.

Obdobnou argumentaci Polsko uplatnilo již počátkem roku 2016, kdy požadovalo zrušení jistého opatření týkajícího se emisních povolenek, přijatého řádným legislativním postupem na základě pravomoci EU v oblasti životního prostředí [čl. 192(1) SFEU].³⁸ Polsko namítalo, že toto opatření mělo správně být přijato zvláštním legislativním postupem vyžadujícím jednomyslný souhlas Rady, a to na základě pravomoci přijímat opatření v oblasti životního prostředí, jež *významně ovlivňují volbu členského státu mezi různými energetickými zdroji a základní skladbu jeho zásobování energií* [čl. 192(2)(c) SFEU]. SDEU tehdy uvedl, že „*čl. 192 odst. 2 první pododstavec písm. c) SFEU může tvořit právní základ unijního aktu pouze tehdy, když z cíle a obsahu tohoto aktu vyplývá, že prvotním výsledkem sledovaným tímto aktem je významně ovlivnit volbu členského státu mezi různými energetickými zdroji a základní skladbu jeho zásobování energií.*“ Čl. 192(2)(c) SFEU je dle SDEU navíc jakožto výjimku z obecného pravidla v čl. 191 SFEU nutné vykládat restriktivně.³⁹

Podle názoru Chamona tedy SDEU nyní bude zkoumat, zda z cíle a obsahu nařízení o koordinovaných opatřeních ke snížení poptávky po plynu vyplývá, že jeho prvotním sledovaným výsledkem bylo významně ovlivnit volbu členského státu mezi různými energetickými zdroji a základní skladbu jeho zásobování energií. Není přitom jisté, zda zaujme stanovisko i k vhodnosti

³⁷ Žaloba podaná dne 2. 11. 2022 ve věci *Polská republika proti Radě Evropské unie*, C-675/22 (2023/Č 7/22).

³⁸ Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/1814 ze dne 6. října 2015 o vytvoření a uplatňování rezervy tržní stability pro systém Unie pro obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů a o změně směrnice 2003/87/ES.

³⁹ Rozsudek SDEU ze dne 7. 3. 2013 ve věci C-5/16, *Polská republika proti Evropskému parlamentu a Radě Evropské unie*, body 42–46.

samotného čl. 122 SFEU.⁴⁰ Také lze zmínit názor SDEU, dle něhož energetické pravomoci se týkající limit v čl. 194(2) SFEU není použitelný na opatření vydaná na základě pravomoci EU v jiné oblasti (zde v oblasti životního prostředí).⁴¹ Závěrem SDEU by tedy mohlo být, že limity v čl. 192(2)(c) a 194(2) SFEU v tomto případě nejsou relevantní, neboť nařízení nebylo vydáno na základě pravomoci v oblastech energetiky a životního prostředí (čl. 192 a 194 SFEU), nýbrž na základě speciální „krizové“ kompetenční normy, čl. 122 SFEU.

Lze shrnout, že nařízení o koordinovaných opatřeních ke snížení poptávky po plynu je dočasným opatřením, které reaguje dobrovolným (a případně i povinným) snížením poptávky po plynu na výjimečnou situaci způsobenou výpadkem na straně jeho dodávek. Přestože se hrozící nedostatek plynu týkal některých členských států více než ostatních, bylo zvoleno společné unijní řešení, a to v duchu solidarity a také s ohledem na nežádoucí dopady vysokých cen plynu a elektřiny na celou unijní ekonomiku (mj. na míru inflace). Je však otázkou, nakolik nařízení bylo a stále je přínosem pro unijní ekonomiku a snižování cen energie, a to vzhledem k toliko podmíněné závaznosti cílů. V tomto ohledu je nařízení do jisté míry podobné výše zmíněnému rozhodnutí Rady z roku 1977 o snižování spotřeby primární energie,⁴² u něhož bylo snižování spotřeby ropných produktů podmíněno rozhodnutím Komise.

Jelikož se v tomto případě jedná pouze o dočasné řešení, je čl. 122(1) SFEU vhodným právním základem nařízení. Kdyby se jednalo o opatření nepřiměřeně dlouhodobá či prakticky trvalá, bylo by třeba využít zejm. čl. 194 SFEU, jako tomu bylo v případě změny nařízení týkajícího se uskladňování zemního plynu z roku 2022.⁴³ I u povinnosti členských států udržovat

⁴⁰ CHAMON, M. The rise of Article 122 TFEU: On crisis measures and the paradigm change. *verfassungsblog.de* [online]. 1. 2. 2023 [cit. 8. 3. 2023]. Dostupné z: <https://verfassungsblog.de/the-rise-of-article-122-tfeu/>

⁴¹ Rozsudek SDEU ze dne 21. 6. 2018 ve věci *Polská republika proti Evropské komisi*, T-370/11, bod 17.

⁴² Rozhodnutí Rady ze dne 7. 11. 1977, kterou se stanoví společný ukazatel Společenství ke snížení spotřeby primární energie při potížích v zásobování ropou a ropnými produkty (77/706/EHS).

⁴³ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/1032 ze dne 29. 6. 2022, kterým se mění nařízení (EU) 2017/1938, a (ES) č. 715/2009, pokud jde o uskladňování zemního plynu.

minimální zásoby ropy – jejíž současná koncepce (viz výše zmíněná směrnice z roku 2009⁴⁴ opřená o „předchůdce“ čl. 122 SFEU) v zásadě necílí toliko na zmírnění následků konkrétní krize či předejít jejího vzniku (tj. není splněna podmínka dočasnosti a výjimečnosti) lze v budoucnu očekávat využití čl. 194 SFEU.

Nařízení Rady (EU) 2022/1854 ze dne 6. 10. 2022 o intervenci v mimořádné situaci s cílem řešit vysoké ceny energie stanovilo členským státům dobrovolný cíl snížit hrubou spotřebu energie o 10 % a povinnost učinit tak v době špičky v průběhu prvního čtvrtletí 2023. Dále byly zastropovány tržní příjmy výrobců elektřiny z inframarginálních technologií (tedy mimo nákladný plyn a černé uhlí), přičemž nadměrné příjmy mají být využity na vnitrostátní opatření zmírňující dopad vysokých cen na spotřebitele. Také bylo umožněno regulovat cenu elektřiny pro malé a střední podniky, a to i pod úrovní nákladů. Rovněž bylo členským státům uloženo zavést dočasný solidární příspěvek z nadměrných zisků společností a stálých provozoven působících v odvětvích surové ropy, zemního plynu, uhlí a rafinace. Platnost nařízení byla stanovena do konce roku 2023.

Komise v návrhu⁴⁵ nařízení zdůraznila, že v duchu solidarity je třeba celounijní snížení poptávky po elektřině a že celounijní přístup k zastropování příjmů v oblasti inframarginálních technologií je třeba z důvodu zachování fungování elektroenergetické soustavy a přeshraničního obchodu a investic. K solidárnímu příspěvku uvedla, že unijní řešení je třeba z důvodu, aby byly zachovány rovné podmínky napříč členskými státy, které se všechny potýkají s prudkým nárůstem cen energie. V průběhu vyjednávání v Radě se jako problematické ukázalo především zastropování příjmů, a proto bylo např. umožněno odchýlit se za určitých okolností od stropu 180 € na MWh vyrobené elektřiny, či aplikovat strop i na technologie jiné. Také bylo umožněno vyjmout z dosahu zastropování výrobce vyrábějící elektřinu pomocí výrobních zařízení s instalovanou kapacitou do 1 MW (oproti původním 20 kW). Členským státům tedy byla poskytnuta volnost co do implementace nařízení.

⁴⁴ Směrnice Rady 2009/119/ES ze dne 14. 9. 2009, kterou se členským státům ukládá povinnost udržovat minimální zásoby ropy nebo ropných produktů.

⁴⁵ Návrh nařízení Rady o intervenci v mimořádné situaci s cílem řešit vysoké ceny energie [COM(2022) 473 final].

Správnost volby čl. 122 SFEU jako právního základu pro zavedení dočasného solidárního příspěvku zpochybnilo zejm. Polsko a Maďarsko, dle nichž se jedná o fiskální opatření vyžadující pro schválení jednomyslný souhlas Rady (čl. 113 SFEU).⁴⁶ S ohledem na tento solidární příspěvek již americká společnost Exxon Mobil prostřednictvím svých evropských dceřiných společností napadla legalitu nařízení žalobou u SDEU.⁴⁷ Dle Chamona se však SDEU pravděpodobně nebude meritem sporu zabývat a žalobu odmítne z důvodu, že zavedení solidárního příspěvku vyžaduje implementační opatření na úrovni členských států.⁴⁸

Lze shrnout, že i nařízení o intervenci v mimořádné situaci s cílem řešit vysoké ceny energie (způsobené ekonomickým oživením po pandemii COVID-19 a výpadky dodávek plynu z Ruska) je dočasným opatřením reagujícím na výjimečnou situaci spočívající v negativních dopadech vysokých cen na unijní ekonomiku. Naplnění požadavku solidarity mezi členskými státy lze spatřovat nejen v částečně povinném snižování spotřeby elektřiny, ale i v tom, že členské státy nebudou pomocí různých výší zastropování a zdanění zvýhodňovat společnosti napříč vnitřním trhem (byť potenciál jednotné aplikace nařízení napříč EU byl změnami návrhu oslaben). Jedná se navíc o zřejmě první využití čl. 122 SFEU jako právního základu pro tato opatření fiskálního rázu. Kritérium *přiměřenost hospodářské situaci* vyžadované čl. 122(1) SFEU však lze ospravedlnit i tím, že využití výnosů z těchto opatření je vázáno na stanovené účely (zejm. na podporu koncových zákazníků).

Nařízení Rady (EU) 2022/2576 ze dne 19. 12. 2022 o posílení solidarity prostřednictvím lepší koordinace nákupu plynu, společných referenčních cen a přeshraničních výměn plynu učinilo první kroky směřující k vytvoření převážně dobrovolného systému společných nákupů plynu. Povinná je pro podniky členských států účast pouze v rozsahu 15 % cílového objemu

⁴⁶ Article 122 TFEU as a Legal Basis for Energy Emergency Measures. *Clery Gottlieb* [online]. 9. 11. 2022 [cit. 10. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.clerygottlieb.com/-/media/files/alert-memos-2022/article-122-tfeu-as-a-legal-basis-for-energy-emergency-measures.pdf>

⁴⁷ Exxon sues over EU fossil fuel 'windfall tax'. *politico.eu* [online]. 28. 12. 2022 [cit. 10. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/exxon-sues-european-council-over-eu-fossil-fuel-windfall-tax/>

⁴⁸ CHAMON, M. The rise of Article 122 TFEU: On crisis measures and the paradigm change. *verfassungsblog.de* [online]. 1. 2. 2023 [cit. 8. 3. 2023]. Dostupné z: <https://verfassungsblog.de/the-rise-of-article-122-tfeu/>

naplnění zásobníků na rok 2023 (celkem 13,5 mld. m³ pro celou EU). Také byla přijata opatření mající za cíl zlepšit využívání plynové infrastruktury. Rovněž byla stanovena povinnost zavést dočasný mechanismus pro řízení vnitrodenní volatility na trzích s energetickými deriváty. Agentuře pro spolupráci energetických regulačních orgánů bylo navíc uloženo shromažďovat údaje o trhu s LNG a do budoucna zveřejňovat denní odhad ceny LNG a denní referenční hodnotu pro LNG. Posledním stavebním kamenem nařízení bylo dočasné rozšíření solidárních povinností (ve smyslu nařízení o opatřeních na zajištění bezpečnosti dodávek zemního plynu)⁴⁹ na členské státy se zařízeními LNG a stanovení pravidel poskytování solidárních opatření pro případy, kdy členské státy mezi sebou taková pravidla zatím nesjednala. Platnost nařízení byla stanovena na dobu jednoho roku.

Oproti původnímu návrhu⁵⁰ naopak nebyl zahrnut dočasný mechanismus dynamické korekce trhu pro transakce se zemním plynem ve virtuálním obchodním uzlu Title Transfer Facility (TTF) ani mechanismus přidělování plynárenských kapacit pro případ stavu nouze na regionální či unijní úrovni. Rovněž byla upravena subsidiární pravidla poskytování solidárních opatření, která v původním návrhu nepočítala s tím, že součástí kompenzace za poskytnutí solidárního opatření budou i nepřímé náklady jako např. *„nábrada finančních nebo jiných škod vyplývajících z povinného cíleného snížení odběru zákazníků v souvislosti s poskytováním solidarity, za předpokladu, že tyto nepřímé náklady nepřesahují 100 % ceny plynu.“* Pokud by přesáhly 100 % cen plynu, může Komise na žádost členského státu (s přihlédnutím k zásadě energetické solidarity) rozhodnout, zda je tato vyšší kompenzace vhodná. Nařízení tedy má značný dopad na zmíněné nařízení o opatřeních na zajištění bezpečnosti dodávek zemního plynu, ohledně něž Komise ostatně uznala, že pro řešení dlouhodobého přerušení dodávek ze strany hlavního unijního dodavatele je zcela nedostatečné.

⁴⁹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1938 ze dne 25. 10. 2017 o opatřeních na zajištění bezpečnosti dodávek zemního plynu a o zrušení nařízení (EU) č. 994/2010.

⁵⁰ Návrh nařízení Rady o posílení solidarity prostřednictvím lepší koordinace nákupu plynu, přeshraničních výměn plynu a spolehlivých referenčních cen [COM(2022) 549 final].

Co se týče společných nákupů plynu, v lednu 2023 se poprvé sešel nařízením předvídaný *ad hoc* řídicí výbor, jehož cílem je koordinace agregace poptávky a společného nákupu.⁵¹ Po jeho druhém zasedání Komise oznámila, že 22 členských států společně s Moldávií, Ukrajinou a Srbskem projevilo zájem během následujících tří let nakoupit dohromady cca 21 miliard m³ zemního plynu.⁵² Agregace poptávky společností z těchto států a následné uzavírání smluv s dodavateli (do něhož již Komise nezasahuje) má v roce 2023 proběhnout ve čtyřech kolech. Během prvních dvou bylo agregováno již celkem 27,5 mld. m³. Co se týče sjednávání dodávek, Komise hovoří o alespoň částečném uspokojení 85 z celkových 91 odběratelů zapojených do agregace poptávky.⁵³

Lze shrnout, že nařízení o posílení solidarity prostřednictvím lepší koordinace nákupu plynu, spolehlivých referenčních cen a přeshraničních výměn plynu obsahuje větší množství dočasných opatření, jež jsou všechna výjimečného a ekonomického charakteru. Realizace zásady solidarity mezi členskými státy byla zajištěna především nastavením podpůrných pravidel pro poskytování solidárních opatření, ale také skrze společné nákupy plynu, neboť tím bude omezena konkurence společností z různých členských států účastnících se agregace poptávky, což má vést ke spravedlivějšímu rozložení dodávek plynu napříč Uníí. Pokud by se společné nákupy plynu osvědčily a měly by být do budoucna využity nejen jako krizové opatření mající pomoci naplnit skladovací kapacity před nadcházející zimou, bylo by třeba zvolit jiný právní podklad než čl. 122(1) SFEU. Přestože kritérium výjimečnosti by stále mohlo být naplněno s ohledem na nutnost předejít případné krizi způsobené nedostatečnými zásobami plynu (byly-li by společné nákupy přiměřené hospodářské situaci, respektive akutnosti hrozící krize), v případě opakovaného prodlužování platnosti aktuálního nařízení by již nebylo

⁵¹ Joint gas purchasing: The ad hoc Steering Board of the EU Energy Platform meets for the first time. *European Commission* [online]. 16. 1. 2023 [cit. 10. 4. 2023]. Dostupné z: https://energy.ec.europa.eu/news/joint-gas-purchasing-ad-hoc-steering-board-eu-energy-platform-meets-first-time-2023-01-16_en

⁵² Press remarks by Vice-President Šeřčovič following the second formal meeting of the Steering Board of the EU Energy Platform. *European Commission* [online]. 2. 3. 2023 [cit. 10. 4. 2023]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_23_1347

⁵³ EU Energy Platform. *European Commission* [online]. [cit. 8. 9. 2023]. Dostupné z: https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-security/eu-energy-platform_en#related-links

možné mít za splněné kritérium dočasnosti. Především by tím však byl obcházen čl. 194 SFEU a (nekrizová) pravomoc zajistit v duchu solidarity mezi členskými státy bezpečnost dodávek v Unii.

Nařízení Rady (EU) 2022/2577 ze dne 22. 12. 2022, kterým se stanoví rámec pro urychlení zavádění energie z obnovitelných zdrojů, prohlásilo plánování, výstavbu a provoz zařízení na výrobu energie z obnovitelných zdrojů za projekty v převažujícím veřejném zájmu pro účely směrnice o stanovištích,⁵⁴ rámcové směrnice o vodách⁵⁵ a směrnice o ptácích.⁵⁶ Také byla na 3 měsíce omezena maximální délka povolovacích řízení pro instalaci solárních energetických zařízení a společně umístěných zařízení pro skladování energie. U instalace solárních zařízení „samospotřebitelů energie z obnovitelných zdrojů“ o kapacitě do 50 kW se povolení považuje za udělené v případě, že příslušný orgán na žádost neodpoví do 1 měsíce. Rovněž byla na 6 měsíců omezena délka povolovacího řízení pro modernizaci zařízení na výrobu energie z obnovitelných zdrojů a instalaci tepelných čerpadel. Vybrané energetické projekty byly navíc za určitých okolností vyňaty z povinnosti posuzovat vliv na životní prostředí dle směrnice o posuzování vlivů,⁵⁷ směrnice o stanovištích a směrnice o ptácích. Doba platnosti nařízení byla stanovena na 18 měsíců.

Délka platnosti nařízení byla oproti původnímu návrhu⁵⁸ prodloužena o 6 měsíců. Nařízení tak dopadá na všechna povolovací řízení zahájená v době jeho platnosti, přičemž členské státy se mohou rozhodnout jej aplikovat i na již probíhající řízení.⁵⁹ Na druhou stranu však byly některé

⁵⁴ Směrnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. 5. 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

⁵⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES ze dne 23. 10. 2000, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky.

⁵⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/147/ES ze dne 30. 11. 2009 o ochraně volně žijících ptáků (kodifikované znění).

⁵⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/92/EU ze dne 13. 12. 2011 o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí (kodifikované znění).

⁵⁸ Návrh nařízení Rady, kterým se stanoví rámec pro urychlení zavádění energie z obnovitelných zdrojů [COM(2022)591 final].

⁵⁹ EU Adopts Fast-track Permit-granting Process for Renewable Energy Projects. *Clery Gottlieb* [online]. 29. 12. 2022 [cit. 10. 4. 2023] <https://www.clerygottlieb.com/news-and-insights/publication-listing/eu-adopts-fast-track-permit-granting-process-for-renewable-energy-projects>

původně ambicióznější lhůty pro délku povolovacích řízení prodlouženy a členským státům bylo umožněno omezit některé účinky nařízení pouze na určitou část jejich území či na určité typy projektů. Za pozornost též stojí, že oproti předchozím třem nařízením Komise v souvislosti s tímto nařízením vyzdvihla (kromě potřeby řešit prudký nárůst cen energie a ohrožení bezpečnosti dodávek způsobené výpadky dodávek z Ruska) i potřebu dosáhnout dlouhodobých energetických a klimatických cílů.

Lze shrnout, že opatření obsažená v nařízení, kterým se stanoví rámec pro urychlení zavádění energie z obnovitelných zdrojů, jsou výjimečného i dočasného rázu. Dovodit lze i jejich ekonomický charakter, neboť cílem je skrze urychlení navýšení kapacity pro výrobu elektřiny z obnovitelných zdrojů snížit její cenu a zároveň i spotřebu a cenu fosilních paliv. Přesto byla zpochybněna vhodnost čl. 122(1) SFEU jako jeho právního základu nařízení, a to kvůli jeho možným nepříznivým dopadům na politiku ochrany životního prostředí a současně absentující roli EP v průběhu jeho přijetí.⁶⁰ Je také otázkou, zda toto opatření nemělo být spíše vydáno formou směrnice, neboť v případě zkrácení doby povolovacích řízení jde spíše o stanovení výsledku, jehož mají členské státy dosáhnout (čl. 288 SFEU). Komise však „*vzhledem k rozsahu energetické krize, potenciálu jejich sociálních, hospodářských a finančních dopadů a naléhavé potřebě jejich zmírnění*“ dala přednost formě nařízení a s ním spojenému „*rychlému, jednotnému a celounijnímu přístupu*“. Do budoucna by však v nařízení obsažená opatření měla být v zásadě přejata v rámci revize směrnice o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů,⁶¹ jak vyplývá z obsahu kompromisní verze návrhu revize dohodnuté v rámci dialogu.⁶²

Nařízením Rady (EU) 2022/2578 ze dne 22. prosince 2022, kterým se zavádí mechanismus korekce trhu na ochranu občanů Unie a hospodářství před nadměrně vysokými cenami, zavedlo podmínky pro aktivaci, pozastavení

⁶⁰ JENDROŠKA, J., ANAPYANOVA, A. Towards a Green Energy Transition: REPowerEU Directive vs Environmental Acquis? *Environmental Law Network International*. 2023, roč. 23, s. 5.

⁶¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/2001 ze dne 11. 12. 2018 o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů (přepřacované znění).

⁶² Council and Parliament reach provisional deal on renewable energy directive. *European Council. Council of the European Union* [online]. 19. 6. 2023 [cit. 9. 9. 2023]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/03/30/council-and-parliament-reach-provisional-deal-on-renewable-energy-directive/>

a deaktivaci dočasného mechanismu tržní korekce pro transakce se zemním plynem na hlavních trzích zejm. s deriváty TTF.⁶³ V důsledku aktivace mechanismu (jež je vázána na tzv. událost vyžadující korekci trhu a oznámení Agentury pro spolupráci energetických regulačních orgánů) organizátoři trhu nepřijímají pokyny pro deriváty TTF s určitou dobou platnosti a cenou přesahující o alespoň 35 € referenční cenu zveřejněnou předchozí den Agenturou pro spolupráci energetických regulačních orgánů. Ta spolu s Evropským orgánem pro cenné papíry a trhy rovněž posuzuje účinky mechanismu na finanční trhy, trhy s energií a bezpečnost dodávek. Platnost nařízení byla stanovena na jeden rok od 1. února 2023.

V návrhu⁶⁴ nařízení Komise zdůraznila potřebu celounijního opatření motivovaného solidaritou mezi členskými státy vzhledem k integraci trhu se zemním plynem a trhu finančního. Přestože v rámci vyhodnocení souladu návrhu se zásadou proporcionality vyzdvihla, že nabídkové limity se pro řešení problému s mechanismy tvorby cen užívají běžně, mechanismus má být aktivován pouze výjimečně a na omezenou dobu. V průběhu projednávání návrhu byly upraveny podmínky aktivace mechanismu, o měsíc byl odložen vstup v platnost nařízení, byla odstraněna zmínka o možnosti prodloužení jeho platnosti a byl výslovně vyloučen jeho zpětný účinek a jeho účinek na clearingové transakce.

Lze shrnout, že i mechanismus korekce trhu, jenž původně měl být součástí nařízení 2022/2576 z 19. 12. 2022, je výjimečného, dočasného a ekonomického charakteru. Vedle mechanismu pro řízení vnitrodenní volatility na trzích s energetickými deriváty a povinnosti zveřejňovat denní odhad ceny a referenční hodnotu pro LNG se tak jedná o další opatření založené na čl. 122(1) SFEU, jež se přímo týká finančních trhů. Mechanismus korekce trhu nicméně zatím nebyl aktivován.⁶⁵

⁶³ Komise již vydala i Prováděcí nařízení Komise (EU) 2023/736 ze dne 31. 3. 2023 o stanovení technických podrobností uplatňování mechanismu korekce trhu na deriváty spojené s jinými virtuálními obchodními místy v Unii než s TTF.

⁶⁴ Návrh nařízení Rady, kterým se zavádí mechanismus korekce trhu na ochranu občanů a hospodářství před nadměrně vysokými cenami [COM(2022) 668 final].

⁶⁵ Archive of past MCM reference price values. *European Union Agency for the Cooperation of Energy Regulators* [online]. 8. 9. 2023 [cit. 10. 9. 2023]. Dostupné z: https://acer.europa.eu/en/Gas/Market_Correction_Mechanism/MCM_RP_Archive.pdf

4 Závěr

Lze uzavřít, že čl. 122 SFEU umožnil Radě reagovat na energetickou krizi řadou rozdílných opatření týkajících se snižování spotřeby plynu a elektřiny, cenové regulace, přerozdělení části příjmů a zisku energetických společností, fungování energetické infrastruktury, povolovacích řízení, společných nákupů plynu, poskytování solidárních opatření mezi členskými státy navzájem a fungování finančních trhů. Ve většině těchto oblastí přitom byl čl. 122 SFEU jako právní základ využit poprvé.

Všechna zmíněná nařízení jsou dočasnými opatřeními, jež reagují na výjimečnou ekonomickou situaci způsobenou výpadkem dodávek zemního plynu a vysokými cenami energie. Tím naplňují kritéria stanovená čl. 122(1) SFEU, rozvedená SDEU a shrnutá Právní službou Rady. Dočasnosti zřejmě není na překážku ani případné prodlužování jejich platnosti, bude-li to stále přiměřené hospodářské situaci. Podmínky stanovené čl. 122(1) SFEU jsou v tomto ohledu mírnější než v čl. 122(2) SFEU, neboť v zásadě umožňuje přijímat opatření i jako prevenci nouzových stavů. Lze proto očekávat jeho využití v budoucnu, např. v souvislosti s klimatickou krizí. Přesto by však čl. 122(1) SFEU neměl nahrazovat ostatní nekrizové kompetenční normy (zejm. čl. 194 SFEU). Nadužívání čl. 122 SFEU by také nepřipustně obcházelo legislativní funkci EP a překračovalo podstatu koordinační pravomoci EU v oblasti hospodářské politiky (čl. 5 SFEU). O případném překročení pravomoci v souvislosti s využitím čl. 122 SFEU rozhoduje SDEU. I pro účely případného přezkumu by využití tohoto právního základu mělo být v právních aktech zvláště pečlivě zdůvodněno (čl. 296 SFEU).

Komise zdůvodňovala soulad zmíněných návrhů se zásadou subsidiarity vždy poměrně pečlivě, byť s jistou tendencí k opakování obecných formulací, např. že krize je bezprecedentní povahy a členské státy ji nejsou schopny samy dostatečně účinně řešit. Konkrétnější byla při vypořádání principu proporcionality, neboť i přes volbu formy nařízení byla členským státům poskytována značná flexibilita co do způsobu dosažení stanovených cílů. V souvislosti s principem svěřené pravomoci, resp. volbou právního základu pak Komise nikdy neopomněla zmínit, že čl. 122 SFEU byl zvolen z důvodu naléhavé potřeby přijmout odpovídající opatření. Domnívám se, že právě

rychlost „nelegislativního postupu“ danou absentující rolí EP a ospravedlněnou naléhavostí situace lze v tomto kontextu oprávněně vnímat jako důvod pro využití čl. 122 SFEU i jeho hlavní výhodu. Ta ostatně byla u zmíněných nařízení využita, neboť téměř všechna byla vydána do jednoho až dvou měsíců od zveřejnění návrhu.

Nařízení mají společné také to, že jejich finální znění obsahují oproti původním návrhům řadu změn, vyznačujících se zejm. poskytováním výjimek a „polevováním z ambic“. Právě tímto nedostatkem nařízení je zřejmě „vykoupena“ výhoda spočívající v rychlosti jejich přijetí. Je to však pochopitelné, neboť s ohledem na snahu nalézt dostatečnou politickou shodu na návrhu co nejrychleji chyběl při zrychleném režimu vyjednávání v Radě čas pro zdoluhavé hledání kompromisů. Lze se domnívat, že v případě více času pro vyjednávání a zapojení EP do legislativního procesu by spíše bylo možné zajistit souhlas členských států i s odvážnějšími řešeními. Účelem čl. 122 SFEU však není hledání toho nejoptimálnější způsobu řešení krize, nýbrž rychlé nalezení přiměřeného společného unijního postoje, což se v tomto případě podle všeho podařilo, a zásluhu na tom má i české předsednictví v Radě EU.

References

- DELHOMME, V., HERVEY, T. The European Union's response to the Covid-19 crisis and (the legitimacy of) the Union's legal order. *Yearbook of European Law*. 2023, s. 1–35.
- HAMULÁK, O. Článek 5 SFEU. In: TOMÁŠEK, M., ŠMEJKAL, V. a kol. *Smlouva o fungování EU, Smlouva o EU, Listina základních práv EU: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022.
- HATTENBERGER, D. Artikel 122 AEUV [Befugnis des Rates bei Schwierigkeiten]. In: BECKER, U., HATJE, A., SCHOO, J., SCHWARZE, J. *EU-Kommentar*. Baden-Baden: Nomos, 2019.
- CHAMON, M. The rise of Article 122 TFEU: On crisis measures and the paradigm change. *verfassungsblog.de* [online]. 1. 2. 2023 [cit. 8. 3. 2023]. Dostupné z: <https://verfassungsblog.de/the-rise-of-article-122-tfeu/>

- JENDROŠKA, J., ANAPYANOVA, A. Towards a Green Energy Transition: REPowerEU Directive vs Environmental Acquis? *Environmental Law Network International*. 2023, roč. 23, s. 1–5.
- KÖNIG, D., KLEINLEIN, T. § 2 Gesetzgebung In: SCHULZE, R., JANSSEN, A., KADELBACH, S. *Europarecht: Handbuch für die deutsche Rechtspraxis*. Baden-Baden: Nomos, 2020.
- LEINO-SANDBERG, P., RUFFERT, M. Next Generation EU and its constitutional ramifications: A critical assessment. *Common Market Law Review*. 2022, roč. 59, č. 2, s. 433–472.
- PETR, M. Článek 122 SFEU. In: TOMÁŠEK, M., ŠMEJKAL, V. a kol. *Smlouva o fungování EU, Smlouva o EU, Listina základních práv EU: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022.
- TALUS, K., AALTO, P. Competences in EU energy policy. In: LEALARCAS, R., WOUTERS, J. *Research Handbook on EU Energy Law and Policy*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2017.
- TOMÁŠEK, M., TÝČ, V., PETRLÍK, D. a kol. *Právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2021.
- WITTE, B. de. EU emergency law and its impact on the EU legal order. *Common Market Law Review*. 2022, roč. 59, č. 1, s. 3–18.

Contact – e-mail

ludvik.zelinka@email.cz

Vědecká redakce MU

prof. PhDr. Jiří Hanuš, Ph.D. (předseda);
doc. Ing. Pavel Bobál, CSc.; Mgr. Michaela Hanousková;
doc. RNDr. Petr Holub, Ph.D.; prof. MUDr. Lydie Izakovičová Hollá, Ph.D.;
prof. PhDr. Tomáš Janík, Ph.D., M.Ed.; prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D.;
PhDr. Alena Mizerová; prof. RNDr. Jaromír Leichmann, Dr. rer. nat.;
doc. RNDr. Lubomír Popelínský, Ph.D.; Ing. Zuzana Sajdlová, Ph.D.;
Mgr. Kateřina Sedláčková, Ph.D.; prof. RNDr. Ondřej Slabý, Ph.D.;
prof. PhDr. Lubomír Spurný, Ph.D.; doc. Ing. Rostislav Staněk, Ph.D.;
prof. PhDr. Jiří Trávníček, M.A.; doc. PhDr. Martin Vaculík, Ph.D.;
doc. JUDr. PhDr. Robert Zbíral, Ph.D.

Ediční rada PrF MU

doc. JUDr. PhDr. Robert Zbíral, Ph.D. (předseda);
Mgr. Bc. Luboš Brim, Ph.D.; Mgr. David Čep, Ph.D.;
JUDr. Eva Dobrovolná, Ph.D., LL.M.; JUDr. Mgr. Jakub Harašta, Ph.D.;
doc. JUDr. Michal Janovec, Ph.D.; JUDr. Bc. Terezie Smejkalová, Ph.D.;
doc. JUDr. Ing. Josef Šilhán, Ph.D.; JUDr. Dominik Židek, Ph.D.

COFOLA 2023

část 4 – Energetická krize na pozadí klimatické nouze

Sborník příspěvků mladých právníků, doktorandů a právních vědců

Mgr. Martin Švec, Ph.D. (ed.)

Vydala Masarykova univerzita
Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno
v roce 2023

Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity
Edice Scientia, sv. č. 752

1., elektronické vydání, 2023

ISBN 978-80-280-0473-6 (online ; pdf)
www.law.muni.cz

MUNI
PRESS

MUNI
LAW

ISBN 978-80-280-0473-6

9 788028 004736